

ACELE KAMULAŞTIRMANIN MÜLKİYET HAKKI BAKIMINDAN YOL AÇTIĞI MESELELER: ANAYASA MAHKEMESİ'NİN “ALİ EKBER AKYOL VE DİĞERLERİ” İLE “ALİ HİDİR AKYOL VE DİĞERLERİ” KARARLARININ ANALİZİ

(The Legality Audit of Public Interest in Expropriation Process: The Analysis of The Constitutional Court's “Ali Ekber Akyol and others” and “Ali Hıdır Akyol and others” Judgments)

Yunus Emre YILMAZOĞLU¹
Özgür DUMAN²

ÖZ

Kamulaştırma mülkten yoksun kalma sonucunu doğurduğundan mülkiyet hakkına en ağır müdahalelerden biridir. Acele kamulaştırma usulünde ise idareye, taşınmaza normal usulden daha kolay bir şekilde el konulmasına yol açan önemli araçlar sağlanmıştır. Bu durum mülkiyet hakkının korunmasında taşınmaz sahiplerine daha fazla güvence sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Anayasa Mahkemesi acele kamulaştırma usulünde mülkiyet hakkının korunması ile ilgili olarak yakın tarihte iki bireysel başvuruyu karara bağlamıştır. Her iki karar da mülkiyet hakkına yönelik bireysel başvuruların incelenmesi bağlamında çeşitli tartışmaları gündeme getirebilecek niteliktedir. Çalışmada bu kararların mülkiyet hakkı bağlamında analizi yapılacaktır.

Makalede öncelikle Türk hukukunda kamulaştırma usulüne ilişkin düzenlemelerin tarihi ele alınacaktır. Kamulaştırma usulünde kamu yararı kavramı ve idare hukuku bağlamında olağan kamulaştırma ve acele kamulaştırma usulleri bir sonraki kısımda irdelenecektir. Anayasa Mahkemesi'nin kararları konu olaylardan bahsedildikten sonra, Mahkeme'nin değerlendirmeleri mülkiyet hakkının korunması ile ilgili ilkeler bağlamında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: mülkiyet hakkı, kamu yararı, acele kamulaştırma usulü, meşru amaç

1 Anayasa Mahkemesi Araştırma ve İçtihat Birimi Başraportörü, yunus.emre.yilmazoglu@anayasa.gov.tr

2 Anayasa Mahkemesi Raportörü, ozgur.duman@anayasa.gov.tr

ABSTRACT

The expropriation is one of the heaviest interferences with the right to property by virtue of its consequence as deprivation of possession. In the urgent expropriation procedure, the administration has been provided important means leading to confiscate the premises easier when compared to the ordinary procedure. This fact requires to provide more guarantees for the owners of the premises. The Constitutional Court recently held two individual applications as to the protection of right to property in disputes related to the urgent expropriation procedure. Both decisions are capable of bringing up various discussions in the context of assessment of individual applications as to the right to property. In the article, these judgments will be analyzed in the context of right to property.

At first, the history of the regulations in Turkish law concerning the expropriation procedure will be dwelled on in the article. The notion of public interest in expropriation procedure and the characteristic of usual expropriation and urgent expropriation procedures in the context of administrative law will be scrutinized in the next section. After mentioning the facts of the cases held in Constitutional Court's judgments, the assessments of the Court will be analyzed with the scope of the principles concerning the protection of right to property.

Keywords: right to property, public interest, urgent expropriation procedure, legitimate aim

GİRİŞ

"Berlin'de hâkimler var" sözü genellikle kuvvetler ayrılığı ve hâkim bağımsızlığının önemini vurgulamak için söylenir.³ Ancak bu bilindik sözün konu edildiği öykünün arka planı göz ardı edilir. Bu sözün edildiği Değirmenci ile Kral arasındaki meşhur diyalog aslında

3 Almany'a'nın Potsdam şehrinde bir zamanlar kırka yakın değirmen varken, günümüzde bunlardan yalnız biri ayakta kalabilmiştir: Sanssouci'nin Tarihi Değirmeni. Bu yel değirmeni yanı başındaki Saray'dan daha yaşlıdır. Değirmenin tarihi ile ilgili anlatılan öyküye göre Prusya Kralı II. Frederick bu şehirde 1745 yılında yazlık bir saray yaptırmak ister. Sarayın yapılabilmesi için değirmenin de satın alınması gerekir. Ancak bir türlü arazisini satmaya yanaşmayan değirmenci Kral'ın huzuruna çıkarılır. Kral değirmenin değerinin çok üzerinde bir fiyat teklif etmesine rağmen bir türlü mülk sahibini ikna edemeyince değirmenciye kendisinin kral olduğunu hatırlatır. Değirmenci ise "Senin Kral olduğumu biliyorum, ancak Berlin'de de hâkimler var" diye cevap verir. Bunun üzerine Kral II. Frederick bu yel değirmeninin sarayın yanı başında korunmasını ister (Bu tarihî değirmen hakkındaki bilgiler ile ilgili olarak bkz. Erişim Adresi (E.A.) <https://en.potsdam.de/content/historic-mill>, Erişim Tarihi (E.T.) 10.12.2017; Sunay Akın'ın anlatımıyla bu öyküyü izlemek için bkz. E.A.: , E.T.: 10.12.2017).

mülkiyet hakkına tipik bir müdahale örneği olan kamulaştırma işlemine yöneliktir. Öyküde geçen, değirmencinin hangi paraya olursa olsun taşınmazını satmak istememesi şeklindeki anlatım, mülkiyet hakkının maddi değeri yanında manevî bir değerinin olduğuna da işaret etmektedir. Dolayısıyla bu öykü bir yanıyla yargının yürütme karşısında bağımsız olmasının önemini vurgulamakta ise de diğer yanıyla da mülkiyete keyfî olarak müdahale edilmemesinin güvence altına alındığına dikkati çekmektedir. Gerçekten de mülkiyetin sahibi ile hakkın konusu olan şey arasındaki bağ kimi durumlarda yalnızca parasal bir değeri ifade etmemektedir. Bu aynı zamanda mülkiyetin psikolojik açıdan önemini de göstermektedir.⁴ Bu bağlamda, kişilerin atalarından miras kalan veya çocukluklarını geçirdikleri bir ev ile ilişkileri yalnızca maddî bir bağ olarak nitelendirilemez. Bu taşınmazın günün birinde malikin rızası olmaksızın devletin mülkiyetine geçirilmesi ise mülkiyete yapılan en ağır müdahaledir. Kamulaştırma mülkiyetten yoksun bırakma sonucu doğuran böyle bir müdahale çeşididir.

Günümüzde nüfusun artması ile birlikte önemi giderek artan kamu hizmetlerinin görülmesi için kamu binaları, yollar ve köprülerin inşa edilmesine, park veya spor alanı gibi kamuya ayrılan alanların tahsis edilmesine olan ihtiyaç ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla toplumun yararı için mülkiyet hakkına kamulaştırma yoluyla müdahale etmek kimi durumlarda zorunluluk arz etmektedir. Ancak mülkiyete en ağır müdahale olan ve mülkten yoksun bırakma sonucunu doğuran kamulaştırma hemen her çağdaş hukuk sisteminde sıkı koşullara bağlanmıştır. Buna göre, kamulaştırma kanun ile düzenlenmiş olup, mülkün gerçek değeri peşin olarak ödense dahi yukarıda belirtilen gerekçeler dikkate alındığında kamu yararı amacı taşımaması durumunda adil olmaz. Bu sebeple, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın mülkiyet hakkına ilişkin 35. maddesindeki hüküm ile yetinilmemiş, 46. maddede kamulaştırmanın ayrı olarak düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Anayasa'nın 46. maddesindeki düzenleme aslında mülkiyet hakkına yönelik bir sınırlamadan ziyade, devletin mülkiyet hakkına yapacağı müdahaleler yönünden getirilen bir sınırlama olarak kabul edilebilir.

4 İngiltere Başbakanı William Pitt'in bir konuşmasındaki şu satırlar dikkat çekicidir: *"En fakir adam, kendi küçük evinde kraliyetin bütün kuvvetlerine meydan okuyabilir. Bu küçük ev sallanıyordur, çatısı akıyordur, rüzgâr içinden geçiyordur, onun içine yağmur girebilir, fırtına girebilir; ancak İngiltere kralı giremez..."* (Nakl: BAŞPINAR, Veysel, **Mülkiyet Hakkını İhlal Eden Müdahaleler**, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s:122).

Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlere yönelik genel sınırlama sebeplerini düzenleyen 13. maddede müdahalenin kamu yararıyla yapılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca 35. maddede mülkiyet hakkının ancak kamu yararıyla sınırlanabileceği açıklanmıştır. Bunun yanında, 46. maddede de kamulaştırmanın kamu yararının gerektirdiği hallerde yapılabileceği düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, üç ayrı maddede düzenlemekle Anayasa koyucunun, kamulaştırma yönünden kamu yararı kavramına özel bir önem atfettiği kanaatindeyiz.

Çalışmamızın konusu kamulaştırmada acele kamulaştırma ile ilgili olan ve Anayasa Mahkemesince bireysel başvuru kapsamında verilen *Ali Ekber Akyol ve Diğerleri*⁵ ile *Ali Hıdır Akyol ve Diğerleri*⁶ kararlarının analizi hakkındadır. Bu kararlardan ilkinde Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünce mülkiyet hakkının ihlaline karar verilmiş, daha yakın tarihli ikinci kararda ise Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu ihlal olmadığını sonucuna varmıştır.

Çalışmamızda ilk olarak kamulaştırma yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahaleler ele alınmış, bundan sonra kamulaştırma usulüne ilişkin Türk hukukundaki düzenlemelerin tarihçesine değinilmiştir. Çalışmanın sonraki bölümünde kamu yararı kavramı üzerinde durulmuş, bu kavramın idari işlem karakteri ile ilgili genel açıklamalara yer verilmiştir. Ardından analiz edilen kararlara konu olaylar ve Anayasa Mahkemesinin değerlendirmeleri ile vardığı sonuçlar izah edilmiştir. Son olarak bütün bu açıklamalardan sonra konu hakkındaki değerlendirmelerimiz açıklanmıştır. Sonuç kısmında ise çalışmamızda varılan sonuçlar ve öneriler gösterilmiştir.

I. GENEL OLARAK KAMULAŞTIRMA

A. Mülkiyet Hakkının Korunması Bakımından

Mülkiyet hakkının tarihi devletin doğuşundan önceye kadar uzanmaktadır.⁷ İnsan hakları belgelerinin tarihçesine bakıldığında perde arkasında mülkiyet hakkına ilişkin ihtilafların, siyasî ve sosyal

5 *Ali Ekber Akyol ve Diğerleri*, B. No: 2015/17451, 16.02.2017.

6 *Ali Hıdır Akyol ve Diğerleri* [GK], B. No: 2015/17510, 18.10.2017.

7 Devlet kavramının mülkiyet hakkını korumak için geliştiğine dair çok sayıda görüş bulunmaktadır. Bunlardan bazıları için bkz. LOCKE, John, *Uygur Yönetim Üzerine İkinci İnceleme Sivil Toplumda Devlet*, Çev: Serdar Taşçı- Hale Akman, Metropol Yayınları, İstanbul 2002, s: 99; HUME, David, *A Treatise Of Human Nature: Being an Attempt to Introduce the Experimental Method of Reasoning Into Moral Subjects*, Dover Philosophical Classics, New York 2003, s: 349.

hareketlerin yer aldığı yadsınamaz bir gerçektir. Nitekim bu alandaki ilk belgelerden kabul edilen 1215 tarihli “Magna Carta” kralın vergilendirme yetkisine müdahale amacıyla çıkarılmıştır.⁸ Yine arka planında burjuvazi ile aristokrasi arasındaki ekonomik mücadelenin yattığı 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’nin 17. maddesinde ise dokunulmaz ve kutsal bir hak olarak nitelenen mülkiyet hakkından kişilerin, ancak kanuna dayalı olarak ve kamu yararı gereğince adil ve peşin bir tazminat ödenmek kaydıyla yoksun bırakılabileceği düzenlenmiştir.⁹

Mülkiyet devletin yönetilme biçimini, siyasi rejimini belirleyen bir karaktere sahiptir. Mülkiyet hakkına ilişkin olarak farklı siyasî ve sosyal görüşlere rağmen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 10.12.1948 tarihli kararıyla ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 17. maddesinde hiç kimsenin keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamayacağı açıklanmıştır.¹⁰ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi düzenlenirken de mülkiyet hakkının nasıl düzenlenmesi gerektiği önemli tartışmalara sahne olmuştur. Bu sözleşmede düzenlenen temel hak ve hürriyetlerin uluslararası bir mahkemenin denetimiyle korunması fikri benimsendiğinden ötürü mülkiyet hakkının formüle edilmesinde güçlük yaşanmış, nitekim ancak Ek 1 Numaralı Protokol’ün 1. maddesi ile (P1-1) düzenlenebilmiştir.¹¹

Mülkiyet hakkı kutsal ve dokunulmaz olarak kabul edildiği belgelerde dahi hiçbir zaman mutlak bir hak olarak kabul edilmemiştir. Bununla birlikte mülkiyet hakkına yapılan bir müdahale belirli sıkı şartlara bağlanmıştır. Bu şartlardan biri de müdahalenin kamu yararına dayalı olmasıdır. Yukarıda belirtilen insan hakları belgelerinin tamamında kamu yararı amacına özel bir önem atfedildiği

8 İLAL, Ersan, “Magna Carta”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 34, S. 1-4, s.(210-242) , 1968, s: 212-213. Belgenin 9. maddesinde borçlunun taşınabilir malları borcunu ödemeğe yeterli olduğu sürece topraklarına veya rantına el konulmayacağı düzenlenmiştir.

9 Bu belgenin İngilizce tercümesi için bkz. E.A.: http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank_mm/anglais/cst2.pdf, E.T.: 10.12.2017.

10 E.A.: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (E.T.: 10.12.2017).

11 E.A.: [http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-11\(1998\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-11(1998).pdf), E.T.: 10.12.2017. Madde metninin ilk halinde kimsenin mülkünün keyfi olarak kamulaştırılmayaacağı belirtilmiştir. Ancak özellikle Büyük Britanya heyetinin bu ibarelerin belirsiz olduğu yönünde itirazları olmuştur. Fransız heyeti ise Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’ndeki tazminata ilişkin düzenlemenin madde metnine alınması gerektiği yönünde ısrarcı olmuştur. Yapılan uzun görüşmeler sonucu mülkiyetten yoksun bırakmanın şartlarını düzenleyen şu hükümde mutabık kalınmıştır: “...Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasadaki öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabılır...” (bu maddenin hazırlık çalışmaları ile ilgili geniş bilgi için bkz. E.A.: [http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-P1-1-CDH\(76\)36-EN1190643.pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-P1-1-CDH(76)36-EN1190643.pdf), E.T.: 10.12.2017).

görülmektedir. Çünkü müdahaleyi keyfi olmaktan çıkaran şartlardan biri kanun ile öngörülmesi ise diğer bir şart da müdahalenin meşru bir amacının bulunmasıdır. Kamulaştırma mülkiyetten yoksun bırakma gibi ağır bir sonuca yol açmaktadır. Kamulaştırma yoluyla yapılan müdahalenin meşru amacı ise bir kamu yararına dayalı olmasıdır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) mülkiyet hakkına müdahalenin ihlal oluşturmaması için üç esaslı şartı olduğunu kabul etmektedir. Buna göre mülkiyete müdahalenin öncelikle hukukî bir dayanağının bulunması, bunun yanında kamu yararına dayalı meşru bir amacının olması ve nihayet müdahalenin ölçülü olabilmesi için kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengeyi sağlanması gerekmektedir.¹²

Mülkiyet hakkına müdahalenin sınırlandırma ölçütlerinden biri olan kamu yararı kavramı *James ve Diğerleri/Birleşik Krallık* kararında¹³ detaylı olarak tartışılmıştır. Başvuruya konu olay kira reformu çerçevesinde kiracılara mülkiyet hakkını elde etme imkânı tanınmasına ilişkindir. Başvurucu mülk sahipleri bu kanun sebebiyle kiracılar mülk edinmekte iken kendilerinin de mülkten yoksun kaldıklarından yakınmışlardır. AİHM P1-1'in amacının öncelikle mülkiyetin keyfi olarak kamulaştırılmasını önlemek olduğunu belirtmiştir.¹⁴ AİHM'e göre P1-1'in ilk paragrafında yer alan kamu yararı (public interest) ile ikinci paragrafında yer alan genel yarar (general interest) kavramları birbirlerinden farklı kavramlar değildir.¹⁵ AİHM, kural olarak, özel bir kişiye menfaat sağlamak için mülkten yoksun bırakmanın kamu yararı amacı taşımadığını kabul etmiştir.¹⁶

12 Konu hakkında geniş bilgi için bkz. GEMALMAZ, H. Burak, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, Beta Yayınları, İstanbul 2009; HARRIS, D.J./O'BOYLE, M./BATES, E.P./BUCKLEY, C.M., *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku*, Oxford University Press-Avrupa Konseyi Yayınları, Türkçe Birinci Baskı, Ankara 2013, s:675 vd.; BAŞPINAR, age, s:189 vd.; ŞİMŞEK, Suat, *Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara 2011 (ŞİMŞEK, Mülkiyet); DOĞRU, Osman/NALBANT, Atilla, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar*, Cilt II, Avrupa Konseyi Yayınları, Ankara 2013, s:651 vd.

13 *James ve diğerleri/Birleşik Krallık* [GK], B. No: 8793/79, 21.02.1986.

14 *James ve diğerleri/Birleşik Krallık*, p.42. Ancak somut olay bakımından genel bir reform çalışması yapıldığı ve kanunun amacının uzun süreli kira sözleşmelerinde kiracının belirli şartlar dâhilinde ev sahibi olmalarına imkân tanınarak toplumda mevcut olduğu kabul edilen sosyal bir adaletsizliğin giderilmesi olduğu vurgulanmıştır.

15 *James ve diğerleri/Birleşik Krallık*, p.43. ŞİMŞEK, Suat, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Kamu Yararı Kavramı ve Devletlerin Takdir Hakkı", *Adalet Dergisi*, S. 242, s. (177-201), 2012, s:179-180 (ŞİMŞEK, Kamu Yararı).

16 *James ve diğerleri/Birleşik Krallık*, p.40. AİHM uluslararası bir mahkeme olduğuna atf yaparak ulusal makamların kendi toplumları ve onun ihtiyaçları hakkında doğrudan bilgiye sahip

B. Türk Anayasa Metinlerinde Kamulaştırma

1876 tarihli Kanun-u Esasî'nin 21. maddesi şöyledir: “Herkes, usulen mutasarrıf olduğu mal ve mülkünden emindir. Menafi-i umumiye için lüzumu olmadıkça ve kanunu mucibince değer pahası peşin verilmedikçe, kimsenin tasarrufunda olan mülk alınamaz”.¹⁷ Görüldüğü üzere anılan hükümde “menafi-i umumiye için” denilmek suretiyle açık olarak kamu yararının mevcut olması şartı getirilmiştir.

1924 Anayasası'nın 74. maddesi ise şöyledir: “Menafii umumiye için lüzumu usulen tahakkuk etmedikçe ve kanunu mahsus mucibince değer pahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı istimval ve mülkü istimplâk olunamaz”.¹⁸ Bu maddede usulüne uygun bir kamu yararı kararı alınmadıkça kamulaştırma yapılamayacağı açıkça belirtilmiştir.

1961 Anayasası'nda ise mülkiyet hakkı “Sosyal ve İktisadî Haklar ve Ödevler” başlıklı bölümünde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde mülkiyet hakkına ilişkin genel kurala yer verilmiş, 38. maddede ise kamulaştırma özel olarak düzenlenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği belirtilmiş; 38. maddenin birinci fıkrasında ise kamulaştırmanın diğer şartlar yanında ancak kamu yararının gerektirdiği hallerde yapılabileceği hüküm altına alınmıştır.¹⁹

1961 Anayasası döneminde Anayasa Mahkemesi kamulaştırma ile ilgili anayasal ilkeleri çeşitli kararlarında tartışmıştır. Anayasa Mahkemesinin mahlûl vakıf mal paylarının paydaşlara vergi değeri üzerinden satışı hakkındaki kanun hükmünü iptal ettiği kararında kamulaştırma ve kamu yararı ile ilgili bazı değerlendirmelerde

oldukları içinde neyin kamu yararına olduğu hususunda daha avantajlı bir konumda olduğunu kabul etmiştir. AİHM'e göre ayrıca kamu yararı doğası gereği zorunlu olarak geniş bir kavramdır. Sosyal ve ekonomik politikaların uygulanmasında yasama organının takdir alanının geniş olmasını doğal bulan AİHM, makul bir temelden açıkça yoksun olmadıkça, yasama organının neyin “kamu yararı” olduğuna dair vereceği kararı kabul edeceğini açıklamıştır (James ve diğerleri/Birleşik Krallık, p.46).

17 GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref/KİLİ, Suna, **Türk Anayasa Metinleri 1839-1980**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1982, s:29.

18 RG: T. 24.04.1924, S: 71. Bu Anayasa metni 10.01.1945 tarihli ve 4695 sayılı Kanun ile Türkçeleştirilmiştir (RG: T. 15.01.1945, S. 5905). Anılan madde anlamında bir değişikliğe yol açılmadan şu şekilde düzenlenmiştir: “Kamu faydasına gerekli olduğu usulüne göre anlaşılmadıkça ve özel kanunları gereğince değer pahası peşin verilmedikçe hiç kimsenin malı ve mülkü kamulaştırılmaz” (Ayrıntılı bilgi için bkz. GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasaları**, Ekin Yayınları, Bursa 1999, s:73-79).

19 R.G.: 20.07.1961, S. 10859.

bulunulmuştur.²⁰ Anayasa Mahkemesine göre kamulaştırma usulü dışında bir davranışla Devletin kamu yararı düşüncesi ile dahi olsa, başkasının taşınmaz malını gerçek değerinden az bir değerle başka kişilere vermesi, Anayasa'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasına uygun olmaz.²¹ Anayasa Mahkemesinin başka bir kararında da mülkiyet hakkının sınırlanması veya ortadan kaldırılmasının ancak kamu yararının gerektirdiği hallerde caiz olduğu belirtilmiştir. Kararda, toprağı olmayan veya yeter derecede bulunmayan muhtaç çiftçilere dağıtılmak üzere, 4753 sayılı Kanun'da yazılı esas ve usullere uyulmak şartıyla, kişilerin özel mülkiyetinde bulunan taşınmaz malların kamulaştırılmasının caiz olduğu kabul edilmiştir. Ancak gerçek karşılığın peşin ödenmesi gerektiğini ifade eden Anayasa Mahkemesi, kamulaştırma günündeki serbest alım satımla beliren tam değer olduğunu belirterek, vergi değerini esas alan kanun hükmünü iptal etmiştir.²²

20 Kararda, Anayasa'nın 36. maddesindeki kamu yararı gereği vurgulanmış ve diğer paydaşların kolaylıkla bu malları satın almalarının sağlayacağı yararın dahi vakfın mülkiyet hakkının bu biçimde sınırlandırılmasını haklı gösteren bir kamu yararı niteliğini kazanmadığı belirtilmiştir. Devletin bu payların ucuz para ile öbür paydaşlara verilmesi sonucunda onların, kolayca mal sahibi veya başka deyimle konut sahibi olmalarını sağlamak yönündeki amaca da kararda yer verilmiş, ancak devletin, başkasının taşınmaz malına el atabilmesinin, ancak kamulaştırma yolu ile ve o malın gerçek karşılığını ödeyerek olabileceği belirtilmiştir (AYM., 30.01.1969, E.1967/47, K:1969/9 (R.G.: 24.12.1969, S. 13382).

21 Bu karar, yukarıda değinilen *James ve Diğerleri/Birleşik Krallık* kararı ile karşılaştırılabilir.

22 AYM., 16.05.1963, E.1963/10, K:1963/61 (R.G.: 16.05.1963, S: 11404). 1961 tarihli Anayasa'nın 38. maddesinde 20.09.1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanun m. 1 ile yapılan değişiklik ile kamulaştırma karşılığı olarak bedelin tespitinde vergi değeri tavan olarak belirlenmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin 12.10.1976 tarihli ve E.1976/38, K.1976/46 sayılı kararı ile 6830 sayılı Kanun m. 11'deki esaslar çerçevesinde yeniden gerçek karşılık esasına dönülmüştür. Karardaki ifadeler son derece çarpıcı tespitler içermektedir: "...Bu tür haklardan ve söz gelimi mülkiyet hakkından yoksun yaşamasına insanın doğal yapısı elverişli değildir...Ancak mülkiyet hakkının özü kabul edildikten sonra, kamulaştırma yoluyla da olsa, bir taşınmaz bedelsiz olarak, ya da değerinin altındaki bir karşılıkla kişinin malvarlığından çıkarılmasına, yukarıda açıklanan hukuksal gelişim ve mülkiyet hakkının sosyal karakteri elverişli değildir. Aslında kamulaştırmanın belirgin unsuru, mülkiyetin el değiştirmesinde kamu yararının bulunması ve bu yararın o işlemi gerekli hale sokmasıdır. Bununla beraber, kamu yararı bir taşınmazın devlet ve kamu tüzel kişilerine geçmesini zorunlu kılıyorsa, bunun sonucu olarak o taşınmazın değerinden aşağı bir karşılıkla özel mülkiyetten çıkarılmasına, Anayasa'nın hiçbir hükmü izin vermemektedir. 'Adalet mülkün temelidir' sözünü hukukunda kendisine önder kılmış bir ülkede tersinin düşünülmesine ve Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinin buna elverişli olduğunun öne sürülmesine olanak yoktur. Kamulaştırmanın tek tarafı işleyen bir zorunlu müessesesi olduğu göz önünde tutulursa, kamulaştırma işlemine giren kamu kurumu, taşınmaz malın gerçek değerini ödemek zorluğundadır. Bunun dışında bir anlayış, yani gerçek değer yerine daha düşük bir değer ödenmesi, o taşınmazın kısmen müsadere niteliğini taşır. Çünkü böyle bir durumda karşımıza şu tablo çıkmaktadır: Devlet Kamu yararı nedenini öne sürerek bireyin özel mülkiyetinde olan bir taşınmazı zorla elinden alacak, fakat kendisine bunun karşılığı olan para verilmeyerek, taşınmazın bir bölümü karşılıksız devletin veya kamu kuruluşunun mülkiyetine geçecektir...Kamulaştırma gibi zor alım hakkını kullanan kamu gücünün karşısında,

1982 Anayasası'nda mülkiyet hakkı temel hak ve hürriyetler arasında 35. maddede düzenlenmiştir. Madde metninde herhangi bir değişiklik göze çarpmamaktadır. Yine yukarıda da değinildiği üzere kamulaştırma ayrı olarak 38. maddede düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu dönemde somut norm denetimi kapsamında verdiği bir kararında kamulaştırma bedelinin tespitinde kamulaştırma tarihinin esas alınmasını Anayasa'nın 46. maddesine aykırı görmüştür. Bu kararda özellikle kamulaştırmanın *"malikin rızası olmaksızın, Devletin, kamu yararına özel mülkiyeti sona erdirdiği bir işlem"* olduğu vurgulanmıştır. Anayasa Mahkemesi kamu yararı bulunması, kamulaştırma kararının kanunda gösterilen esas ve usullerine uyulması ile gerçek karşılığın peşin ve nakden ödenmesinin Anayasal öğeleri olduğunu açıklamıştır. Anayasa Mahkemesine göre bu öğelerden birinin bulunmaması kamulaştırma işlemini Anayasa'ya aykırı hale getireceği gibi, Anayasa'nın 35. maddesi ile korunan ve sınırları belirtilen mülkiyet hakkına da aykırılık oluşturur.²³

Anayasa Mahkemesinin tanımıyla *"kamulaştırma, kamu tüzel kişilerinin kamu yararı amacıyla kamu gücünü kullanarak gerçek ya da özel tüzel kişilere ait taşınmazları kendi mülkiyetine geçirmesidir"*.²⁴ Anayasa Mahkemesine göre kamu yararının belirlenmesi kanun koyucunun takdir alanı içinde olmakla birlikte, bu değerlendirmenin de anayasal ilkelere uygun olması gerekmektedir.²⁵

elinden taşınmazı alınan kişinin de bu taşınmazın gerçek değerini isteyebilmesi, haklar arasındaki dengenin gerçekleştirilmesinde önemli bir öğedir. Aksi halde denge bozulur, sosyal yaşamda kimi huzursuzlukların politik ve ekonomik patlamaların nedenleri oluşmaya başlar ki bu gibi durumların ortaya çıkabilmesi sosyal hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamaz. Anayasa'nın başlangıç bölümünde yer alan "insan hak ve hürriyetlerini, milli dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devleti" yerini giderek hakların dengeliği temeline dayanmayan otoriter bir yönetime bırakır." (R.G.: 20.01.1977, S. 15825).

23 AYM., 09.04.2003, E:2002/79, K:2003/29 (R.G.: 25.12.2003, S. 25327).

24 AYM., 17.06.1992, E:1992/22, K:1992/40 (R.G.: 09.01.1995, S. 22518).

25 *Nusrat Külah* başvurusunda, spor alanı olarak kamulaştırılan taşınmazın çok kısa bir süre içinde imar durumunun ticari alana çevrilerek üçüncü kişilere satışının şikâyet edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, kamulaştırma yoluyla yapılan müdahale bakımından kamu yararı amacının somut olarak gerçekleştirilmesinin nedeniyle başvuruçunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan meşru amaç unsurunu taşımadığı sonucuna varmıştır (*Nusrat Külah*, B. No: 2013/6151, 21.04.2016, p.35-70).

II. TÜRK HUKUKUNDA KAMULAŞTIRMAYA İLİŞKİN DÜZENLEMELERİN TARİHÇESİ

A. 1956 Yılına Kadar Olan Düzenlemeler

Osmanlı Devleti döneminde başlı başına kamulaştırmayı düzenleyen herhangi bir kanun bulunmamaktadır. 11.03.1856 tarihli "*Menafi Umumiyeye Dair Şeylerin Tanzimi Halinde Lüzumu olup Kıymeti Layıkasıyla Sahiplerinden Mubayaa Edilecek Arazi Vesaire Hakkındaki Nizamname*" ile kıymet takdiri usulü ve idare ile mülk sahipleri arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne ait bazı düzenlemeler yapılmıştır.²⁶ 1877 tarihli Mecelle-i Ahkam-ı Adliye ise mülkiyet hakkına müdahale olarak kabul edilen kamulaştırma ile ilgili önemli şartlar getirilmiştir. Mecelle'nin 1216. maddesi şöyledir: "*Ledel hace, emr-i sultanî ile, bir kimsenin mülkü kıymetiyle alınıp tarike ilhak olunabilir. Fakat te'diye-i semen olunmadıkça mülkü ye'dinden alınamaz*".²⁷ Mecelle'de yer alan bu hükümdeki "*ledel hâce*" sözcüklerinden ise bir kamu ihtiyacının varlığı anlaşılmalıdır.²⁸

Cumhuriyetin döneminde 1295 tarihli İstimlâk Kararnamesi yeterli görülmemiş, ancak uzun bir süre genel bir kamulaştırma kanunu da düzenlenmediği için kamulaştırmaya ilişkin hükümler içeren kanunların sayısı elli beşi aşmıştır.²⁹ Bu dönemde kamulaştırmanın ilk adımı "*umumî menfaat*" kararının alınmasıdır. Bu karar kamulaştırmanın "*sine qua non*" (ayrılmaz bir parçası) olarak görülmektedir.³⁰ İki veya daha fazla vilâyeti kapsayan kamulaştırmada kamu yararı kararı bizzat Şûrayı Devlet tarafından verilmekte iken, vilâyet adına yapılacak kamulaştırmalarda ise duruma göre vilâyet meclisi veya Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.³¹ Diğer taraftan 3710 sayılı Kanun m. 7/II'ye göre belediye encümeninin talebi üzerine mahallin en büyük mülkî amir tarafından kamu yararı kararı alınır. Bu dönemde bazı

26 KARAMAN, Buket, "*Acele Kamulaştırma*", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 2015, s:16.

27 Mecelle'nin metni için bkz. BERKİ, Ali Himmet, *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye)*, Hikmet Yayınları, İstanbul 1982, s:248.

28 KARAMAN, age, s:16-17.

29 Millî Müdafaa İhtiyaçları İçin Yapılacak İstimlakler Hakkındaki 3887 sayılı Kanun, Devlet Demiryolları İstimlakı Hakkındaki 410 sayılı Kanun, 14.11.1939 tarihli ve 3710 sayılı Belediye İstimlak Kanunu ile 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu bunlardan bazılarıdır (GÖZÜBÜYÜK, Şeref, "*Yeni İstimlak Kanunu*", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, S. 4, s. (158-169), 1956, s:158).

30 DÖNMEZER, Sulhi, "*İstimlak*", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 7, S. 1, s. (40-94), 1941, s:67.

31 DÖNMEZER, age, s:68.

kamulaştırma işlemleri yönünden kamu yararı kararına karşı idari yargı yoluna (Şûrayı Devlet) başvurulabilirken kimi kanunlarda ise kamu yararı kararının kesin olduğu belirtilerek bu kararlara karşı yargı yolu kapatılmıştır.³²

Kamu yararı kararı alındıktan sonra kamulaştırılacak taşınmazlar belirlenir. Belediye dışı kuruluşlar yönünden yapılacak kamulaştırmalarda belediye ve nahiye meclislerince seçilmiş bilirkişiler, belediye meclis üyeleri, vakıflar ve tapu idaresinden görevliler tarafından kıymet takdirinin yapılması öngörülmüştür.³³ Kamulaştırma işlemi ve bedeli çeşitli yollarla ilan edilir ve malikin bedele karşı on beş gün içinde dava açma hakkı vardır.³⁴ Malikin bedele itirazı kamulaştırma işlemini durdurmakta ve devamı için ise idarenin mahkemeye müracaat etmesi gerekmektedir.³⁵ Belediye tarafından yapılan kamulaştırmalarda belirlenen bedele itiraz edenlerin noter veya belediye tarafından yapılacak tebligat tarihinden itibaren on beş gün içinde asliye hukuk mahkemesinde dava açması zorunlu tutulmuştur. Bu süre içinde dava açılmadığı ve rızaen ferağ da verilmediği takdirde takdir edilen kıymet bir kamu bankasına depo edilerek mahkemeye tevdi edilir, mahkeme de sekiz gün içinde tescil hususunu tapu idaresine tebliğ eder.³⁶

Bu dönemde acele kamulaştırma ile ilgili kapsayıcı bir kanun bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı özel durumlara münhasır olmak üzere acele kamulaştırma usulü öngören kanunlar da bulunmaktadır. 29.06.1940 tarihli ve 3887 sayılı Milli Müdafaa İhtiyaçları için Yapılacak İstimlâkler Hakkındaki Kanun ile sulh zamanında millî savunma ihtiyaçları için gerekli olan taşınmazlar yönünden özel bir kamulaştırma usulü düzenlenmiştir. Kanun koyucu diğer kamulaştırmaların aksine kamu yararı kararı ile kamulaştırma kararlarını birleştirmiş olup, Bakanlar Kurulu ayrıca bir kamu yararı kararı vermeksizin lüzum görülen taşınmazların kamulaştırılmasına

32 Danıştay Dava Daireleri Kurulu tarafından verilen 1937 tarihli ve E.1937/124 sayılı kararın ilgili kısmı şöyledir: "Mes'elenin esasına gelince: haddi zatında müll mahfuzdur. İstimlâk ve istimlâk, ancak istisnaen tecviz edilmiştir. Bu cevaz da, istimlâkin bir umumi menfaatin kat'î bir lüzum ve zarurete istinad ile kaimdir. Belediyenin âmme hizmetile müterafık dahi olsa akar mefhumuna girebilecek mevzu'larda istimlâk yapılmasına; yukarıda yazılı kaide noktasında, cevaz olamaz. Hââisede, mevzuubahs menfaati umumiye kararının bu noktadan bozulmasına ve-, ekseriyetle karar verildi." (Nakl: DÖNMEZER, agm, s:69). 1939 tarihli yeni Belediye İstimlâk Kanunu'nda ise kamu yararı kararına karşı dava açılmayacağı yönünde düzenleme yapılmıştır.

33 DÖNMEZER, agm, s:72.

34 DÖNMEZER, agm, s:73.

35 DÖNMEZER, agm, s:74-75.

36 DÖNMEZER, agm, s:75.

kesin olarak karar verir.³⁷ Kıymet takdiri mahallin en büyük mülkî amirince yaptırılır ve malike tebliğ edilir. Tebliğden itibaren 15 gün içinde dava açılmayıp tapuda ferağ da verilmediği takdirde takdir edilen bedel kamu bankalarından birine depo edilerek taşınmaza el atılır ve tapu idaresince tescil işlemi yapılır.³⁸

B. 6830 sayılı İstimlâk Kanunu'nda Kamulaştırma (1956 Yılı Sonrası)

Kamulaştırmanın usul ve esasları ile ilgili birbirinden farklı çok sayıda düzenlemenin mevcut olmasının çeşitli sorunlara yol açtığı değerlendirilmiş ve genel bir kamulaştırma kanunu hazırlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu amaçla düzenlenen 31.08.1956 tarihli ve 6830 sayılı İstimlâk Kanunu 08.10.1956 tarihinde yürürlüğe girmiştir.³⁹

6830 sayılı Kanun m. 1'de kamulaştırmanın kamu yararı için lüzumlu işlere tahsis edilmek üzere yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Doktrinde bu hüküm gereği bir kamu hizmetinin ifası için münhasıran "gelir" elde etmek amacıyla kamulaştırma yapılmayacağı kabul edilmiştir.⁴⁰ 6830 sayılı Kanun m. 3 hükmüyle kamulaştırılacak taşınmazın gerçek karşılığının verilmesi esası benimsenmiştir. Bu Kanun ile birlikte 1295 tarihli İstimlâk Kararnamesinde öngörülen büyük kıtadaki taşınmazların kamulaştırılmasında kamu yararı kararının Bakanlar Kurulunca verilmesi yerine böyle bir ayrıma gidilmeksizin kamu yararı kararını verecek mercii, lehine kamulaştırma yapılacak idareye göre belirlenmiştir.⁴¹ Ayrıca iki ili aşan kamulaştırmalar yönünden ise Danıştay yerine Bakanlar Kurulunca kamu yararı kararının verilmesi düzenlenmiştir (m. 5/I, g ve h). Kanun m. 6 ile bakanlıklar ve Bakanlar Kurulu dışındaki idarelerce verilen kamu yararı kararının ayrıca tasdik edileceği belirtilmiştir. Yine bu Kanun m. 6/IV hükmüne göre tasdikli imar planları yönünden verilen kamu yararı kararının ayrıca tasdikine gerek bulunmamaktadır.

6830 sayılı Kanun m. 7 hükmüne göre kamu yararı kararı alınıp tasdik edildikten sonra kamulaştırılacak taşınmaz belirlenir. Aynı Kanun m. 8 hükmünde ise satın alma usulü düzenlenmiş olup, kamulaştırmanın her aşamasında idarenin malik ile anlaşarak taşınmazı satın alabilmesi mümkündür. Kamulaştırma bedeli m. 9

37 DÖNMEZER, agm, s:82.

38 DÖNMEZER, agm, s:83-84.

39 R.G.: 08.09.1956, S. 9402. Kanunun genel gerekçesi hakkında tartışma için bkz. GÖZÜBÜYÜK, agm, s:158-159.

40 GÖZÜBÜYÜK, agm, s:160.

41 GÖZÜBÜYÜK, agm, s:162.

ve 10 hükümlerine göre oluşturulacak “takdiri kıymet komisyonları” tarafından belirlenir. Bu komisyon taşınmazın bulunduğu yere göre belediye encümeni veya köy ihtiyar heyeti tarafından seçilir. Komisyon taşınmazın kamulaştırma bedelini m. 11 hükmündeki esaslara göre takdir eder. Bu Kanun m. 12 hükmü uyarınca kamulaştırma işlemi ve takdir edilen bedel 15 gün içinde noter marifetiyle tebliğ edilir ve ayrıca çeşitli yollarla ilan da edilir.

Kamulaştırma ile ilgili olarak 6830 sayılı Kanun’da iki ayrı dava süreci öngörülmüştür. Bunlardan ilki kamulaştırma işlemine karşı açılacak idari davadır. Anılan Kanun m. 14/I hükmü uyarınca taşınmazın maliki veya zilyedi ya da diğer ilgililer kamulaştırma işlemine karşı tebliğ tarihinden itibaren 15 gün veya ilan tarihinden itibaren 30 gün içinde Danıştay nezdinde dava açabilirler. Ayrıca kamulaştırmayı yapan idare de dava açabilecekler arasında gösterilmiştir. Diğer bir dava ise kamulaştırma bedeline veya yapılan maddî hatalara ilişkin olarak adlî yargı yerinde açılacak davadır. Bu dava ise aynı sürede taşınmazın bulunduğu yerin asliye hukuk mahkemesinde açılabilir. Kanun koyucu bununla birlikte aynı maddede, Danıştay’da dava açıldığı takdirde adli yargı yerinde açılacak dava süresinin idari davada verilecek kararın kesinleşmesi tarihinden itibaren başlayacağını açık olarak hüküm altına almıştır. Dolayısıyla kamulaştırma işlemine karşı Danıştay’da açılan dava sonuçlandıktan sonra kamulaştırma bedeline veya maddî hataların düzeltilmesine ilişkin olarak adlî yargı yerinde dava açılabilir. Doktrinde böyle bir hüküm konulmasının amacının kamulaştırma işleminin iptali hâlinde bedele ilişkin davanın dayanağının kalmayacağı düşüncesi olduğu kabul edilmiştir.⁴²

Acele işlerde el koyma usulü 6830 sayılı Kanun m. 16 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre dava devam ederken kamulaştırılan taşınmaza hemen el konulması idarece zarurî görüldüğü takdirde taşınmazın takdir olunan bedeli depo edilerek mahkemeden delil tespit talep edilir. Mahkeme sekiz gün içinde maliki davet eder ve beş gün içinde de taşınmazın değerini tespit ettirerek taşınmazın idare adına tapu siciline tescil edilmesini tapu dairesine bildirir. Bu hükme göre acele el koyma kararının ancak dava sırasında verilebileceği ve bu sebeple zaten bir kamu yararı kararının mevcut olmadığı gözetilmelidir. Ayrıca, acele el koymanın zarurî olup olmadığını değerlendirme yetkisi ise idareye bırakılmıştır.

42 GÖZÜBÜYÜK, agm, s:166.

6830 sayılı Kanun'da bunlardan ayrı bir acele kamulaştırma düzenlemesine yer verilmiştir. Anılan Kanun m. 27 hükmünde üç ayrı durumda acele kamulaştırma yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Bunlardan ilki, 3634 sayılı Kanun'un uygulanması çerçevesinde memleket savunmasının gerektirmesi; ikincisi Bakanlar Kurulunca aciliyet kararı verilmesi ve üçüncüsü ise özel kanunlar ile öngörülen fevkalâde durumlardır. Bu maddeye göre ilgili idarenin talebi üzerine mahkemece 7 gün içinde taşınmazın değeri belirlenir ve mal sahibi adına bankaya veya mal sandığına depo edilerek taşınmaza el konulabilir. Ancak anılan madde uyarınca daha sonra idarenin kamulaştırma işlemini olağan usulle tamamlaması gerekmektedir.

Son olarak 6830 sayılı İstimlâk Kanununda mülkiyetin ne zaman idareye geçmiş sayılacağına dair açık bir hüküm bulunmamaktadır.⁴³ Bu konu, doktrinde ve yargı uygulamasında da sıklıkla tartışılmıştır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, kamulaştırma işleminin kesinleşmesiyle mülkiyetin idareye geçtiğini kabul etmiştir.⁴⁴ Hukuk Genel Kurulu eMK m. 639 (TMK m. 705) hükmünde yer alan kamulaştırmanın tescilsiz bir kazanma hali olduğuna ilişkin hükme atıf yaparak bu sonuca ulaşmıştır.

C. 2942 Sayılı Kanun'da Kamulaştırma

1. 1983 Yılı Sonrası

Hâlen yürürlükte olan 04.11.1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu⁴⁵ ile 6830 sayılı Kanun'daki kamulaştırma usulü önemli ölçüde korunmuştur. Bu kanun ile getirilen değişikliklerden biri kamu yararı

43 Bu dönemde kamulaştırma usulü şu şekilde özetlenebilir:

- 1) İstimlâk Kararı Verilmesi (m. 5),
- 2) Umumî Menfaat Kararının Tasdik Edilmesi (m. 6),
- 3) Takdiri Kıymet Komisyonunca Kıymet Takdir Edilmesi (m. 11),
- 4) Malike Tebligat Yapılması (m. 13);
 - a) Taşınmazın Plan veya Ölçekli Krokisi,
 - b) İstimlak Kararı,
 - c) Taşınmazın Takdir Edilen Kıymeti,
 - d) Hangi İdare Lehine Kamulaştırma Yapıldığı,
 - e) Açılacak Davada Husumetin Kime Yöneltiliyeceği, tebliğ edilir. Ayrıca bu hususlar umuma mahsus mahallerde, belediye veya köyde, yerel gazetede ilan edilir.
- 5) Malik veya İdare Tarafından Dava Açılması (m. 14),
- 6) Tescil (m. 17): Kamulaştırılan taşınmazın kıymetine itiraz edilmediği ve rızaen ferağ da verilmediği takdirde taşınmazın değeri bankaya veya malsandığına depo edilerek makbuzu mahkemeye verilir. Mahkeme duruşma açar ve idare adına tescile karar verir.
- 7) Mülkiyetin Kamulaştırma İşleminin Kesinleşmesiyle İdareye Geçmesi.

44 HGK, 29.06.1977, E.1976/1-2903, K.1977/667 (Nakl: ARCAK, Ali/KİTİŞ, Y. Servet, **Açıklamalı İçtihatlı Kamulaştırma Davaları ve Devletleştirme**, Seçkin Yayınevi, Ankara 1992, C. II, s:2019.

45 R.G.: 8.11.1983, S.18215.

kararı mercilerin artırılmasıdır. Yine tebliğ veya ilan tarihinden itibaren kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda ve takdir olunan bedel ile maddî hatalara karşı adli yargıda dava açılabilmesi benimsenmiş, ancak süre her iki durum için de otuz gün olarak düzenlenmiştir. Kamulaştırma bedelinin ise il veya ilçe kıymet takdir komisyonlarınca tespit edilebilmesi öngörülmüştür. Bu Kanun m. 25/I hükmünde kamulaştırma işleminin idare için tebligat çıkarmakla başlayacağı, bu işlemin idari yargı yönünden kesinleşmesi ile birlikte de mülkiyetin idareye geçeceği belirtilmiştir.

Acele işlerde el koyma usulü 2942 sayılı Kanun m. 16 ile yine aynı şekilde düzenlenmiştir. Ancak kamulaştırma işlemine ilişkin yürütmenin durdurulması kararı verildiği takdirde bu usulün uygulanamayacağı belirtilmiştir. Acele kamulaştırma usulü de aynen korunmuştur.

2. 2001 Yılı Sonrası

2942 sayılı Kanun'da 24.04.2001 tarihli ve 4650 sayılı Kanun⁴⁶ ile kamulaştırma usulünde köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliğin amacı uygulanabilir, gecikmeleri ortadan kaldıran ve süratli şekilde sonuca ulaşan bir sistem kurmaktır.⁴⁷

İlk olarak 2942 sayılı Kanun m. 3'e idarelerce yeterli ödenek temin edilmeden kamulaştırma işlemlerine başlanılamayacağı yönünde bir fıkra eklenmiştir.

4650 sayılı Kanun ile kamulaştırma bedelinin kıymet takdir komisyonları tarafından belirlenmesi usulünü kaldırmış, bedelin yerel asliye hukuk mahkemesince belirleneceğini öngörmüştür.⁴⁸ Diğer bir anlatımla, 4650 sayılı Kanun ile daha önce idarî aşamada kalan kamulaştırma bedelinin tespiti işi adli aşamaya geçmiştir.⁴⁹ Ayrıca, henüz kamulaştırma bedeli belirlenmeden kamulaştırma kararının alınmasına imkân tanınmıştır.⁵⁰

4650 sayılı Kanun değişikliği, kamulaştırma kararının alınmasından sonra idarenin öncelikle satın alma usulünü uygulamasını gerekli kılmaktadır.⁵¹ Yeni kamulaştırma usulünde m. 5'de sayılan mercilerce

46 R.G.: 5.5.2001, S.24393.

47 Yargıtay HGK., 30.4.2008, E:2008/18-336, K:2008/345 (UYAP'tan erişilmiştir).

48 GÜNDAY, age., s:261 (dipnot:238)

49 GÖZLER, age., s:885

50 GÜNDAY, age., s:261 (dipnot:238); GÖZLER, age., s:889

51 GÖZLER, age., s:890

verilecek kamu yararı kararlarının m. 6 uyarınca onaylanmasından sonra m. 8 hükmündeki esaslar çerçevesinde idarenin, kıymet takdir komisyonu ve uzlaşma komisyonu kurarak, tespit edilen tahmini bedeli belirtmeksizin, taşınmazı pazarlıkla ve anlaşarak satın alma iradesini malike bildirmesi gerekmektedir. Satın alma usulünün başarısız olması durumunda kamulaştırmayı yapacak idare tarafından m. 10 hükmü uyarınca asliye hukuk mahkemesince kamulaştırma bedelinin mahkemece tespiti ve idare adına tescili öngörülmüştür.

Öte yandan 2942 sayılı Kanun'un 4650 sayılı Kanun'la değişik m. 10/3, (f) bendi idare hukuku tekniği açısından tereddüde neden olmaktadır. Maddede "...kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda iptal davası açanların, dava açtıklarını ve yürütmenin durdurulması kararı aldıklarını belgelendirmedikleri takdirde, kamulaştırma işleminin kesinleşeceği" belirtilmektedir. Altı çizili ifade ile kastedilen kamulaştırma kararıysa, kamulaştırma kararı zaten kesin bir idari işlemdir. Aynı zamanda icraî nitelik taşıdığından idari davaya konu olabilmektedir.⁵² Kastedilen kamulaştırma kararıysa bu ifade ile kamulaştırma kararının hukuka aykırılığını ileri sürme imkânının kesin bir şekilde ortadan kalkmış olmasının anlatılmak istendiği görüşünü paylaşmaktayız. Ne var ki ifade bu durumu da anlatma kabiliyetinden yoksundur. Kamulaştırma kararına karşı dava açılmış olmakla birlikte yürütmenin durdurulmaması istenmemiş ya da idari dava açıldığı ve yürütmenin durdurulmasına karar verildiği halde bu durum asliye hukuk mahkemesine bildirilmemiş olabilir. Bu durumda kamulaştırma kararının hukuka aykırılığını ileri sürme imkânının kesin bir biçimde ortadan kalktığı söylenemez. Devam eden idari dava sürecinde işlemin hukuka aykırılığı yönünde karar verilebilir.

Yeni dönemde⁵³ mülkiyetin geçişine ilişkin hükümde bir değişiklik

52 2942 sayılı Kanun'un 4650 sayılı Kanun'la değişik m. 8 ve 10 hükümlerine göre mülkiyet hakkı sahipleri kamulaştırma kararını, satın alma usulünün denendiği esnada öğrenmiş bulduklarından, kamulaştırma kararına karşı dava açılması için asliye hukuk mahkemesince yapılması gereken tebligatı beklemeye gerek bulunmadığı, idari davanın bu aşamada açılmasına engel bir kuralın da bulunmadığı hakkında: ÇAĞLAYAN, Ramazan, "Kamulaştırma İşleminin İptali ve Mülkiyetin Akıbeti", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, LXIX, S. 1 -2, s. (453-466), 2011, s:457; E.A.: <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/view/1023010561>, E.T.: 17.12.2017

53 Kamulaştırma usulü 4650 sayılı Kanun'dan sonra şöyle özetlenebilir:

- 1) Kamu Yararı Kararı Verilmesi (m. 5),
- 2) Kamu Yararı Kararının Onaylanması (m. 6),
- 3) Kamulaştırma Kararı Verilmesi (m. 7/I ve II),
- 4) Kamulaştırma Şerhinin Tescili (m. 7/III),
- 5) Satın Alma Usulünün Uygulanması (m. 8),
- 6) Dava Süreci:
 - a) Kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasının açılması (m. 10),

yapılmış ve kamulaştırılan taşınmazın mülkiyetinin asliye hukuk mahkemesince verilen tescil kararı ile idareye geçeceği düzenlenmiştir (2942 sayılı Kanun m. 25/I). Böylelikle mülkiyet kamulaştırmanın kesinleşmesiyle değil mahkemenin tescil kararı ile idareye geçmektedir. Diğer taraftan TMK m. 705/II hükmüne göre “mahkeme kararı” ve “kamulaştırma” tescilsiz kazanma hallerinden biri olarak gösterilmiştir.⁵⁴ Dolayısıyla mahkeme kararından sonra yapılacak tescil işleminin açıklayıcı nitelikte olduğu kuşkusuzdur.⁵⁵ Ayrıca, asliye hukuk mahkemesinin bu kapsamda kesin olarak verdiği tescil kararı kamulaştırma işleminin kesinleştiği ve kamulaştırmanın yöntemince tamamlanmış olduğunun tespitinden ibarettir. Bu sebeple kamulaştırma işleminin iptali hâlinde tescil kararı verilemez. Buna göre iptal davası kabul edilip bu kararın da kesinleşmesi durumunda kamulaştırma ortadan kalktığı için adli yargıdaki kamulaştırma bedelinin tespit ve tescili davası reddedilir.⁵⁶

4650 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerden biri, 2942 sayılı Kanun m. 14’de belirtilen süre içinde, kamulaştırma işlemine karşı hak sahipleri tarafından idari yargıda iptal davası açılmasıdır. Buna göre, idari yargı mahkemelerince yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde ise asliye hukuk mahkemesince, idari yargıda açılan davanın bekletici mesele kabul edilmesi ve bunun sonucuna göre işlem yapılması gerekmektedir.⁵⁷ 2942 sayılı Kanun’da yapılan diğer bir

-
- b) Kamulaştırma işlemine karşı asliye hukuk mahkemesince yapılan tebliğden itibaren otuz gün içinde idari yargıda dava açılması (m. 14),
 - c) Maddî hatalara karşı idare veya malik tarafından asliye hukuk Mahkemesinde dava açılması (m. 14).
 - 7) Mülkiyetin İdareye Geçmesi (m. 25): Mülkiyetin idareye geçmesi, mahkemece verilen tescil kararı ile olur.

54 Bu madde hükmü şöyledir: “Taşınmaz mülkiyetinin kazanılması, tescille olur.

Miras, mahkeme kararı, cebrî icra, işgal, kamulaştırma hâlleri ile kanunda öngörülen diğer hâllerde, mülkiyet tescilden önce kazanılır. Ancak, bu hâllerde malikin tasarruf işlemleri yapabilmesi, mülkiyetin tapu kütüğüne tescil edilmiş olmasına bağlıdır.”

55 GÖZLER, age., s:901

56 YILDIRIM, Bekir/BAŞSORGUN, Naci, **Açıklamalı-İçtihatlı Eski ve Yeni Kamulaştırma, Kamulaştırmaz El Atma ve İmar Mevzuatından Doğan Bedel Davaları**, Yetkin Yayınları, Ankara 2007, s:505.

57 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E:2008/18-336, K:2008/345, 30.4.2008:

“...Burada önemle vurgulanmalıdır ki; kamulaştırma işleminin iptali istemiyle idare mahkemesinde dava açılması durumunda, ancak yürütmenin durdurulması kararının verilmesi ya da davanın kabulü cihetine gidilerek kamulaştırma işleminin iptal edilmesi halinde, kamulaştırma işleminin bu tarihten itibaren uygulanma olanağının bulunmadığı; eş söyleyişle, iptal kararının kesinleştiği tarihe kadar ortada geçerli bir kamulaştırma işleminin bulunduğu her türlü duraksamadan uzaktır.

Böyle bir durumda; ilke olarak, adli yargıda açılan davada, idari yargıda açılan iptal davasının bekletici mesele olarak kabulü olanaklı değildir. Diğer bir ifadeyle, adli yargıda açılan bedele ilişkin

değişiklik ise m. 16'da yer alan acele işlerde el koyma usulüne ilişkin hükmün kaldırılmasıdır. Acele kamulaştırma usulünü düzenleyen m. 27 hükmünde ise esaslı bir değişiklik yapılmamıştır.⁵⁸

III. İDARİ İŞLEM OLARAK KAMULAŞTIRMA

A. Kamulaştırma İşleminin Hukukî Niteliği

Kamulaştırma, Devlet ve kamu tüzel kişileri tarafından, görevleri kapsamındaki kamu hizmetleri veya teşebbüslerinin yürütülmesi için gerekli olan özel mülkiyete tabi taşınmaz, kaynak ve irtifakların tamamına veya bir kısmına kanunda gösterilen esas ve usuller doğrultusunda zorla el atılmasıdır.⁵⁹ Anayasa'nın 46. maddesinde kamulaştırmanın, kamu yararının gerektirdiği hallerde ve gerçek karşılığın peşin ödenmesi şartıyla yapılabileceği belirtilmektedir.

Anayasa'nın 46'ncı maddesinin ikinci fıkrasında kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedelinin kural olarak nakden ve peşin ödemesi kuralına yer verildikten sonra kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bazı durumlar gösterilmiştir. Maddenin diğer kurallarında mülkiyet hakkı sahibine bazı güvenceler tanınmıştır. Buna göre taksitlendirme süresi beş yılı aşamayacak ve taksitler eşit olarak ödenecektir. Taksitlendirmede ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedelleri için kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanacaktır. Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya ileten küçük çiftçiye ait olanların bedeli, her halde peşin olarak ödenecektir.

dava ile, idari yargıda açılan iptal davasının birbirinden bağımsız olarak yürütülmesi asıldır.

Nitekim, Kamulaştırma Kanunu'nun az yukarıda açıklanan 10. maddesinin 13. fıkrasında, salt idare mahkemesinde yürütmenin durdurulması kararı verilmesi haline münhasır olarak, idare mahkemesindeki iptal davasının bekletici mesele kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir. Aksinin kabulü, Kanunun lafzına ve ruhuna uygun olmadığı gibi, yukarıda değinilen kamulaştırma işleminin süratle sonuçlandırılması ilkesine de aykırıdır.

O halde; idari yargıda dava açılırsa ve yürütmenin durdurulması kararı da verilirse, mahkemece, idari yargıda açılan dava, eldeki dava için bekletici mesele kabul edilmelidir. Sonucu beklenilerek neticesine göre işlem yapılmalıdır. Buradaki özellik, idari yargıda dava açılması bekletici mesele olarak kabul edilmesi için yeterli değildir. İdari yargıda ayrıca yürütmenin durdurulmasına da karar verilmiş olmasına bağlıdır. Yürütmenin durdurulmasına karar verilmemiş ise, mahkemenin idari yargıdaki davayı beklemesine gerek yoktur (Zeki Akar, Kamulaştırma ve Kamulaştırmaz El Atma Davaları, Ankara 2007, İkinci Bası, s: 255). ..." E.A.: hukuk.istanbul.edu.tr/idarehukuku/wp-content/uploads/2016/03/Kamulaştırma.docx, E.T.: 17.12.2017

58 Bu maddede değişiklik yapan 4650 sayılı Kanun m. 15 şöyledir: "2942 sayılı Kanunun 27 nci maddesinin birinci fıkrasındaki "11 ve 12 nci" ibaresi '10 uncu', 'millî bir bankaya' ibaresi '10 uncu maddeye göre yapılacak davetiye ve ilânda belirtilen bankaya' şeklinde değiştirilmiştir.

59 GÜNDAY, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ankara, 2013, s: 250

İdarenin mal edinme yöntemlerinden biri olan kamulaştırma farklı hukuk disiplinlerini ilgilendiren karma bir nitelik arz etmektedir. Kamulaştırma idare hukuku boyutuyla, bir idari işlemdir, idari uyumsuzluk ve davalara vücut verebilir. Bu işlemin konusu, kamu yararının gerçekleştirilmesi amacıyla özel mülkiyette bulunan bir taşınmazın malikinin rıza ve muvafakatine bakılmaksızın zorla el atılması, bir başka ifadeyle bir taşınmaz üzerindeki özel mülkiyetin sona erdirilerek taşınmazın idare adına tescil edilmesidir.⁶⁰ Bu son söylenen husus kamulaştırmanın diğer boyutuna ışık tutmaktadır. Buna göre kamulaştırma, hüküm ve sonuçlarını özel mülkiyet alanında doğurduğundan, bir başka ifadeyle mülkiyet hakkının kaybına yol açtığından ve taşınmazın idare adına tescilini gerektirdiğinden adli uyumsuzluk ve davalara da konu olabilir.⁶¹

İdari işlem teorisi açısından kamu yararı kamulaştırmanın amaç unsurunu, kamulaştırma işleminin nihai olarak yönelmesi gereken hedefi oluşturur. Dolayısıyla kamulaştırmada idare, ancak kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik bir sebeple hareket edebilir.⁶² Kamulaştırma işleminin sebep unsuru “kamu yararı”nın varlığı ya da kamu yararı kararıdır. Ancak kamu yararı kararının da bir idari işlem olduğu gözetildiğinde bu işlemin tesis edilmesi bir sebebin varlığını gerekli kılar ki, bu sebep hukukî bir durum, bir ihtiyaç veya maddi bir olgu olabilir.⁶³

B. Kamu Yararı Kararı-Kamulaştırma Kararı

Anayasa'nın kamulaştırmaya ilişkin düzenlemenin (m.46) yer aldığı “Temel Haklar ve Ödevler” başlıklı İkinci Kısımın “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlıklı Üçüncü Bölümünün

60 GÜNDAY, age., s:255; GÖZLER, Kemal, **İdare Hukuku**, Cilt II, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa 2003, s:870

61 GÜNDAY, age. s:251; Gözler eserinde kamulaştırmayı idarî aşama ve adli aşama ayrımıyla incelemektedir. Kamulaştırma bedeli için yeterli ödenek temin edilmesi, kamu yararı kararı alınması, kamulaştırılacak taşınmazın belirlenmesi, kamulaştırma kararının alınması ve tapu siciline şerh verilmesinin istenmesi ile satın alma usulünün denenmesi idarî aşamada gerçekleşmektedir. GÖZLER, age. s:885; GÖVEN, Yusuf, “Kamulaştırma İşlemlerinde “Kamu Yararı””, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:1, Ocak 1999 (247-262), s:248, E.A.: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55094>, E.T.: 17.12.2017

62 GÜNDAY, age. s:255; GÖZLER, age., s:869, 880; Göven ise makalesinde kamulaştırma işleminin sebep ve amaç unsurlarının aynı olduğunu belirtmektedir. “Kamulaştırma işleminin sebep ve maksat unsuru aynıdır: *kamu yararı*. Yani kamulaştırmayı meşru kılan sebep kamu yararı; işlemler hedeflenen şey veya nihai amaç ise yine kamu yararındır.” GÖZÜBÜYÜK ve KUTLU'dan nakleden GÖVEN, agm. s:258

63 KUTLU'dan nakleden GÖVEN, agm. s:258

"III" n alt başlığı "Kamu yararı"dır. Buradan hareketle Anayasa koyucunun kamulaştırmayı kamu yararını gerçekleştirmenin bir aracı olarak kabul ettiği ve bu alt başlıkta yer alan düzenlemeler topluca değerlendirildiğinde yasama organı ile idareye kamu yararının kapsamı konusunda örneklendirme yoluyla temel direktifler verdiği anlaşılmaktadır.⁶⁴

Kamulaştırma, kişilerin temel bir hak olan mülkiyet hakkına bir sınırlama, müdahale oluşturmaktadır. Temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan Anayasa'nın mülkiyet hakkına kamulaştırma yoluyla müdahale etmesini meşrulaştıran neden "kamu yararı"dır. Dolayısıyla "kamu yararı" idari işlem teorisinde kamulaştırma işleminin "amaç" unsurunu, mülkiyet hakkının sınırlanmamasında da "sınırlama aracı"nı teşkil etmektedir.⁶⁵ Taşınmaz bedelinin gerçek karşılığı ödense bile, kamu yararı bulunmadığı müddetçe kişinin mülkiyet hakkına müdahalede bulunulamaz.⁶⁶

Kamu yararı, zaman, mekâna, hizmetin türü ve ihtiyaçlara, yasal görüş ve anlayışa göre değişkenlik gösteren bir kavramdır.⁶⁷ 2942 sayılı Kanunu'nun 3. maddesinden yola çıkılarak kamulaştırma işlemindeki "kamu yararı"nın ilgili idarenin görev alanındaki kamu hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgili olması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.⁶⁸ İdare görev alanındaki kamu hizmetlerinin yürütülmesi esnasında, kamu yararının gerektirdiği hallerde, kamu yararını gerçekleştirmek için kişilerin mülkiyet hakkına müdahalede bulunabilecektir.

Doktrinde kamu yararı kavramının başlarda sadece bayındırlık faaliyeti ile sınırlı olarak algılandığı ancak değişen zaman, koşullar ve idare tarafından yürütülmesi gerekli kamu hizmetlerinin farklılaşması nedeniyle kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik turizm, spor, estetik gibi saiklerin de arttığı belirtilmektedir.⁶⁹

64 AKILLIOĞLU, Tekin, "Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1-3 (1988), Prof. Dr. Lütfi Duran'a Armağan Özel Sayısı (11-22), s:12, E.A.: <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuihid/article/view/1023002573/1023002166> E.T.: 17.12.2017; GÖVEN, agm. s:259

65 GÖVEN, agm. s:250, 253

66 KIZIL (Erkelli), Neşe, "Kamulaştırma Fenomeni", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1-3 (1988), Prof. Dr. Lütfi Duran'a Armağan Özel Sayısı (209-216), s:210, Erişim Adresi: <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuihid/article/view/1023002599/1023002190>, E.T.: 17.12.2017

67 KIZIL, agm., s: 211

68 GÖVEN, agm., s:250

69 GÜNDAY, age., s:255; GÖZLER, age., s:880-883; GÖVEN, agm., s: 255, 259

İdare kamu yararının varlığını kamu yararı kararıyla belirler. Kamu yararı kararı, idareyi kamu yararını gerçekleştirmeye yönelten etkenin, yani, kamulaştırma işleminin sebep unsurunun ortaya konulmasını sağlar.⁷⁰ Kamu yararı kararı, idarenin belli bir işin yapılmasında kamu yararı olduğunu gösteren karardır.⁷¹

Kamu yararı kararı, özel yararı aşan bir genel yararın varlığı saptanmakta, mülkiyetin dokunulmazlığına bir sınır getirilmektedir. Kamu yararında, birçok kişinin ya da bir topluluğun özel yararı aşan üstün menfaati söz konusudur ve ancak bu halde özel kişinin mülkiyet bu üstün menfaate tercih edilebilir.⁷²

Kural kamulaştırma işleminde kamulaştırma bedeli için yeterli ödenek temin edildikten sonra kamu yararı kararı alınması olmakla birlikte, 2942 sayılı Kanun m. 6'da iki hizmet türü için ayrıca kamu yararı kararı alınmasına ve onaylanmasına gerek bulunmadığı belirtilmiştir. Bunlar onaylı imar planına veya ilgili bakanlıklarca onaylı özel plan ve projesine göre yapılacak hizmetlerdir. Bir başka ifadeyle, kamulaştırma kararının alınmasından önce "onaylı imar planı veya ilgili bakanlıklarca onaylı özel plan ve proje" bulunmuyorsa kamu yararı kararı alınması ve bu kararın kanunda gösterilen yetkili mercilerce onaylanması gerekir.⁷³ Kamu yararı kararı alınmasına gerek olmayan hallerde yetkili icra organınca kamulaştırmaya başlanıldığını gösteren bir karar alınır.

Doktrinde bir görüş, kamu yararı kararının çoğunlukla kesin ve nihai işlem olan icraî işlemi ortaya çıkarmak için herhangi bir kişi veya menfaati doğrudan hedef almayan, üçüncü kişilerin hukuksal durumlarında herhangi bir etki yaratmayan hazırlık işlemleri kategorisinde değerlendirildiği görülmektedir.⁷⁴ Hatta bazı Danıştay kararlarında, kamu yararı kararına karşı tek başına dava açılmayacağı, kamulaştırma işlemi ile birlikte kamu yararı kararının denetlenebileceği dahi ifade edilmiştir.⁷⁵ Ancak başka bir görüş ise icraî nitelikte olan kamu yararı kararının iptal davasına konu olabileceği, yürütmesinin durdurulabileceği veya esas incelemesi sonucunda karar hukuka aykırı

70 GÜNDAY, age., s:258

71 GÖZLER, age., s:886

72 KIZIL, agm., s:211

73 GÖZLER, age., s:879, 889

74 KARAMAN, age., s:86. Yazar, bu görüşü kamu yararı kararının ayrılabilir bir işlem olması sebebiyle tek başına dava açılabilirliğini belirterek eleştirmektedir.

75 Danıştay 6. Daire, 30.01.2007, E:2004/718, K:2007/454 (Nakl: KARAMAN, age., s:87).

bulunarak iptal edilebileceği yönündedir.⁷⁶ Diğer taraftan bazı yazarlar, acele kamulaştırma usulünde 2942 sayılı Kanun m. 27'ye göre kıymet takdiri dışındaki işlemlerin sonradan tamamlanacağı belirtildiğine göre ayrıca kamu yararı kararı da verilmesi gerektiği görüşündedir⁷⁷. Ancak uygulamada aceleliği gerektiren üstün kamu yararının belirlenmiş olması nedeniyle Bakanlar Kurulunun aceleliğe ilişkin kararından sonra ayrı bir kamu yararı kararının verilmediği görülmektedir.⁷⁸

Kamulaştırılacak taşınmazın belirlenmesinden sonra idare, kamulaştırma kararı alır. Kamulaştırma kararı, kamu yararı kararı ile soyut olarak belirlenen kamulaştırma sebebinin (örneğin bir yörede okul yapılmasının gerekliliği), hangi taşınmazın mülkiyetinin kamuya geçirilmesi ile sağlanabileceğini somutlaştırır.⁷⁹ Kamu yararı kararı alınıp kamulaştırılacak taşınmaz belirlendikten sonra kişinin mülkiyet hakkıyla toplumun menfaati arasında bir denge kurulması, mülkiyete ölçülü bir müdahalede bulunulması gerekir.

C. Acele Kamulaştırma Usulü ve Acelelik Kararının Hukuka Uygunluk Denetimi

1. Acele Kamulaştırma Usulü

2942 sayılı Kanun m. 27'de idareye kamulaştırma usulünde öngörülen işlemlerden kıymet takdiri dışındakiler sonradan tamamlanmak üzere mahkemece yedi gün içinde o taşınmaz malın bilirkişi marifetiyle tespit edilecek değeri mal sahibi adına bankaya yatırılmak suretiyle taşınmaza el koyabilmesine imkân tanıyan "acele kamulaştırma" usulü düzenlenmiştir.⁸⁰ Bir başka ifadeyle olağan kamulaştırma yöntemine göre daha özel koşulların varlığı aranan acele

76 GÖZLER, age., s:887

77 KARAMAN, age., s:82.

78 Bu denetime ilişkin kararlar için bkz. Danıştay 6. Dairesi, 31.01.2018, E:2017/977, K:2018/780; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 15.05.2017, E:2017/912, K:2108.

79 GÜNDAY, age., s:259; GÖZLER, age., s:886

80 Hasım gösterilerek dahi açılma zorunluluğu bulunmayan acele kamulaştırma davasında alınan bilirkişi raporunun, bir tespit niteliği taşıdığı, esas uyumsuzluğu çözen bir yönünün bulunmadığı, bedel tespiti ve tescil davasında bir delil olarak kabul edilebileceği, bedelin idare tarafından bankaya yatırılması ile kamulaştırma konusu mala el konulma hakkının elde edildiği, mahkemece sadece el koyma hakkında karar verilebileceği, tescil ve diğer konularda hüküm kurulamayacağı hakkında: 27. madde yorumlanırken madde gerekçesinde de vurgulandığı üzere işin acele özelliğini kaybetmemesi ve idarenin gecikme nedeniyle uğraması muhtemel kayıpların önünde geçilmesi gerektiği hakkında: YAZICIOĞLU, Sami Saygın, "Kamulaştırma Hukuku'nda Acele Kamulaştırma Uygulaması", *Ankara Barosu Dergisi*, 2014/3 (387-393), s:392-393, E.A.: <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteiler/ankarabarusu/tekmakale/2014-3/14.pdf>, E.T.: 17.12.2017

kamulaştırma, kamulaştırma işlemlerinde öngörülen yöntemlerin bir kısmının uygulanmayarak taşınmaza acele ele konulabilmesine ilişkin istisnai bir yoldur.⁸¹ Bu yönetime başvurulabilmesi yönünden kanun koyucu üç sebep öngörmüştür:

- a) 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacının gerekli kılması
- b) Aceleliğine Bakanlar Kurulunca karar alınacak bir halin bulunması
- c) Özel kanunlarla öngörülen olağanüstü bir durumun varlığı

Bu üç halden biri gerçekleştiği durumda idarenin taşınmaza el koymasından sonra olağan kamulaştırma usulünde izlenmesi gereken aşamaların başlatılması gerekir. Kanunda sonradan tamamlanacağı belirtilen “taşınmaz malların kamulaştırılmasında kıymet takdiri dışındaki işlemler” ile ne kastedildiğinin öncelikle ortaya konulması da gerekir. Daha önce de ifade edildiği üzere kamulaştırma idari ve adli olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır.⁸²

Acele kamulaştırma usulünde tespit edilen değer mal sahibine ödendiğinden haliyle kamulaştırma bedeli için yeterli ödeneğin temin edilmiş olduğu gözetilmelidir. Ayrıca özellikle aceleliğine Bakanlar Kurulunca karar alınmış bir halde, onaylı imar planına veya ilgili bakanlıklarca onaylı özel plan ve projesine göre yapılacak bir hizmet söz konusu ise ayrıca kamu yararı kararı alınmasına da gerek bulunmamaktadır. Bu usulde kamulaştırılacak taşınmaz da belirlenmiş ve hatta ona el konulmuş bulunduğundan, kamulaştırma kararının alınması ve tapu siciline şerh verilmesinin istenmesi ile satın alma usulünün denenmesi idarî aşamada gerçekleşmesi gereken işlemler olarak gözükmektedir. Satın alma usulünün başarısız olması durumunda ise adli aşamaya geçilecek ve asliye hukuk mahkemesinde bedel tespiti ve tescil davası açılacaktır.⁸³

81 Danıştay 6. Daire, 20.1.2015 tarihli ve E:2014/1615 sayılı yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne dair karar (Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) Bilişim Sistemi’nden edinilmiştir. E.T.:25.12.2017)

82 GÖZLER, age., s:885

83 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 8/10/2015, E:2015/3551, K: 2015/3374:

“...Bu davanın kabulü idareye ancak el koyduğu taşınmaz üzerinde üstün kamu yararı bulunan işlemi yapabilme imkanı vermektedir. Dolayısıyla, idarenin el koyma işleminden sonra, taşınmaz malın mülkiyetinin devrini sağlayabilmek için, kamulaştırma işleminin geri kalan aşamalarını, yani olağan kamulaştırma prosedürünün gereklerini yerine getirme zorunluluğu bulunmaktadır...Dolayısıyla, acele kamulaştırmada, taşınmaza el koyulması aşamasından sonra mülkiyetin devri noktasında yapılacak normal kamulaştırma sürecine ilişkin işlemlerin, acele kamulaştırma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmesi

Acele kamulaştırma usulünde idarece kamulaştırma usulünü tamamlanmadan taşınmaza el konulmuş, bir başka ifadeyle malikin mülkiyet hakkı üzerinde hakkın kullanımının kısıtlanmasına yönelik somut bir sonuç doğmuş bulunduğu malikin mülkiyet hakkının korunmasında sağlanması gereken güvenceler daha da önem kazanmaktadır. Örneğin bu halde kamulaştırma sürecinin tamamlanmaması nedeniyle el koyma süresinin uzaması mülkiyet hakkına ölçüsüz bir müdahale oluşturabilir. Bu nedenle malikin taşınmaza acilen el konulmasındaki kamu yararı ile malikin mülkiyet hakkının korunması arasındaki dengeyi gözeterek bir sürecin yürütülmesi zorunludur.⁸⁴

gerekmektedir." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017)

84 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun 6.7.2017 tarihli ve E:2017/782, K:2017/2772 sayılı kararında acele kamulaştırma işleminin dayanması gereken üstün kamu yararına işaret edilmiştir:

"Anayasada herkesin, mülkiyet hakkına sahip olduğu ancak bu hakkın kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Yine ülkemizin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Ek 1 Nolu Protokolüyle mülkiyet hakkı bir insan hakkı olarak kabul edilmiş ve bu hakkın orantılılık ilkesi çerçevesinde kamu yararı gözetilerek sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Bu hükümlerden hareketle bir taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının kamulaştırma yoluyla kaldırılması ancak kamu yararının karşılanması zorunluluğunun özel mülkiyet hakkının korunmasından üstün tutulması şartına bağlıdır. Bu çerçevede, 2942 sayılı Kanunun 27. Maddesi incelendiğinde, kamulaştırma işlemlerinde öngörülen yöntemlerin bir kısmının uygulanmayarak taşınmaza acele el konulabilmesi yolu istisnai olarak başvurulabilecek bir yöntem olarak düzenlendiğinden, madde hükmü ile acele kamulaştırmada oluşan kamulaştırmaya oranla özel koşulların varlığı aranmış ve üç durumda acele kamulaştırma yolu ile taşınmaza el konulmasına olanak tanınmıştır. Bu koşullardan ikisi Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya özel kanunlarda öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olması halleri şeklinde, açıkça sayılmak suretiyle, üstün kamu yararının ve kamu düzeninin korunmasının gerçekleştirilmesi amacıyla acele kamulaştırma yoluna gidilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda üçüncü koşul olan, aceleliğine Bakanlar Kurulunca karar verilebilmesi için de, kamu yararı ve kamu düzenine ilişkin olma halinde, maddede yer alan diğer iki koşula paralel nitelik taşınması gerektiği açıktır. Nitekim anılan maddenin gerekçesinde de, acele ve istisnai hallerde, Kanunun önceki hükümlerine uyulmasının, çeşitli sınımlar yaratabileceği gibi, kamunun büyük zararlarına uğramasının da muhtemel olabileceği belirtilerek, maddede belirtilen şartların varlığına bağlı olarak, kıymet takdiri dışındaki bazı kanuni işlemlerin sonraya bırakılarak, maddede öngörülen süre ve şekilde el konulması düzenlenmiştir.

Buna göre, olayda yenileme alanı olarak belirlenen sınırlar içinde ilgili idarece öncelikle taşınmaz malikleri ile anlaşma yoluna gidilmesi, anlaşmanın gerçekleşmemesi halinde de yine ilk önce oluşan kamulaştırma yolunun tercih edilmesi, ancak 2942 sayılı Kanunun 27. maddesinde yer alan acelelik halinin bulunduğu saptanması halinde anılan madde uyarınca acele kamulaştırılması zorunlu bulunan taşınmazlara yönelik olarak gerekli tespitler yapıp sebepleri de belirtilmek suretiyle başvuruda bulunulması ve bunun sonucunda da başvuruda bulunulan taşınmazlara yönelik inceleme yapılarak koşulların gerçekleşmesi halinde, Bakanlar Kurulunca 2942 sayılı Kanunun 27. maddesi uyarınca aceleliğine karar verilmiş olan taşınmazlara yönelik olarak acele kamulaştırma işlemlerinin yürütülmesi gerekmektedir." (UYAP'tan edinilmiştir. Erişim tarihi: 23.12.2017)

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 8.10.2015, E:2015/3518, K:2015/3365:

"Anayasa'nın 13. ve 35. maddesi hükümleri uyarınca mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla Anayasa'ya uygun olarak yasayla sınırlanması mümkündür. Ancak buna ilişkin düzenlemeler öncelikle kamu yararına dayanmalıdır. Buna göre, bir taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının kamulaştırma yolu ile kaldırılması (mülkiyetin el değiştirmesi) kamu yararının karşılanması zorunluluğunun özel mülkiyet hakkının korunmasından üstün tutulması şartına bağlıdır. Bu

2. Acelelik Kararının Hukuka Uygunluk Denetimi

Bakanlar Kurulunca 2942 sayılı Kanununun 27. maddesi uyarınca aceleliğine karar verilmiş olan taşınmazlara yönelik olarak acele kamulaştırma işlemlerinin yürütülmesi bazı koşullar altında mümkündür. Öncelikle acele kamulaştırma, istisnai durumlarda uygulanacak bir yöntem olduğundan acelelik halinin bulunduğu saptanması halinde acele kamulaştırması zorunlu bulunan taşınmazlara yönelik gerekli tespitler yapıp sebepleri de belirtilmek suretiyle başvuruda bulunulması gerekir. Bu kapsamda olağan kamulaştırma gerekçeleri dışında bu yöntemin uygulanma gerekçesinin, olağanüstü durumların, bu yönetime başvurulması ile amaçlanan kamu yararının, kamu düzeninin korunmasını gerektiren hallerin somut olarak ortaya konulması zorunludur.⁸⁵

Bakanlar Kurulu'nun "acelelik" halini belirlenmesinde takdir yetkisi bulunmaktadır.⁸⁶ Bununla birlikte, aciliyet kararının genel ve soyut ifadeler içermemesi ve "aciliyet" halini yer ve konu bağlamında tespit eder nitelikte olması gerekir. Bu bağlamda Bakanlar Kurulu Kararında, acele kamulaştırmanın kapsamı ve çerçevesinin; "acelelik" hali ile "acelelik" kararını gerekli kılan durumların acele kamulaştırmanın konusu ve acele kamulaştırılacak taşınmazların açıkça gösterilmesi suretiyle belirlenmesi gerekmektedir. Acelelik kararı, acelelik halini belirleme konusunda Bakanlar Kurulu'na tanınan yetkinin başka bir

çerçeve, 2942 sayılı Yasa'nın 27. maddesi incelendiğinde, kamulaştırma işlemlerinde öngörülen yöntemlerin bir kısmının uygulanmayarak taşınmaza acele el konulabilmesi yolu istisnai olarak başvurulabilecek bir yöntem olarak düzenlendiğinden, madde hükmü ile acele kamulaştırmada olağan kamulaştırmaya oranla özel koşulların varlığı aranmış ve üç durumda acele kamulaştırma yolu ile taşınmaza el konulmasına olanak tanınmıştır..." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017); Aynı yönde Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 6.4.2012, E:2010/2415, K:2012/281

85 Danıştay 6. Daire, 20.1.2015 tarihli ve E:2014/1615 sayılı yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne dair karar. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 19.04.2012, E:2009/1936, K:2012/200: "...3213 sayılı Maden Kanunu uyarınca yapılacak olan kamulaştırma işlemlerinde acele kamulaştırma yoluna başvurulabilmesi için, işletme sahibi özel girişimcinin yararının değil, belli süreli maden işletme çalışmaları konusunda gerçekleşecek olan kamu yararının karşılanması gereksiniminin, taşınmaz malikinin yararından üstün olması ve acelelik koşulunun kamu düzenine ilişkin olması gerekmektedir. Değinen kamu yararının ise, genel kamulaştırma usulü ile sağlanması amaçlanan kamu yararından farklı olarak, acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren, aceleliği zorunlu kılan bir yarar olduğu açıktır. İstisnai bir yöntem olan, acele kamulaştırmada, kamu düzenine ilişkin olan acelelik koşulunun bulunup bulunmadığının tespitinin ise, ancak, acele kamulaştırma yoluna gidilmediği takdirde kamunun uğraması muhtemel zararlarının neler olduğunun ortaya konulmasına bağlıdır..." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 18.03.2018)

86 ARSLANOĞLU, Mehmet, "Acele Kamulaştırma", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C.19, S:3 (203-224), s:207, E.A.: <http://dergipark.gov.tr/download/issue-file/544>, E.T.: 17.12.2017

makam ya da mercii tarafından kullanılması sonucunu doğuracak, yetki devrini içerecek unsurlar taşımamalıdır.⁸⁷

87 YAZICIOĞLU, agm., s:389; Büyükşehir Belediyesince genel bir yetki talep edildiği ve hangi taşınmazların, hangi zorunlu nedenlerle acele kamulaştırılmasının istenildiğinin açıklanmadığı, bu doğrultuda Kanununun 27. maddesine göre Bakanlar Kurulunca anılan bölgeye ilişkin genel bir acele kamulaştırma yetkisi verilmesi ve böylece acele kamulaştırılacak taşınmazları tespit konusunda tamamen belediyeye takdir hakkı tanınmış olması nedeniyle dava konusu Bakanlar Kurulu kararında 2942 sayılı Yasanın 27. maddesinin amacına ve uygulanma koşullarına uyarlık görülmediği hakkında: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 6.4.2012, E:2010/2415, K:2012/281; YOĞURTÇU, Mehmet, "Kamu Yararı Çerçevesinde Acele Kamulaştırma", *İstanbul Aydın Üniversitesi Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Sayı 42, (2016), (35 - 55), s:43 E.A.: http://abmyod.aydin.edu.tr/makaleler/sayi_42/kamu-yarari-ercevesinde-acele-kamulastirma.pdf, E.T.: 17.12.2017; Danıştay 6. Daire, 1.11.2017, E:2017/2226 yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne dair karar (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 23.12.2017); Danıştay 6. Daire, 26.10.2017, E:2016/4456, K:2017/8359:

"Uyumsuzlukta, acele kamulaştırmaya yönelik Bakanlar Kurulu kararının dört ayrı sebebe dayalı bulunduğu; bu sebeplerden birincisinin, alanda riskli yapılar olduğu ve bu riskli yapı stoğu içinde yaşayan nüfusun can ve mal güvenliğinin sağlanması, riskli yapılardan kaynaklanacak afet risklerinin azaltılması ve nihayetinde ortadan kaldırılması, ikincisinin, ülkemizin ve dünyanın kültürel zenginlikleri arasında yer alan sur içi bölgesinin bu nitelik ile bağdaşmayan, yapı ve kültür bütünlüğünü bozan veya kültürel varlıkları tahrip eden yapıların dokuya uyumlu hale getirilmesi, üçüncüsünün, alanda mevcut kültür varlıklarının restorasyon, bakım, onarım, güçlendirme ve iyileştirme çalışmalarının yapılması, dördüncüsünün de terör olayları sonucu zarar gören yapıların yıkım ve yenileme işlemlerinin gerçekleştirilmesi olduğu, bu dört sebebin birlikte, birbirleriyle koordineli bir biçimde, altyapıları da ele alınmak suretiyle ve bir an önce uygulamaların gerçekleştirilebilmesi için acele kamulaştırma kararının alındığı ve bu haliyle Kamulaştırma Kanununda öngörülen acelelik halinin dava konusu Bakanlar Kurulu kararı yönünden gerçekleşmiş bulunduğu görülmektedir...

Bu durumda, uyumsuzluğa konu alan için gerekli olan yukarıda yer verilen ayrıntılı teknik çalışmaların yapıldığı, bunun sonucunda bölgenin riskli alan ilan edildiği, bu riskli alan ilanı doğrultusunda bölgenin sağlıklı yapılmasının taşınmaz kültür varlıklarının ihya ve restorasyon çalışmalarının ivedilikle aslına uygun olarak tamamlanmasının sağlanmasının hedeflendiği, acele kamulaştırmaya konu taşınmazların mahalle, ada ve parsel numarası gösterilmek suretiyle tek tek belirlendiği, ancak alanın bütünlüğü de göz önünde bulundurularak yukarıda belirtilen sebeplerle ve kullanılmaz halde bulunan bölgenin kent çeperinde çöküntü alanı oluşumunun önlenmesi, imar islahının bir an önce yapılabilmesi için acele kamulaştırma kararının alındığı sonucuna varıldığından ilişkin dava konusu Bakanlar Kurulu kararında hukuka aykırılık görülmemiştir." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 23.12.2017)

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 8.10.2015, E:2015/3518, K:2015/3365:

"...davalı idareler yanında davaya katılan ... Elektrik Üretim A.Ş.'ye, 22/09/2005 tarihinden itibaren 49 yıl süreyle üretim faaliyeti göstermek üzere, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunca verilen EÜ/551-4/573 sayılı üretim lisansı kapsamında yer alan ... Barajı ve Hidroelektrik Santralinin yapımı için gerekli olan ve davacıların mülkiyetindeki taşınmazın da içinde bulunduğu taşınmazların acele kamulaştırılmasına ilişkin olarak Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunca verilen 11/11/2010 günlü, 2879-9 sayılı karar ile dayanağı olan Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunca Yapılacak Kamulaştırmalarda 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 27. maddesinin uygulanmasına Dair 2004/7982 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle açılan davada, Danıştay Altıncı Dairesince; dava konusu işleme dayanak oluşturan Bakanlar Kurulu Kararı incelendiğinde "acelelik hali"nin Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunca yapılacak tüm kamulaştırma işlemlerini kapsayacak şekilde belirlendiği, konu yönünden bir smurlama getirilmediği, çerçeve çizilmediği, acelelik halinin belirlenmediği, uygulama açısından belkilik öngörüldüğü gibi Bakanlar Kurulu'na tanınan yetkinin başka makam ya da mercilerce takdir edilerek kullanılmasına olanak sağlandığı, bu haliyle anılan Karar'da hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle verilen 16/04/2012 günlü, E:2011/6395 sayılı yürütmenin durdurulması kararı uyarınca, taşınmazların aynı amaçla, fakat bu kez tek tek belirlenmesi suretiyle acele kamulaştırılmasına ilişkin dava konusu Bakanlar

Acelelik kararı uygulama açısından süreklilik öngörmemeli, mülkiyet hakkının korunması, kullanılması ve sınırlandırılması yönünden belirsizlik yaratmamalı ve bu hak ile sınırlandırılması arasındaki dengeyi “gerekçe göstermeden” zedelememelidir.⁸⁸ Bu gerekçe acele kamulaştırma yapılmadığı müddetçe kamunun uğraması muhtemel zararların ne olduğunu gösterebildiği⁸⁹ oranda kamu yararı amacına ulaşmaya hizmet eder.

Danıştay acelelik kararlarının denetiminde farklı ölçütlere başvurmaktadır.⁹⁰ Aceleliği gerektirdiği ileri sürülen kamu yararı olan kamulaştırma usulü ile sağlanması amaçlanan kamu yararıyla farklı aceleliği zorunlu kılan bir yönünün bulunup bulunmadığı⁹¹;

Kurulu kararının tesis edildiği anlaşılmakta ise de, anılan karar incelendiğinde, acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren nedenlerin ortaya konulmadığı, acelelik halinin, üstün kamu yararının ve kamu düzeninin korunmasını gerektiren hallerin açıklanmadığı görülmüştür.

Her ne kadar, dosyada yer alan belgelerden, baraj ve hidroelektrik santrali kapsamında yapılacak tesisler için acele kamulaştırma kararı alındığı anlaşılmakta ise de, acele kamulaştırmaya ilişkin olarak 2942 sayılı Kanun’da aranan özel ve istisnai koşullar bulunmadan ve idarece ortaya konulmadan, salt belirtilen nedenle acele kamulaştırma yapılması hukuken olanaklı değildir.

Bu durumda, 2942 sayılı Yasa’nın 27. maddesinde öngörülen şartların gerçekleşmediği anlaşıldığından, dava konusu Bakanlar Kurulu kararında hukuka uyarlık bulunmamıştır.” (UYAP’tan edinilmiştir. E.T.: 23.12.2017)

88 YOĞURTÇU, agm.s:43; Danıştay 6. Daire, 12.9.2017, E:2017/2595 yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne dair karar:

“Bu çerçevede dava konusu işleme dayanak oluşturan Bakanlar Kurulu Kararı incelendiğinde; İstanbul ve Tekirdağ illeri sınırları içerisinde tesis edilecek termik santralin inşası amacıyla bazı taşınmazların Elektrik Üretim Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü tarafından acele kamulaştırılmasına karar verildiği, karar ekinde bulunan krokide sınır ve koordinatları belirtilen sahaya isabet eden taşınmazların ada ve parsel olarak ayrıntılı şekilde gösterilmediği, mülkiyet hakkının korunması, kullanılması ve sınırlandırılması yönünden belirsizlik yarattığı, mülkiyet hakkı ile sınırlandırılması arasındaki dengeyi neden gösterilmeyerek zedelendiği görülmektedir.

Bu durumda acele kamulaştırma işlemine konu termik santral için yapılan çevre düzeni planı değişikliğine karşı davaların açılmış olduğu, termik santral için ÇED raporu bulunmadığı gibi, uyumsuzluk konusu bakanlar kurulu kararının ekinde termik santral yapılacak sahaya isabet eden taşınmazların ada ve parsel numaralarına yer verilmeyerek mülkiyet hakkının korunması, kullanılması ve sınırlandırılması yönünden belirsizlik oluşturulduğu, mülkiyet hakkı ile sınırlandırılması arasındaki dengeyi neden gösterilmeyerek zedelendiği sonucuna varıldığından dava konusu taşınmazın acele kamulaştırılması yolunda tesis edilen Bakanlar Kurulu Kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır.” (UYAP’tan edinilmiştir. E.T.: 23.12.2017)

89 ARSLANOĞLU, agm., s:213

90 ARSLANOĞLU, agm., s:213

91 Danıştay 6. Daire, 1.11.2017, E:2017/2226 yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne dair karar:

“Uyumsuzlukta, dava konusu taşınmazın, kamusal ihtiyaçlar nedeniyle kamulaştırılmasının, kamu yararının bir gereği olmasına ve taşınmaz malikinin bireysel yararından üstün olmasına karşın, sözü edilen kamu yararının, genel kamulaştırma usulü ile sağlanması amaçlanan kamu yararıyla farklı bir yönünün bulunmadığı, acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren, aceleliği zorunlu kılan bir yarar olmadığı, bununla birlikte, davalı idarelerce, taşınmazın kamulaştırılmasında acele usulün uygulanmasının hangi gerekçelerle istenildiği konusunda yeterince açıklamaya yer verilmediği, davalı idarelerce acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren nedenlerin somut olarak ortaya konulmadığı ve taşınmazın, inar planında zeminaltı otopark olarak düzenlenmesinin tek başına acele kamulaştırma nedeni olarak kabul edilemeyeceği, özel mülkiyete konu olan taşınmazların acele kamulaştırma yöntemi

ilgili kanunda öngörülen koşulların sağlanıp sağlanmadığı⁹²; acele kamulaştırma usulünün uygulanabilmesi için gerekli olan olağanüstü durumların ve bu yönteme başvurulması ile amaçlanan kamu yararının somut olarak ortaya konulup konulmadığı⁹³ gibi ölçütler Danıştay

ile kamulaştırılması sadece kanunda belirtilen istisnai hallerde mümkün olup olağan kamulaştırma usulü ile kamulaştırılması mümkün bir taşınmazın yalnızca yasal prosedürün uzun sürmesi nedeniyle acele usulde kamulaştırılmayacağı, dava konusu parselin fonksiyonu da dikkate alındığında kamulaştırmanın aceleliğine ilişkin gerekli ve yeterli koşulların oluşmamış olduğu sonucuna ulaşıldığından dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmemiştir." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 23.12.2017)

Danıştay 6. Daire, 19.3.2014, E:2012/4817 yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne dair karar:

"Dosyanın incelenmesinden, uyumsuzluğa taşınmazın da içinde bulunduğu Pembelik Barajı ve Hidroelektrik Santrali için acele el koyma kararları verilmesi üzerine açılan davada Danıştay Altıncı Dairesinin E:2011/6395 sayılı kararıyla yürütmenin durdurulmasına karar verilmesinin ardından yargı yerince yürütülmesi durdurulan acele kamulaştırma işlemi doğrultusunda ve bu kez taşınmazların parsel numaraları belirtilmek suretiyle dava konusu Bakanlar Kurulu kararıyla aynı şekilde acele kamulaştırma kararı verildiği, bunun üzerine görülen davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Dava konusu Bakanlar Kurulu kararı incelendiğinde, acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren nedenlerin ortaya konulmadığı, acelelik halinin, üstün kamu yararının ve kamu düzeninin korunmasını gerektiren hallerin açıklanmadığı görülmektedir. Her ne kadar, dosyada yer alan belgelerden, baraj ve hidro elektrik santrali kapsamında yapılacak tesisler için acele kamulaştırma kararı alındığı anlaşılmakta ise de, acele kamulaştırmaya ilişkin olarak yukarıda açıklanan özel ve istisnai koşullar bulunmadan ve idarece ortaya konulmadan, salt belirtilen nedenle acele kamulaştırma yapılması hukuken olanaklı değildir.

Bu durumda, dava konusu Bakanlar Kurulu kararında hukuka uyarlık bulunmadığından bu karar uyarınca yapılacak acele kamulaştırma işlemleri sonucunda ortaya çıkacak mülkiyet ile ilgili sorunların telafisi güç ve imkânsız sonuçlar doğuracağı da açıktır." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017)

92 Danıştay 6. Daire, 22.9.2017, E:2016/9951, K:2017/6554:

"Bu durumda, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanununda belirtildiği üzere öncelikli olarak malikler ile anlaşma yoluna gidilmesi, taşınmazların malikleri tarafından değerlendirilmesinin esas alınması, Kanunda belirtilen uygulamaların Bakanlıkça yerine getirilmesi, ancak üzerindeki bina yıkılmış olan arsanın malikleri üçte iki çoğunluğu sağlayamazsa acele kamulaştırma yoluna gidilmesi gerekirken anılan hususlar gözetilmeksizin riskli alana ilişkin Bakanlar Kurulu kararı üzerine dava konusu taşınmazın acele kamulaştırılması yolunda tesis edilen Bakanlar Kurulu Kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 23.12.2017)

93 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 6.7.2017, E:2017/782, K:2017/2772:

"... uyumsuzluğa konu taşınmazların Ulus Tarihi Kent Merkezi Yenileme Alanı projesi kapsamında kaldığı...koruma amaçlı imar planlarının hazırlanıp yürürlüğe girmesine kadar Ankara II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca 27.07.2015 günlü, 1483 sayılı kararla belirlenen geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının geçerli olduğunun anlaşıldığı, yenileme alanına yönelik olarak proje kapsamında yürütülen çalışmaların bir an önce başlatılarak sonuçlandırılması amacıyla acele kamulaştırma kararı alınmasına ihtiyaç duyulduğundan bahisle dava konusu işlemin tesis edildiği anlaşılmaktadır...Uyumsuzluk konusu olayda, taşınmazı da kapsayan alanın yenileme alanı olarak belirlenmesinin tek başına acele kamulaştırma yapılmasına gerekçe teşkil etmeyeceği, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27. maddesinde öngörülen acele kamulaştırma prosedürünün uygulanabilmesi için gerekli olan olağanüstü durumların ve bu yönteme başvurulması ile amaçlanan kamu yararının somut olarak ortaya konulmadığı sonucuna varılmıştır...Bu anlamda, taşınmazların acele kamulaştırılmasını gerektirecek acelelik halinin bulunmaması karşısında, dava konusu taşınmazların acele kamulaştırılması yolunda tesis edilen Bakanlar Kurulu kararında hukuka uyarlık bulunmamıştır." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 23.12.2017)

Danıştay 6. Daire, 20.1.2015 tarihli ve E:2014/1615 sayılı yürütmenin durdurulması

içtihatlarında acelelik kararının hukuka uygunluk denetiminde kullanılmaktadır.

Acele kamulaştırma usulü kanunda öngörülen koşullar altında taşınmazın mülkiyetin idare adına tescilinden önce el konulmasını sağlamaktadır. Ancak bu halde el koymadan sonra taşınmazın kamulaştırılmasına ilişkin işlemlerin yürütülmesi gerekir. Bu noktada yargı kararları arasında acele kamulaştırma işlemi ile olağan kamulaştırma işleminin birbirinden bağımsız olup olmadığı tartışma konusu olmuştur.

Danıştay 6. Daire, olağan kamulaştırma işleminin dayanağı acele kamulaştırmaya ilişkin Bakanlar Kurulu kararı olmadığından, acelelik hali bulunmadığı gerekçesiyle Bakanlar Kurulu kararının iptal edilmesinin, olağan kamulaştırma işleminin iptal edilmesi sonucunu doğurmayacağı yönünde karar vermiştir.⁹⁴

isteminin kabulüne dair karar:

“...Dava konusu Bakanlar Kurulu kararı incelendiğinde, acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren somut nedenlerin ortaya konulmadığı, acelelik halinin, üstün kamu yararının ve kamu düzeninin korunmasını gerektiren hallerin açıklanmadığı görülmektedir. Her ne kadar, dosyada yer alan belgelerden, baraj ve hidroelektrik santrali kapsamında yapılacak tesisler için acele kamulaştırma kararı alındığı anlaşılmakta ise de, acele kamulaştırmaya ilişkin olarak yukarıda açıklanan özel ve istisnai koşullar bulunmadan ve idarece ortaya konulmadan, salt belirtilen nedenle acele kamulaştırma yapılması hukuken olanaklı değildir.

Bu durumda, dava konusu Bakanlar Kurulu kararında hukuka uyarlık bulunmadığından, bu karar uyarınca yapılacak acele kamulaştırma işlemleri sonucunda ortaya çıkacak mülkiyet ile ilgili sorunların telafisi güç ve imkansız sonuçlar doğuracağı da açıktır...” (UYAP’tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017)

94 Danıştay 6. Daire, 11.10.2017, E:2016/12553, K:2017/7389:

“...Acele kamulaştırma işlemi ile olağan kamulaştırma işlemi birbirinden bağımsız, ayrı işlemler olup, olağan kamulaştırma işleminin dayanağı acele kamulaştırmaya ilişkin Bakanlar Kurulu kararı olmadığından, acelelik hali bulunmadığı gerekçesiyle Bakanlar Kurulu kararının iptal edilmesi, olağan kamulaştırma işleminin iptal edilmesi sonucunu doğurmaz...” (UYAP’tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017)

Danıştay 6. Daire’nin 30.6.2015 tarihli ve E: 2014/1615, K: 2015/4669 sayılı kararında ise acele kamulaştırma yöntemi ile olağan kamulaştırma arasında herhangi bir ayırım yapılmadan dava konusu işlemlerin bir bütün halinde taşınmaz mülkiyetinin kamulaştırılması olarak düşünülmesi ve el koymadan sonra bedel tespit ve tescil davası açıldığı takdirde artık kamu yararı yönünden işin esasını incelenmek suretiyle bir karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir:

“...İdari yargı mercilerince kamulaştırma işleminin iptali istemiyle açılan davada kamulaştırma işleminin kamu yararına ve hukuka uygunluğu değerlendirilerek karar verilmesi esastır. Bütün bu nedenlerle dava konusu taşınmazların hidroelektrik santrali yapımı amacıyla kamulaştırılması konusunun acele kamulaştırma ve olağan kamulaştırma ayırımı yapılmadan ele alınması, ayrıca uyumsuzlukta Bakanlar Kurulu kararına yönelik olarak ayrı değerlendirme yapılmasının taşınmazın mülkiyet hakkının devri noktasında bir farklılık teşkil etmeyeceği, davalı idarece 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 10. maddesi kapsamında olağan kamulaştırma usulü uygulanarak bedel tespiti ve tescil istemiyle davanın da açılmış olması karşısında dava konusu işlemlerin bir bütün halinde taşınmaz mülkiyetinin kamulaştırılması olarak düşünülme suretiyle hukuka uygunluğunun değerlendirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan ülkemizin enerji açığı değerlendirildiğinde, dava konusu olayda olduğu gibi Devlet

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu ise acele kamulaştırma yöntemiyle taşınmaza el koyulmasından sonra olağan kamulaştırma işlemlerinin başlatılması gerektiğini ve taşınmaz mülkiyetinin ancak bedel tespiti ve tescil davasının sonucuna göre el değiştirebileceğini belirtmiştir. Kurula göre, acele kamulaştırmada, taşınmaza el koyulması aşamasından sonra mülkiyetin devri noktasında yapılacak normal kamulaştırma sürecine ilişkin işlemlerin, acele kamulaştırma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Kurul bu nedenle taşınmazların 4628 sayılı Kanun m. 15/c ve 2942 sayılı Kanun m. 7 uyarınca kamulaştırılması yolundaki dava konusu işlemlerin, hukuka aykırı bulunan Bakanlar Kurulu kararları uyarınca yürütülen acele kamulaştırma usulünü neticelendirmeye yönelik olarak tesis edildiği ve bu karardan bağımsız olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşmış, dava konusu işlemlerde hukuka uygunluk görülmediğini belirtmiştir.⁹⁵

Bakanlar Kurulunun bir halin "acelelik" kararının gerektirdiği yönündeki tespiti ile acele kamulaştırma usulünde işlemin sebep unsuru belirlenmiş olur.⁹⁶ Sebep yönünden hukuka aykırılık saptandığı takdirde, yani idarece gösterilen nedenin acelelik kararının alınmasını gerektirmediğinin tespit edilmesi durumunda idarenin el koyduğu taşınmazı malikine teslim etmesi gerekir. Bu yargı kararı, taşınmazın olağan kamulaştırma usulünün sağladığı güvencelere uyulmak kaydıyla kamulaştırılmasına engel değildir. Diğer taraftan, kamu yararı kararının kanunda sayılanlardan başka merci ve makamlar tarafından verilmesi veya onaylanması idari işlemin yetki yönünden iptalini gerektirir.⁹⁷ Acele kamulaştırmada da aceleliğe ilişkin Bakanlar Kurulu kararı iptal edildiğinde olağan usule göre yetkili idari merci ve makamlarca kamu yararı kararı alınarak onaylanması idari işlemin yetki yönünden hukuka uygun olmasını sağlar.

adına lisans verilmek suretiyle yapılan enerji yatırımlarında kamulaştırma ile ilgili diğer hususların yerine getirilmiş olması koşuluyla acelelik halinin bulunduğu da tartışmasıdır.

Yine dava konusu Bakanlar Kurulu kararı, mahkemece taşınmaza acele el koyma kararının alınmasına dayanak teşkil etmekte olup, sadece acele el koyma aşamasına ilişkin olduğu, olayda ise idarece daha sonra kamulaştırma prosedürüne devam edildiği, nihayetinde taşınmazın bedelinin tespit ve idare adına tescil edilmesi istemli davanın da açılmış olduğu, bu aşamada artık kamu yararı yönünden işin esası incelenmek suretiyle bir karar verilmesi gerekmektedir..." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017)

95 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 08.10.2015, E:2015/3551, K: 2015/3374 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

96 ARSLANOĞLU, agm., s:209

97 Danıştay 6. Dairesi, 5.2.2015, E:2013/7211, K:2015/550.

IV. KAMULAŞTIRMA İŞLEMİNE KARŞI AÇILAN İDARİ DAVALARDA YÜRÜTMENİN DURDURULMASI VE İPTAL KARARLARININ SONUÇLARI

A. Genel Olarak

Kamulaştırma işleminin iptal edilmesinin önemli sonucu kamulaştırmaya devam imkânının kalmamasıdır. Hukuk sistemimizde kamulaştırmaya ilişkin davaların iki ayrı yargı kolunda görülmesi öngörülmüştür. Kamulaştırma işlemine idari yargı yerinde dava açılabilirken kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil bakımından ise adli yargı yerleri görevlidir. Bu davaların ayrı ayrı yürütülmesinin doğal bir sonucu olarak uygulamada çeşitli meselelerin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

4650 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce kamulaştırma bedelinin idari usulle belirlenmesi ve kamulaştırma işleminin iptali davası sonuçlanmadan bedel artırım davası açılmayacağı öngörülmüş ve çözüm sağlanmıştır. Ancak 4650 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası durum daha bir karmaşık bir hal almıştır. Şöyle ki kamulaştırma bedelinin yargı kararıyla belirlenmesi tercih edilmiş ve kamulaştırma işlemine karşı idari yargı yerinde açılan dava ile bedel tespiti ve tescile ilişkin adli yargı yerinde açılan davanın aynı anda devamı mümkün kılınmıştır. Bu sistemde farklı yargı kollarında açılan davalar sebebiyle olumsuz sonuçlarla karşılaşılması için çeşitli tedbirler öngörülmüştür. Uygulamada karşılaşılabilecek sorunları ve öngörülen tedbirleri idari yargıda görülen davada yürütmenin durdurulması kararı verilen ve verilmeyen hâller için ayrı ayrı değerlendirmekte yarar vardır.

B. Yürütmenin Durdurulması Kararı Verildiği Durumlarda

İdarî yargıda açılan davalar ile ilgili iki önemli düzenleme yapılmıştır. İlk olarak anılan Kanun m. 14/II hükmünde bu davaların öncelikle görüleceği açık olarak belirtilmiştir. İkinci olarak ise kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda açılan davada yürütmenin durdurulmasına karar verildiği takdirde 2942 sayılı Kanun m. 10/XIV'deki açık hüküm gereği idari yargıda açılan dava bekletici mesele kabul edilerek bunun sonucuna göre işlem yapılır. Bu kural 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesinin 24.4.2001 tarihli ve 4650 sayılı Kanun m. 5 ile yeniden düzenlenmesinden sonra madde metninde

yer almıştır. Gerekçe⁹⁸ ve meclis görüşmelerindeki tutanaklardan hükmün amacına ilişkin açık bir tespit yapılamamaktadır.

Yargıtay bekletici mesele olgusunun kanunî bir zorunluluk olduğunu açık olarak belirtmiştir.⁹⁹ Yargıtay kararlarında, adli yargıda açılan bedele ilişkin dava ile idari yargıda açılan iptal davasının birbirinden bağımsız olarak yürütülmesinin asıl olduğu ve bu yüzden adli yargıda açılan davada, idari yargıda açılan iptal davasının yürütmenin durdurulması kararı verilmedikçe bekletici mesele olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Yargıtay'a göre aksinin kabulü, kanunun lafzına ve ruhuna uygun olmadığı gibi, yukarıda değinilen kamulaştırma işleminin süratle sonuçlandırılması ilkesine de aykırıdır.¹⁰⁰ Diğer taraftan Yargıtay yürütmenin durdurulması kararı verilmemekle birlikte işlemin iptaline karar verildiği durumlarda da

98 "Madde 5. - Madde ile, Kamulaştırma Kanununun 10 uncu maddesi yeniden düzenlenerek; anılan Kanunun uygulanması sırasında ortaya çıkan sorunların en aza indirilmesi amacıyla; tapuda kayıtlı olan kamulaştırılacak taşınmaz mallar hakkında idarece başlangıçta yapılması gereken işlemler yapıldıktan sonra, kamulaştırma işleminin tek davayla ve hızlı bir şekilde çözümlenmesi bakımından, kamulaştırmayı yapacak olan Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan mahkemeye başvurarak, maliklerin davet edilmesi, ilanların yapılması, kamulaştırılacak taşınmaz malın gerçek kamulaştırma bedelinin tespiti ile, bu bedel karşılığında ve bu bedelin ödenmesi kaydıyla kamulaştırma yapılmasına ve taşınmaz malın kamulaştırma yapan idare adına tesciline karar verilmesinin sağlanması, bu davaların seri olarak ve hızla sonuçlandırılması amacıyla da, mahkemece taşınmaz malın gerçek değerinin tespiti amacıyla yaptırılacak bilirkişi incelemelerinin, konunun uzmanı ve ehli, beş kişilik bir kurul marifetiyle yaptırılması, bilirkişi kurulunun raporlarına karşı taraflarca itiraz üzerine de, yeni bir bilirkişi kuruluna inceleme yaptırılmak yerine ve bir defaya mahsus olmak üzere, aynı bilirkişi kurulundan ek rapor alınması yoluna gidilmesi ve taşınmaz malın idare adına tescile karar verilmesinden sonra mahkemece kararın ilgili tapu idaresine bildirilmesi suretiyle taşınmaz malın tapu idaresince re'sen idare adına tescilinin sağlanması, tapuda kayıtlı taşınmaz mallarla ilgili kamulaştırmalarda yapılan bu yenilikle, kamulaştırma bedellerinin tespitinin mahkemelere bırakılarak, idarelerce yanlış yapılan tebligat ve ilanların mahkemelerce usulüne uygun şekilde yapılması, kamulaştırma sebebiyle ilgililerce açılması muhtemel olan ve çok uzun zaman alan, idare açısından kamulaştırmaları, yatırımları ve işlemleri sürüncemede bırakan, vatandaşlar açısından şikayetlere konu edilen ve taşınmaz malların bedellerini geç almalarına sebep olan bedel artırımı veya idarece açılacak bedel indirimi, taşınmaz malın idare adına tescili davalarının ortadan kaldırılarak, kamulaştırmanın tek davayla ve süratle çözümlenmesi amaçlanmıştır."

99 Yargıtay 5. HD., 21.4.2015, E:2014/26553, K:2015/8676: "2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 14. maddesinde idari yargıda açılan davaların öncelikle görüleceği ifade edilmiştir. Davalı tarafından kamulaştırma işleminin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle idari yargıda açılan dava sırasında kamulaştırma işleminin yürütülmesinin durdurulmasına karar verildiği gözetilerek, idare mahkemesinde görülen dava bekletici mesele yapıp sonucuna göre karar verilmesi gerek[mektedir]..." (UYAP'tan erişilmiştir).

100 Ayrıca bkz. AKAR, Zeki, **Kamulaştırma ve Kamulaştırmaz El Atma Davaları**, Cilt 1, Turhan Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2007, s:255. Benzer yönde bkz. Yargıtay 18. HD., 10.11.2016, E:2016/651, K:2016/12099; Yargıtay 15. HD., 10.02.2014, E:2013/17656, K:2014/2619 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

idari yargıda görülen davanın bekletici mesele yapılması gerektiğini kabul etmiştir.¹⁰¹

Kanun koyucunun, yürütmenin durdurulması yolundaki kararın bekletici mesele yapılmasını öngörmesinin nedeni, 2577 sayılı Kanun m. 27 uyarınca kamulaştırma kararının “açıkça hukuka aykırı” olduğunun ve “telafisi güç ve imkânsız zararlara neden olabileceği”nin tespit edilmiş olmasıdır.

Asliye hukuk mahkemesinin mülkiyetin idare adına tesciline ilişkin hükmüne karşı kanun yoluna başvurulmasının mümkün olmadığı da gözetildiğinde, kanun koyucu açıkça hukuka aykırılık taşıyan kamulaştırma işleminin icra edilmeye devam edilmesini ve bu yolla mülkiyetin idareye geçmesini uygun görmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Kanun koyucu, yürütmenin durdurulması istemine dair incelemenin titizlikle yapılacağını ve eğer istem reddedilmişse işlemde açıkça hukuka aykırılık bulunmadığını ve bu nedenle davanın esas incelemesi sonucunda da reddedilebileceğini düşünmüş olabilir. Bu kabulün idari yargı tekniği ve uygulaması ile bağdaşır olduğunu kabul etmek güçtür.

Bir kere yürütmenin durdurulması kararı verilmesi için birlikte gerçekleşmesi gereken iki koşuldan biri “açıkça hukuka aykırılık” halidir. Oysa esas incelemesi sonucunda iptal kararı verilebilmesi için hukuka aykırılığın “açık” olmasına gerek yoktur, idari işlemin unsurlarından birinde hukuka aykırılık bulunduğu tespit edilmiş olması yeterlidir. Ayrıca yürütmenin durdurulması istemi 2577 sayılı Kanun m. 27’de aranan koşulların birlikte gerçekleşmediği gerekçesiyle de reddedilmiş olabilir. Gerçi asliye hukuk mahkemesince idari dava bekletici mesele yapılmadığı takdirde mülkiyetin idare adına tesciline kesin olarak karar verilebileceği gözetildiğinde telafisi güç bir zarar doğuracağı izahtan varestedir.

Kaldı ki, idari yargı uygulamasında da karşılaşıldığı üzere yürütmenin durdurulması istemi reddedilmekle birlikte esas inceleme

101 Yargıtay 5. HD., 27.01.2015, E:2014/24169, K:2015/893: “Davalılardan ...’nin davaya konu kamulaştırma işleminin iptali için idare mahkemesinde dava açtığı, ... İdare Mahkemesi’nin ... sayılı kararı ile dava konusu kamulaştırma kararının 2863 sayılı Yasanın 15. maddesindeki koşullar oluşturulmadan tesis edildiğinden kamulaştırma işleminin iptaline karar verildiği, kararın davacı idarenin temyizi üzerine dosyanın Danıştay’a gönderildiği ve halen kesinleşmediği anlaşılmıştır. Bu durumda, davalılardan .. yönünden söz konusu dava neticesi bekletici mesele yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerektiği düşünülmeyen eksik inceleme ile hüküm kurulması [doğru görülmemiştir]” (UYAP’tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017). Ayrıca bkz. Yargıtay HGK., 30.4.2008, E:2008/18-336, K:2008/345 (UYAP’tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

sonucunda işlemde "hukuka aykırılık" bulunduğu saptanabilir ve kamulaştırma işlemi iptal edilebilir.

Bekletici mesele yapılan idari yargıdaki davada işlemin iptal edilmesi durumunda asliye hukuk mahkemesi bu davanın sonucuna göre hareket etmek durumundadır.¹⁰² Yargıtay 5. Hukuk Dairesi böyle durumlarda davanın reddine karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁰³ Ancak Yargıtay 18. Hukuk Dairesi ise davanın konusunun kalmadığı gerekçesiyle bir karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiğini kabul etmiştir.¹⁰⁴ Böyle bir durumda kamulaştırma işlemi iptal edilmekle birlikte davacı idarenin tescil talebine yönelik olarak davayı açtığı dikkate alınmalıdır. Kamulaştırmanın temeli olan idari işlem ortadan kalktığına göre davanın esas yönünden reddine karar verilmesi kanaatimizce usul kurallarına daha uygun bir çözüm olur.

Yürütmenin durdurulmasına karar verilmeyle birlikte yapılan yargılama neticesinde kamulaştırma işleminin iptaline ilişkin davanın reddine karar verilmesi halinde bu davayı bekletici mesele yapan asliye hukuk mahkemesi kamulaştırma bedelinin tespitine ve taşınmazın idare adına tesciline karar verir. Çünkü bu halde kamulaştırma işlemi kesinleştiğinden dolayı tescil önünde herhangi bir engel kalmaz. Kamulaştırma işlemi kesinleştikten sonra asliye hukuk mahkemesinin tescil dışında başka bir karar veremeyeceği ortadadır. Bu sebeple, asliye hukuk mahkemesinin tescil kararının işlevi kamulaştırmanın yöntemine uygun olarak kesinleştiğini tespit ederek mülkiyeti idareye geçirmekten ibarettir.

C. Yürütmenin Durdurulması Kararı Verilmediği Durumlarda

Kamulaştırma usulünde 4650 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğin en önemli gerekçelerden biri kamulaştırmanın süratle sonuçlandırılmasını

102 GÜNDAY, age., s:264; GÖZLER, age., s:892; ÇAĞLAYAN, agm., s:460

103 Yargıtay 5. HD., 20.12.2011, E:2011/14354, K:2011/21783: "Dosyada bulunan kanıt ve belgelerden, davalılardan ... ve ... tarafından dava konusu kamulaştırma işleminin iptali için dava açıldığı, ... İdare Mahkemesinin ... esas sayılı dava dosyasında yapılan yargılama sonucu dava konusu parsele ilişkin kamulaştırma işleminin iptaline karar verildiği, kararın 03.12.2010 tarihinde kesinleştiği anlaşılmıştır. Bu nedenle, adı geçen davalılar yönünden davanın reddine karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme sonucu bu davalılar yönünden de kabul kararı verilmesi, doğru görülmemiştir." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

104 Yargıtay 18. HD., 06.02.2012, E:2012/403, K:2012/981: "Dosya içerisinde bulunan .. İdare Mahkemesinin 08.03.2007 gün ve 2006/12 Esas, 2007/300 Karar sayılı kararı içeriğinden bu davaya konu edilen kamulaştırma işleminin iptaline hükmedildiği ve bu kararın da Danıştay 6. Dairesinin 07.10.2009 gün ve 2007/3008 Esas, 2009/9358 Karar sayılı ilamı ile onanarak kesinleştiği ve tespit ve tescil davasının da konusu kalmadığından mahkemeye konusuz kalan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekirken, işin esası hakkında karar verilmiş olması doğru görülmemiştir." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda yapılan önemli değişikliklerden biri kamulaştırma bedelinin tespit ve tescili davasının en geç dört ay içinde tamamlanmasıdır. Diğer bir değişiklik ise adli yargıda açılan bedele ilişkin dava ile idari yargıda açılan iptal davasının birbirinden bağımsız olarak yürütülmesi ve bu doğrultuda adli yargıda görülen davada kural olarak idari yargıda açılan davanın beklenilmemesidir. Nitekim yukarıda da değinildiği üzere sadece kamulaştırma işlemine ilişkin olarak idari yargıda görülen davada yürütmenin durdurulmasına veya işlemin iptaline karar verilmesi hâllerinde bu dava asliye hukuk mahkemesince bekletici mesele yapılır. Bunun doğal sonucu olarak bu şekilde bir karar verilmedikçe asliye hukuk mahkemesi kanunda öngörülen dört aylık süre içinde davayı sonuçlandırarak taşınmazın idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin tespiti ile taşınmaz maliklerine ödenmesine karar vermek durumundadır.¹⁰⁵

Kanun koyucunun kamulaştırma işlemlerinin çabuklaştırılması için yaptığı tercih mülkiyet hakkının korunması bakımından olumsuz sonuçlara yol açılmaktadır¹⁰⁶. Çünkü idari yargıda görülen davaya ilişkin olarak tescil davası için getirilen dört ay gibi bir süre öngörülmemiştir. Üstelik kamulaştırma işlemine karşı asliye hukuk mahkemesince yapılan ilan üzerine, yani bu dava başladıktan sonra dava açılabilir. Bu durumda uygulamada da görüldüğü üzere kamulaştırma işleminin iptaline ilişkin dava asliye hukuk mahkemesinde görülen davadan daha uzun sürebilmektedir. İdari yargıda görülen davada yürütmenin durdurulması kararı ise ancak işlemin açıkça hukuka aykırı olduğu durumlarda verilebilmektedir. Buna göre, yürütmenin durdurulması kararı verilmediği hâlde yapılan yargılama neticesinde işlem hukuka aykırı bulunarak iptal edilebilir. Böyle bir durumda kamulaştırma bedelinin tespit ve tescili davasından sonra kamulaştırma işleminin iptali söz konusu olabilir.

Yürütmenin durdurulması isteminin reddedilmesi veya yürütmenin durdurulmasına karar verildiğinin bildirilmesinin ihmal edilmiş olması¹⁰⁷ nedeniyle idari davada esas incelemesi sonucunda iptal kararı

105 Yargıtay HGK, 30.04.2008, E:2008/18-336, K:2008/345: "...kamulaştırma işleminin iptaline dair bir karar verilinceye kadar ortada hukuken geçerli bir kamulaştırma kararı mevcut olup; yürütmenin durdurulması kararı da verilmediğinden, idari yargıda görülmekte olan iptal davasının bekletici mesele olarak kabulü mümkün değildir..." (UYAP'tan erişilmiştir, E.T.: 18.03.2018).

106 Doktrinde kimi yazarlar yürütmenin durdurulması kararı verilmediği durumlarda da iptal davasının bekletici mesele yapılmasına engel bir kanunî düzenleme bulunmadığına işaret ederek, asliye hukuk mahkemesince idari davanın her durumda bekletici mesele yapılmasının muhtemel olumsuz sonuçların önüne geçileceğini savunmuşlardır (KARAMAN, age., s:149-150).

107 ÇAĞLAYAN, agm., s:461

verilinceye kadar olan süreçte, asliye hukuk mahkemesi kanunda aranan "idari dava açılıp yürütmenin durdurulması kararı verildiğinin belgelenmiş olması" koşulu gerçekleşmediğinden taşınmaz mülkiyetinin idare adına tesciline hükmetmiş olabilir. Bu durumun gerçekleşmesi ihtimaline binaen 2942 sayılı Kanun'da herhangi bir açık giderim yolu öngörmeyen aynı kanun koyucunun, kamulaştırma işleminin hukuka aykırı olması nedeniyle tescilin yolsuz hale gelebileceği riskini göze aldığı kanaatindeyiz. Bu risk, mülkiyet hakkının etkin bir biçimde korunabilmesi açısından yürütmenin durdurulması talebine yönelik incelemenin titizlikle yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Öte yandan, asliye hukuk mahkemesinin mülkiyetin idare adına tesciline karar vermesinden sonra idare mahkemesinin kamulaştırma işlemini iptal etmiş olması, iptal kararının nasıl uygulanacağı ve iptal kararın tescil kararına etkisinin ne olacağı sorularını beraberinde getirmektedir.¹⁰⁸ Daha önce ifade edildiği üzere kanun koyucu 2942 sayılı Kanun'da böyle bir olasılık için açık bir giderim yöntemi öngörmüş değildir.

Doktrinde idare mahkemesinin kamulaştırma kararının iptali yönündeki kararıyla bu karardan önce asliye hukuk mahkemesince mülkiyetin idare adına tesciline hükmedilmiş bulunmasından doğan uyumsuzluğun giderimine yönelik çeşitli öneriler gündeme getirilmiştir. Bunlar; Uyuşmazlık Mahkemesi'ne başvurma, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunma, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurma, hak sahibinin ihmalinin sonucuna katlanması gerektiğini ileri sürme, tapuda terkin davası açma, idare mahkemesi kararının uygulanmasının imkânsızlığını ileri sürerek tazminat davası açma gibi önerilerdir.¹⁰⁹

Dava konuları itibarıyla idare mahkemesinin "kamulaştırma işleminin hukuka uygunluğunu değerlendirdiği iptal kararı" ile asliye hukuk mahkemesinin "taşınmaz mülkiyetinin idare adına tesciline ilişkin kararın" teknik anlamda 12.6.1979 tarihli ve 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesi Kanunu'nun 24. maddesinde öngörülen "aynı konuya ve sebebe ilişkin" olma koşulu taşımadığı kanaatindeyiz. Dolayısıyla burada Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından çözüme kavuşturulabilecek bir hüküm uyuşmazlığı bulunmamaktadır.¹¹⁰

12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yargılamanın iadesi sebeplerinin düzenlendiği 375. maddesinin "1"

108 ÇAĞLAYAN, agm., s:453

109 ÇAĞLAYAN, agm., s:462-465

110 Aksi yönde ÇAĞLAYAN, agm., s:463

bendinde “Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması” kuralına yer verilmiştir. 6.1.1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun “Yargılamanın yenilenmesi” başlıklı 53. maddesinin 10/6/1994 tarihli ve 4001 sayılı Kanun m. 23 ile değişik “h” bendinde ise “Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine neden olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından önceki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması” kuralı yer almaktadır. Bir önceki paragrafta da değinildiği üzere idare mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi kararları arasında davanın konusu itibarıyla aynılık bulunmadığı düşünüldüğünden, iptal kararı ile tescil kararı arasındaki uyumsuzluğun her iki yargılama düzeni açısından da yargılamanın iadesi ya da yargılamanın yenilenmesi sebebi oluşturmadığı sonucuna katılmaktayız.¹¹¹

Mülkiyet hakkı sahibinin kamulaştırma işlemine karşı açtığı davada verilen yürütmenin durdurulması yolundaki kararı bildirmeyi ihmal etmiş olması nedeniyle asliye hukuk mahkemesinin taşınmazın idare adına tescil kararı verebilmesi mümkündür. Bu halde malikin ihmalinin sonuçlarına katlanması gerektiğinden bahisle “yolsuz tescil davası” açmasının engellenmesi 2942 sayılı Kanun m. 10/3, (f) bendinin mülkiyet hakkının sağladığı güvenceleri ortadan kaldıran aşırı şekilci bir yorum olabilir.

Böyle durumlarda konu hakkında açık bir kanun hükmü bulunmadığına göre kanaatimizce genel hükümlere göre uyumsuzluğun çözümü gerekir. Tescil ve terkin işlemleri sırasında yapılan hatalar yüzünden gerçek hak durumuna uymayan sonuçlara yol açılabilir¹¹². Bu hatalı işlemler sonucunda örneğin iyi niyetli üçüncü kişilerin aynî hak kazanmaları (TMK m. 1023) gerçek hak sahibi bakımından hakkın kaybedilmesi sonucu doğabilir¹¹³. Tapu sicilinde yapılan bu hatalar sicildeki tescilin yolsuz olmasına yol açar. Yolsuz tescil TMK m. 1024/II’de düzenlenmiş olup, hukukî sebebin hiç olmaması durumunda yolsuz tescil söz konusu olur¹¹⁴. Bunun dışında, hukukî sebebin

111 Aksi yönde ÇAĞLAYAN, agm., s:463

112 KILIÇ, Halil, **Son Değişikliklerle Gayrimenkul Davaları Teori, Açıklamalar, Kararlar**, Cilt II, Adalet Yayınevi, 5. Baskı, Ankara 2013, s:3423; ÜSTÜNDAĞ, Saim, **Tapu Kütüğünün Tashihi Davası**, Baha Matbaası, İstanbul 1959, s:13 vd.

113 KILIÇ, age., s:3424.

114 AKİPEK, Jale G., **Türk Eşya Hukuku (Aynî Haklar): Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2. Bası, Ankara 1972, s:357-358; CANSEL,

ehliyetsizlik, şekle aykırılık, muvazaa, irade sakatlığı, temsil yetkisinin bulunmaması yüzünden geçersiz olması durumları da yolsuz tescile sebep olur¹¹⁵. Tescil işleminin baştan itibaren yolsuz olduğu durumlar olduğu gibi, sonradan hukukî geçerliliğini yitirmesi de söz konusu olabilir¹¹⁶. Tescil talebinde bulunan kişinin fiil ehliyetine veya tasarruf yetkisine sahip bulunmamasına rağmen, tescil işleminin yapılması veya tescile dayanak teşkil eden işlemin şekil, irade sakatlığı, kanuna ve ahlâka aykırılığı durumlarında tescil baştan itibaren yolsuzdur¹¹⁷.

Daha önce değinildiği üzere, 4650 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle kamulaştırılan taşınmazın mülkiyeti tescil kararıyla idareye geçmektedir. Bununla birlikte, tescil kararıyla birlikte mülkiyet idareye geçtikten sonra kamulaştırma işleminin iptali kararı verilmesi durumu söz konusu olabilir. Adli yargıda görülen tescil davasında tescile yönelik karar 2942 sayılı Kanun m. 10/VIII hükmü gereği kesin nitelikte olduğundan infaz edilmekte olup, sonradan iptal kararının kesinleşmesi halinde ise tapuda idare adına yapılan tescil işlemi yolsuz tescil haline dönüşür. Bu durumda taşınmaz maliki dava açmadan idareden tapusunu geri alamazsa yolsuz tescile dayalı tapu iptali davası açarak iptal edilen kamulaştırmaya dayalı, idare adına oluşturulan tapu kaydının iptali ile kendi adına tescilini talep edebilir.

Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin bir kararında¹¹⁸ idare mahkemesince 06.03.2002 tarihinde yürütmenin durdurulmasına da karar verildiği hâlde her nasılsa asliye hukuk mahkemesi 15.03.2002 tarihinde tescil kararı vermiştir. İdare mahkemesi 27.11.2002 tarihinde de kamulaştırma işleminin iptaline karar vermiş, bu karar Danıştay tarafından 13.04.2005 tarihinde onanarak kesinleşmiştir. Yargıtay dava konusu taşınmazın kamulaştırılması nedeniyle davalı idare adına yapılan tescilin, bu

Erol, Tapu Kütüğüne İtimat Prensibi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1964, s:21; OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, **Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, 19. Baskı, s:152, 257; ÖZÇELİK, Barış Ş., **Tapu Siciline Güvenin Korunması**, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s:72; SİRMEN, Lale, **Eşya Hukuku**, Yetkin Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara 2017, s:197, 225.

115 ÖZÇELİK, age., s:73. Ayrıca, tescile esas teşkil eden idarî kararın iptal edilmesi, tasarruf yetkisinin yokluğu, yetkili kişi tarafından tescil talebinde bulunulmamış olması gibi durumlarda da yolsuz tescilden söz edilebilir (KILIÇ, age., s:3425 vd.; SİRMEN, age., s:224 vd.; ÖZÇELİK, age., s:79 vd.).

116 KURT, Ekrem, **Tapu Sicilinin Düzeltilmesi**, Kazancı Yayınları, İstanbul 2004, s. 47; YILMAZ, Zekeriya, **Tapu İptali ve Tescil ile Tashih (Düzeltme) Davaları**, Seçkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2013, s:135.

117 SEÇER, Yaren, "*Tapu Sicilinin Düzeltilmesi*", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul 2010, s:8-9.

118 Yargıtay 18. HD., 23.01.2007, E:2006/6003, K:2007/140 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

kamulaştırma işleminin iptal edilmiş olması karşısında dayanaktan yoksun kaldığını belirtmiştir. Yargıtay'a göre bu sebeple taşınmazın önceki maliklerinin tapu iptali ve tescile ilişkin davası kabul edilerek kamulaştırma bedelinin iadesi kaydıyla tapu kaydının iptali ile davacı adına tesciline karar verilmesi gerekir¹¹⁹.

Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin başka bir kararına konu davada tescile karar verilmekle beraber bozma ilamı sonrası artırılan bedelin yatırılması nedeniyle davanın reddi söz konusudur¹²⁰. Yargıtay davanın reddine ve kamulaştırma bedelinin iadesi sebebiyle yolsuz tescil sonucu idare adına oluşan tapu kaydının iptaline karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi kamulaştırma işleminin idari yargı merciince iptali durumlarında da tescilin yolsuz hâle geldiğini kabul etmiştir¹²¹. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi de sicilın dayanağını teşkil eden idari işlemin idari yargı yerinde iptal edilerek kesinleşmesi ile kaydın yolsuz tescil durumuna düştüğünü kabul etmiştir¹²².

Görüldüğü üzere Yargıtay'ın yerleşik içtihadına göre asliye hukuk mahkemesince verilen tescil kararıyla taşınmazın mülkiyeti kamulaştırılan idareye geçmekle birlikte, kamulaştırma işleminin iptali durumunda tescil yolsuz hale gelir ve kamulaştırılan taşınmazın maliki idareye karşı TMK m. 1024 ve 1025 hükümlerine göre yolsuz tescile dayalı tapu iptali ve tescil davası açabilir. Yargıtay ayrıca acele kamulaştırma işleminin yürütmesinin durdurulması hâlinde ortada geçerli bir kamulaştırma kararı bulunmadığına göre idarenin el koymasının da hukukî bir dayanağının kalmadığını kabul etmiştir¹²³.

119 Yargıtay 1. HD., 21.01.2015, E:2014/2006, K:2015/836: "...Öte yandan, Eskişehir 1. İdare Mahkemesinin 2007/1225 esas sayılı davasında, kamulaştırmaya ilişkin idari işlemin iptaline karar verildiği, derecattan geçerek 29.7.2013 tarihinde kesinleştiği, davacının ise kamulaştırma bedelini faizi ile birlikte davalı belediyeye geri ödediği dosya içerisindeki belgeler ile sabittir. Bu durumda; mahkemece, davalı adına oluşan tescilin dayanağı idari işlemin idari yargıda iptal edildiği gözetilerek davanın kabulüne karar verilmiş olmasında bir isabetsizlik yoktur. Davalının bu yöne ilişkin temyiz itirazları yerinde değildir..." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

120 Yargıtay 5. HD., 14.02.2017, E:2016/4485, K:2017/4828 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

121 Yargıtay 5. HD., 16.10.2017, e.2016/14301, K:2017/22180: "...Kamulaştırma işleminin iptali ile tescil yolsuz hale gelmiş ve kamulaştırmamız el atma olgusu gerçekleşmiş olup...davanın esastan reddine karar verilmesi gerekirken, idari yargının görev alanına girmesi nedeniyle reddine karar verilmesi sonucu itibarıyla doğrudur..." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

122 Yargıtay 1. HD., 16.10.2008, E:2008/8164, K:2008/10352 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

123 Yargıtay 18. HD., 07.04.2016, E:2015/20979, K:2016/5874: "...tarafından Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunca acele kamulaştırma yoluyla kamulaştırılmasına ilişkin ... sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle idari yargıda dava açıldığı ve Danıştay Altıncı Dairesince yürütmenin durdurulmasına karar verildiği anlaşılmıştır. Bu durumda, ortada geçerli

Acelelik kararının iptali halinde kararın nasıl uygulanacağı son derece büyük önem taşımaktadır. Böyle durumlarda idarenin kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasından feragat ederek olağan kamulaştırma usulünü başlatması beklenir.¹²⁴ Nitekim Yargıtay'ın bir kararında aceleliğe ilişkin kararın iptal edilmesi üzerine feragat sebebiyle kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasının reddine ilişkin hüküm onanmıştır.¹²⁵ Aksi takdirde, yargı kararının uygulanmaması ve olağan kamulaştırmanın sağladığı güvencelerden taşınmaz malikinın yararlanamaması gibi sonuçlara yol açılır. Buna göre, aceleliği gerektiren her durumda kamu yararı bulunmayabileceği gibi kamu yararının gerektirdiği her durumda da acelelik söz konusu olmayabilir.¹²⁶ Danıştay üstün kamu yararının ve kamu düzeninin korunmasının gerçekleştirilmesi amacıyla acele kamulaştırma yoluna gidilebileceğini kabul etmiştir.¹²⁷

Danıştay'ın çeşitli kararlarında sözü edilen kamu yararının genel kamulaştırma usulü ile sağlanması amaçlanan kamu yararından farklı olarak, acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren, aceleliği zorunlu kılan bir yarar olduğu belirtilmiştir.¹²⁸ Dolayısıyla yukarıdaki

bir kamulaştırma kararı bulunmadığına göre idarenin el koymasının hukuki dayanağı kalmamıştır. Mahkemece, diğer dava konusu taşınmaz olan 334 parselle ilgili acele el koyma ve kamulaştırma bedel tespiti dosyaları da getirildikten sonra davanın esası incelenerek el koyma sebebiyle davacının uğradığı ecrimisil zararının tespit edilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçelerle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir..." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

124 Nitekim uygulamada da çoğunlukla bu usul izlenmektedir (Yargıtay 5. HD., 23.06.2011, E:2011/7108, K:2011/11371). (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

125 Yargıtay 5. HD., 27.11.2012, E:2012/11216, K:2012/24018 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

126 KARAMAN, age., s:81-82.

127 Danıştay 6. Dairesi, 31.01.2018, E:2017/977, K:2018/780: "...Anayasanın 13. ve 35. maddesi hükümleri uyarınca mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla Anayasaya uygun olarak yasayla sınırlandırılması mümkündür. Ancak buna ilişkin düzenlemeler öncelikle kamu yararına dayanmalıdır. Buna göre, bir taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının kamulaştırma yolu ile kaldırılması (mülkiyetin el değiştirmesi) kamu yararının karşılanması zorunluluğunun özel mülkiyet hakkının korunmasından üstün tutulması şartına bağlıdır. Bu çerçevede, 2942 sayılı Kanununun 27. maddesi incelendiğinde, kamulaştırma işlemlerinde öngörülen yöntemlerin bir kısmının uygulanmayarak taşınmaza acele el konulabilmesi yolu istisnai olarak başvurulabilecek bir yöntem şeklinde düzenlendiğinden, madde hükmü ile üç durumda acele kamulaştırma yolu ile taşınmaza el konulmasına olanak tanınmıştır. Bu koşullardan ikisinde Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya özel kanunlarda öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olması halleri şeklinde açıkça sayılmak suretiyle üstün kamu yararının ve kamu düzeninin korunmasının gerçekleştirilmesi amacıyla acele kamulaştırma yoluna gidilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda, üçüncü koşul olan aceleliğine Bakanlar Kurulunca karar verilebilmesi için de kamu yararı ve kamu düzenine ilişkin olma halinin maddede yer alan diğer iki koşula paralel nitelik taşıması gerekmektedir..." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

128 Danıştay 6. Dairesi, 15.03.2016, E:2014/1745, K:2016/1106 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

açıklamalardan ve yargı kararlarından da anlaşılacağı üzere acelelik kararının hukukî denetimi ile olağan usuldeki kamulaştırma işleminin kamu yararı bağlamında denetimi farklılaşmaktadır. Üstelik kamu yararının alınması ve onaylanması süreci de olağan usulde farklılaşmakta olup bu usulün uygulanmaması idari işlemin yetki unsuru yönünden de sorunlara yol açabilir.

V. ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARLARI

A. Başvurulara Konu Olaylar

Bakanlar Kurulunca 19.4.2004 tarihli kararnameyle Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) tarafından yapılacak kamulaştırmalarda acele kamulaştırma usulünün uygulanması kararlaştırılmıştır. EPDK tarafından 22.9.2005 tarihinde bir elektrik şirketine Elazığ ili Karakoçan ilçesinde ve başvuruların taşınmazlarını da kapsayan bir bölgede Pembelik Barajı ve Hidroelektrik Santrali'nin yapımı ve işletilmesi hususunda kırk dokuz yıllık üretim lisansı verilmiştir.

EPDK 11.11.2010 tarihinde Bakanlar Kurulunun anılan kararına dayanılarak, Pembelik Barajı'nın havzasında bulunan taşınmazların acele kamulaştırma usulünün uygulanarak kamulaştırılmasına karar vermiştir. EPDK'nın bu kararı ile Bakanlar Kurulu kararının iptali istemiyle açılan davada Danıştay Altıncı Dairesi 16.4.2012 tarihinde her iki işlemin de yürütmesini durdurmuştur. Kararın gerekçesinde somut olayda Bakanlar Kurulu kararında "aciliyet" hâlinin değerlendirilmesi hususundaki yetkinin EPDK'ya devredilmesi ve kamulaştırma işlemlerinin konusu yönünden bir sınır çizilmeksizin EPDK'ya genel nitelikte bir yetki verilmesi nedeniyle işlemlerin hukuka aykırı olduğu sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir. EPDK yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararından sonra baraj havzasında bulunan taşınmazların kamulaştırılmasından vazgeçilmesine dair işlem tesis etmiştir.

Bunun üzerine Bakanlar Kurulunca 18.6.2012 ve 30.7.2012 tarihli kararnamelerle, Elazığ ilinde tesis edilecek Pembelik Barajı ve Hidroelektrik Santrali'nin yapımı amacıyla kararname eklerinde tek tek sayılan ve başvuruculara ait olanların da aralarında bulunduğu taşınmazların EPDK tarafından acele kamulaştırılmasına karar verilmiştir. EPDK'nın 2.8.2012 ve 15.8.2012 tarihli kararlarıyla Bakanlar Kurulu kararlarında sayılan taşınmazlar hakkında acele kamulaştırma kararı verilmiştir. Bu sırada EPDK'nın acele el koyma talebi Karakoçan Asliye Hukuk Mahkemesince kabul edilmiştir.

Başvurucular tarafından Bakanlar Kurulunun 18.6.2012 tarihli kararının iptali istemiyle Danıştay Altıncı Dairesinde dava açılmıştır. Daire 19.3.2014 tarihinde Bakanlar Kurulu kararının yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, somut olayda acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren hâllerin ortaya konulmaması ve aciliyet hâlinin, üstün kamu yararının ve kamu düzeninin korunmasını gerektiren hâllerin açıklanmaması nedenleriyle işlemin hukuka aykırı olduğu ifade edilmiştir.

EPDK ayrıca, satın alma usulüyle taşınmazların devralınması yolunu işletmiş ise de önerilen bedelin başvuruca kabul edilmemesi üzerine 16.5.2013 tarihinde başvuruca karşı Karakoçan Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde bedel tespiti ve tescil davası açmıştır. Mahkeme kamulaştırma işlemine karşı açılan davanın bekletici mesele yapılması yönündeki talebi reddetmiştir. Mahkemeye göre taşınmaza el konulmakla acele kamulaştırma süreci tamamlanmış olup Danıştay tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararı da kamulaştırma işlemine ilişkin değildir. Mahkeme sonuç olarak yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi doğrultusunda 9.9.2014, 31.10.2014, 14.11.2014 ve 9.1.2015 tarihli kararlarla; bilirkişiler tarafından belirlenen taşınmaz bedellerinden acele kamulaştırma sırasında ödenen miktarlar düşüldükten sonra kalan kısım üzerinden tazminata hükmetmiş ve ayrıca taşınmazın Hazine adına tapuya tesciline kesin olarak karar verilmiştir.

Danıştay Altıncı Dairesi 30.6.2015 tarihinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacına yönelik olduğu ve işlemin hukuka uygun bulunduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Ancak temyiz edilen karar Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 8.10.2015 tarihli kararıyla bozulmuş ve dava konusu Bakanlar Kurulu kararının iptaline kesin olarak karar verilmiştir. Bu kararın gerekçesinde, kanunda istinai bir yöntem olarak düzenlenen acele kamulaştırma usulünün uygulanabilmesi için olağanüstü durumların bunu gerekli kılması, kamu yararının ve kamu düzeninin sağlanmasının amaçlanması, ayrıca Bakanlar Kurulunca durumun aciliyetine karar verilmesi gerektiği belirtilmiş; somut olayda bu koşullar gerçekleşmediğinden Bakanlar Kurulu kararlarının hukuka aykırı olduğu açıklanmıştır¹²⁹.

129 Kararın ilgili kısmı şöyledir: "...Her ne kadar, dosyada yer alan belgelerden, baraj ve hidroelektrik santrali kapsamında yapılacak tesisler için acele kamulaştırma kararı alındığı anlaşılmakta ise de, acele kamulaştırmaya ilişkin olarak 2942 sayılı Kanun'da aranan özel ve istisnai koşullar bulunmadan ve idarece ortaya konulmadan, salt belirtilen nedenle acele kamulaştırma yapılması hukuken olanaklı değildir..." (Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 8.10.2015, E:2015/3518, K:2015/3365).

Bu arada baraj havzasında taşınmazı bulunan başka malikler tarafından 2014 yılı içinde Bakanlar Kurulunun, taşınmazların acele kamulaştırılmasına ilişkin EPDK'ya yetki tanıyan 18.6.2012 ve 30.7.2012 tarihli kararnamelemleri ile birlikte bunlara dayanılarak EPDK tarafından taşınmazların kamulaştırılması yolunda tesis edilen 2.8.2012 ve 15.8.2012 tarihli işlemlerin de iptali istemiyle Danıştay Altıncı Dairesinde iki ayrı dava açılmıştır. Daire tarafından yukarıda anılan gerekçelerle 30.6.2015 tarihinde verilen kararlarla her iki dava da reddedilmiştir.

Ancak söz konusu kararlar Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 8.10.2015 tarihli kararlarıyla bozulmuş ve dava konusu Bakanlar Kurulu kararları ile bunlara dayalı tesis edilen EPDK işlemlerinin iptaline karar verilmiştir.

Bakanlar Kurulu kararının iptalinin başvuruocular tarafından açılan davaya ilişkin olarak verilen kararlarla aynı gerekçeye dayandığı anlaşılmaktadır. Kararların gerekçesinde ayrıca, EPDK tarafından tesis edilen kamulaştırma işlemleri yönünden de değerlendirme yapılmıştır. Kararlarda, Daire kararında Bakanlar Kurulunca alınan acele kamulaştırma kararının sadece Mahkemece taşınmaza el konulmasına ilişkin karara dayanak teşkil ettiğinin belirtilmiş olması nedeniyle acele kamulaştırma ile olağan kamulaştırmanın hukukî niteliği irdelenmiştir. Kurul, acele kamulaştırmada taşınmaz mülkiyetine el konulmasından sonraki aşamalarda yapılan normal kamulaştırma sürecine ilişkin işlemlerin acele kamulaştırma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kararlarda sonuç olarak EPDK'nın kamulaştırma işlemlerinin, dayanağı olan Bakanlar Kurulu kararlarından bağımsız değerlendirilemeyeceği ifade edilerek bunların da hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir¹³⁰. Bu karara karşı yapılan karar

130 Kararın ilgili kısmı şöyledir: "... 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesinde düzenlenen acele kamulaştırma usulü ise, yukarıda da belirtildiği üzere, kamulaştırma işleminin tamamlanmasının beklenmesinde, üstün kamu yararı ve kamu düzeni açısından sorunlar yaşanabilecek olması halinde uygulanabilmektedir. Bu sebeple, acele kamulaştırmada, olağan kamulaştırmadan farklı olarak, kıymet takdiri dışındaki işlemler daha sonradan tamamlanmak üzere, maddede öngörülen usul ve şekilde taşınmaza mahkeme kararıyla el konulabilmektedir. Ancak, bu amaçla idarece açılacak el koyma davası bir nevi delil tespiti davasıdır...bu bedel taşınmazın nihai kamulaştırma bedeli değildir. Ayrıca, el koyma davasında, tescile ilişkin olarak bir karar verilemediğinden, davanın kabul edilmesi sadece el koymaya ilişkin olup, tapuda asıl malik olan kişinin değişmesi sonucunu doğurmaz. Bu davanın kabulü idareye ancak el koyduğu taşınmaz üzerinde üstün kamu yararı bulunan işlemi yapılabilme imkânı vermektedir. Dolayısıyla, idarenin el koyma işleminden sonra, taşınmaz malın mülkiyetinin devrini sağlayabilmek için, kamulaştırma işleminin geri kalan aşamalarını, yani olağan kamulaştırma prosedürünün gereklerini yerine getirme zorunluluğu bulunmaktadır....Dolayısıyla, acele kamulaştırmada, taşınmaza el koyulması aşamasından sonra mülkiyetin devri noktasında yapılacak normal kamulaştırma sürecine ilişkin işlemlerin, acele kamulaştırma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

düzeltilme talebi Kurul tarafından 2.3.2016 tarihinde reddedilmiştir. EPDK kararın uygulanmasında tereddüde düşüldüğü gerekçesiyle açıklama talebinde bulunmuş, ancak Kurul 2.3.2016 tarihinde bu talebi reddetmiştir. Kurul'a göre yargı mercilerinin yargı kararlarının uygulanmasında düşülen duraksamanın giderilmesi konusunda bir görevleri bulunmamaktadır.

B. "Ali Ekber Akyol ve Diğerleri" Kararında¹³¹ Yapılan Değerlendirme

Başvurucular mülkiyet hakkının ihlali iddiası yanında yürütmenin durdurulması kararı verilmesine rağmen asliye hukuk mahkemesince kamulaştırma işlemine karşı açılan davanın bekletici mesele yapılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Anayasa Mahkemesi bu hususun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuniliği bağlamında incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Mülkün varlığı ile ilgili bir değerlendirme yapmayan Anayasa Mahkemesi doğrudan müdahalenin varlığını incelemiştir. Anayasa Mahkemesi TMK m. 705/II hükmüne atıfla taşınmazın mülkiyetinin, kamulaştırma kararıyla idareye geçeceğinden müdahalenin de kamulaştırma kararıyla birlikte gerçekleştiğini kabul etmiştir. Ayrıca kamulaştırma kararının başvuru sahiplerinin taşınmazlarının Hazinesinin mülkiyetine geçmesi sonucunu doğurduğu ifade edilerek, bu müdahalenin ikinci kural olan "mülkiyetten yoksun bırakma" kapsamında incelenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığını kanunilik ölçütü yönünden değerlendirmiştir. Anayasa'nın 35. maddesi yanında 46. maddesindeki ilkelere de yer verilmiş, kamulaştırma kararının, özel mülkiyette bulunan taşınmazın kamu mülkiyetine geçmesiyle sonuçlanan kamulaştırma sürecinin kurucu unsuru

Bu nedenle, somut olayda, uyumsuzluk konusu taşınmazların da aralarında bulunduğu bir kısım taşınmazların 4628 sayılı Kanun'un 15/c ve 2942 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca kamulaştırılması yolundaki dava konusu işlemlerin, ilk önce, anılan taşınmazların, Elazığ İli'nde tesis edilecek Pembelik Barajı ve Hidroelektrik Santrali'nin yapımı amacıyla Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından acele kamulaştırılmasına ilişkin olarak verilen ve yargı kararıyla da hukuka aykırı bulunan 11/11/2010 günlü, 2879-9 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu kararı ve bu kararın dayanağı olan 2004/7982 sayılı Bakanlar Kurulu kararı, daha sonra ise bu kararlarla aynı doğrultudaki dava konusu Bakanlar Kurulu kararı uyarınca yürütülen acele kamulaştırma prosedürünü neticelendirmeye yönelik olarak tesis edildiği, bu kararlardan bağımsız olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna varıldığından, dava konusu işlemlerde hukuka uyarlık görülmemiştir...." (Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 8.10.2015, E:2015/3612, K:2015/3467).

131 AYM., Ali Ekber Akyol ve Diğerleri, B. No: 2015/17451, 16.2.2017.

niteliğini taşıdığı belirtilmiştir. Buna göre, yetkili idare tarafından hukuka uygun bir şekilde verilen bir kamulaştırma kararı bulunmadan kamulaştırmanın sonraki aşamalarına geçilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi acele kamulaştırma usulünün uygulandığı durumlarda da usulüne uygun olarak verilen bir acele kamulaştırma kararının bulunması gerektiğini, bu usulün, olağan kamulaştırmada malik lehine getirilen usule ilişkin güvenceleri bertaraf etmediğini; yalnızca bu usullerin işletilmesinden önce idareye, kamulaştırılacak taşınmaza el koyma imkânı tanıdığını vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesine göre Bakanlar Kurulunca ilgili proje veya yatırımın acelelik niteliği taşıdığı yolunda karar verilmeden ve bu karara dayanılarak yetkili idarece acele kamulaştırma kararı alınmadan kamulaştırma işlemlerinin tamamlanması, yapılan müdahaleyi hukuka aykırı hâle getirebilir.

Anayasa Mahkemesi acele kamulaştırmada, Mahkeme kararına istinaden taşınmaza el konulmasından sonra başlayan sürecin acele kamulaştırmanın devamı niteliğinde mi yoksa ondan bağımsız ayrı bir kamulaştırma süreci mi olduğu hususunda iki farklı yargı organı arasında görüş farklılığı bulunduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte iki yargı kolu arasındaki acele el koymadan sonraki sürecin niteliği hususundaki görüş ayrılığının, Bakanlar Kurulunun aciliyet kararları ile bunlara dayanılarak EPDK tarafından taşınmazların acele kamulaştırılması yolunda tesis edilen işlemlerin idari yargı kararlarıyla iptal edildiği gerçeğini değiştirmedeği kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesine göre kamulaştırmada mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden olgunun tescil kararı değil kamulaştırma kararı olup, müdahale teşkil eden olgunun hukuka aykırı olduğunun kesinleşmiş yargı kararıyla sabittir. Asliye Hukuk Mahkemesince kurulan tescil hükmünün acele kamulaştırma sürecinin bir parçası olup olmadığı ve dolayısıyla hukukî temelinin bulunup bulunmadığı hususundaki tartışma ise kamulaştırma kararının hukuka aykırılığını etkilememektedir.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, olayda EPDK'ya acele kamulaştırma yetkisi tanıyan Bakanlar Kurulu kararı ile buna dayanılarak EPDK tarafından tesis edilen acele kamulaştırma kararının iptal edilmiş olması nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir.

C. "Ali Hıdır Akyol ve Diğerleri" Kararında¹³² Yapılan Değerlendirme

Anayasa Mahkemesi ilgili hukuk bölümünde kamulaştırma mevzuatına yer vermiş, uluslararası hukuk bölümünde ise AİHM'in mülkiyet hakkına müdahaleye ilişkin kanunilik ilkesi çerçevesinde bazı kararlarına yer verilmiştir. Kararda mülkün varlığı yönünden bir değerlendirme yapılması gerekli görülmemiştir. Bu kararda *Ali Ekber Akyol ve Diğerleri* kararından farklı olarak kamulaştırma kararının değil başvuruculara ait taşınmazın Hazine adına tesciline hükmedilmiş olmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi "*başvurucuların taşınmazının Hazine adına tesciline karar verilmesi*" şeklinde formüle ettiği müdahalenin mülkiyetin kaybedilmesi sonucunu doğurması sebebiyle ikinci kural olan "*mülkiyetten yoksun bırakma*" kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığı yönünden yapılan incelemede Anayasa'nın 13. maddesine yer verildikten sonra "*başvuru konusu şikâyetin özünün, tescil kararının kanuni dayanağının bulunmadığına ilişkin*" olduğu belirtilerek¹³³ kanunilik ölçütü yönünden değerlendirmeye geçilmiştir. Anayasa Mahkemesi kanuniliğe ilişkin önceki kararlarında yer verilen genel ilkeleri sıralamıştır. Buna göre, Anayasa Mahkemesinin kanunilik bağlamındaki görevinin müdahale teşkil eden işlem veya eylemin hukuka uygun olup olmadığını incelemek olmayıp bunun yeterli düzeyde erişilebilirlik, kesinlik ve öngörülebilirlik ölçütlerini taşıyan bir kanuna dayanıp dayanmadığını tespit etmek olduğu vurgulanmıştır.¹³⁴

Anayasa Mahkemesi *Ali Ekber Akyol ve Diğerleri* kararından farklı olarak asliye hukuk mahkemesince taşınmazın idare adına tesciline karar verildiği tarihte henüz kamulaştırma kararı hukuk âleminde varlığını sürdürdüğü tespitine yer vermiştir. Anayasa Mahkemesine göre Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunca şekli bir gerekçeyle kamulaştırma işleminin iptaline hükmedilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Kurul kararının kamulaştırma işleminin dayanağını oluşturan Bakanlar Kurulunun aciliyet kararının iptal edilmiş olmasının kamulaştırma kararını kendiliğinden hukuka aykırı kılacağı görüşüne dayandığını, ancak kamulaştırma işleminin esasına yani taşınmazın kamulaştırılmasının gerekli olup olmadığına veya kamu yararı amacı

132 AYM., *Ali Hıdır Akyol ve Diğerleri* [GK], B. No: 2015/17510, 18.10.2017.

133 AYM., *Ali Hıdır Akyol ve Diğerleri*, p.53.

134 AYM., *Ali Hıdır Akyol ve Diğerleri*, p.61.

taşıyıp taşımadığına yönelik herhangi bir hukuka aykırılık tespit bulunmadığını kabul etmiştir.

Anayasa Mahkemesi iki yargı kolu arasında, acele kamulaştırmada idarenin taşınmaza el koymasından sonraki sürecin mahiyetine ilişkin tartışma bulunduğunu, ancak acele kamulaştırma usulünün doğurduğu tek sonucun, kamulaştırma süreci tamamlanmadan idarenin taşınmaza el koyabilmesi olduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre Kurulun hukuka aykırılık tespiti, kamulaştırmanın acele usulle yapılmış olmasına yöneliktir. Anayasa Mahkemesi sonuç olarak mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığı sonucuna ulaşmıştır.¹³⁵

VI. DEĞERLENDİRME VE KANAATİMİZ

A. Kabul Edilebilirlik Yönünden

Anayasa m. 148/3 ile 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun m. 45/2 hükümleri uyarınca bireysel başvuruda bulunmak için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekmektedir.¹³⁶ Buna göre bireysel başvuru, ikincil nitelikte bir kanun yolu olup devletin tüm organlarının saygı duyması gerektiği temel hak ve özgürlüklere saygı ilkesine uygun davranılmadığı takdirde, ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır.¹³⁷

Ali Hıdır Akyol ve diğerleri kararında kamulaştırma bedeline ilişkin yargılama süreci devam ettiğinden dolayı müdahalenin ölçülü olup olmadığına ilişkin bu aşamada bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmediği ifade edilmiştir. Nitekim başvuru sahiplerinin, kararın bedel tespitine ilişkin hüküm fıkrasını temyiz ettikleri, kesin nitelik taşıyan tescil hükmü yönünden bireysel başvuruda buldukları

¹³⁵ "76...El koyma süreci de daha önce tamamlanmıştır. El koyma sürecinin kusurlandırılmasıyla sınırlı etki doğuran bu hukuka aykırılık tespitinin tescil kararı da hukuka aykırı hâle getireceğini söylemek hukuk kurallarının yorumuyla ilgili bir mesele olup Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında değildir. 77. Sonuç olarak tescil kararının kanuni dayanağının bulunduğu ve kamulaştırma kararının esasının hukuka aykırı olduğunu tespit eden bir yargı kararının da var olmadığı gözetildiğinde başvuru sahiplerinin taşınmazın idare adına tesciline hükmedilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik kriterini taşıdığı sonucuna ulaşılmaktadır."

¹³⁶ Anayasa m. 148/3 şöyledir: "... Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır". 30/3/2011 T. ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun m. 45/2 de şöyledir: "İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmiş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

¹³⁷ AYM., *Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt*, B. No: 2012/403, 26.03.2013, p.16.

anlaşılmaktadır. Gerçekten de tescil hükmü 2942 sayılı Kanun m. 10/VIII hükmüne göre kesin nitelikli olup bedele ilişkin dava sonuçlanmadan bu hüküm infaz edilebilmektedir. Ancak söz konusu davalar yönünden bireysel başvuru öncesi tüketilebilecek hukuk yollarının mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

Kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davalarında Yargıtay, idarece kamulaştırma parasının yatırılmaması veya kamulaştırma işleminin iptal edilmesi hâlinde kesin nitelikli olsa dahi tescilin yolsuz olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini kabul etmektedir.¹³⁸ Çünkü Yargıtay'a göre taşınmazın kamulaştırılması nedeniyle davalı idare adına yapılan tescil, kamulaştırma bedelinin yatırılmaması veya kamulaştırma işleminin iptal edilmiş olması karşısında dayanaktan yoksun kalmıştır. Diğer bir deyişle, bu durumlarda tescil yolsuz hale gelir. Dolayısıyla kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasında tescile karar verilmekle birlikte, bedel yönünden devam eden davada kamulaştırma işleminin iptali veya kamulaştırma bedelinin yatırılmaması hâlinde Yargıtay'a göre davanın reddi ile birlikte yolsuz tescil sonucu oluşan tapu kaydının da iptali gerekir.¹³⁹

Diğer taraftan, kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası sonuçlandıktan sonra kamulaştırma işleminin iptali durumunda kamulaştırılan taşınmaz maliklerinin yolsuz tescil hükümlerine dayalı olarak tapu iptali ve tescil davası açabilecekleri kabul edilmiştir.¹⁴⁰ Bunun yanında taşınmaz malikleri kamulaştırmaz el atma nedeniyle tazminat da isteyebilirler.¹⁴¹ Buna göre, her ne kadar asliye hukuk mahkemesinin tescil kararı kesin ise de bedele ilişkin olarak devam eden davalar yönünden yukarıda değinilen Yargıtay içtihadına göre kamulaştırma kararının iptali halinde tescil yolsuz hale geldiğinden dolayı hüküm bozulabilmektedir. Dolayısıyla başvuru sahiplerinin kamulaştırma işleminin iptali sebebiyle tescilin yolsuz olduğunu derece mahkemeleri önünde ileri sürebilme imkânları bulunduğu göre bu dava sonuçlanmadan bireysel başvurunun incelenebilmesi

138 Yargıtay 18. HD., 23.01.2007, E:2006/6003, K:2007/140; Yargıtay 5. HD., 14.02.2017, E:2016/4485, K:2017/4828; Yargıtay 5. HD., 16.10.2017, e.2016/14301, K:2017/22180 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 25.12.2017).

139 Yargıtay 5. HD., 14/2/2017, E:2016/3972, K:2017/4829: "...Davanın reddine ve kamulaştırma bedelinin kararı temyiz eden davalı Mahmut Nedim Şahin'in payı yönünden iadesine karar verildiği dikkate alındığında yolsuz tescil sonucu idare adına oluşan bu hisse yönünden tapu kaydının iptaline karar verilmemiş olması, doğru görülmüştür..." (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 18.03.2018).

140 Yargıtay 1. HD., 09.02.2015, E:2014/3100, K:2015/1709 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 18.03.2018).

141 Yargıtay 5. HD., 19.12.2017, E:2017/5143, K:2017/29118 (UYAP'tan edinilmiştir. E.T.: 18.03.2018).

bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Kaldı ki kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası sonuçlandıktan sonra dahi başvuruçuların tapu iptali ve tescil davası veya kamulaştırmatsız el atma sebebiyle tazminat davası açabilmeleri de mümkündür.

Bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi Sözleşme ve Anayasa'nın ortak koruma alanında yer alan temel hak ve hürriyetlerin öncelikle idari makamlar ve yargı organlarınca korunmasını gerektirir.¹⁴² Anayasa Mahkemesinin analiz edilen kararlarına konu olay bağlamında da mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının öncelikle yargı makamlarınca giderilebilmesine yönelik etkili ve başarı şansı sunan hukuk yollarının mevcut olduğu görülmektedir. Başvuruçuların değinilen Yargıtay içtihadına rağmen bu hukuk yollarında başarı sağlayamaması durumunda yeniden Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmeleri önünde ise herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ancak bu yolların tüketilmesi acele kamulaştırma işleminin iptalinin sonuçlarının öncelikle Yargıtay da dâhil olmak üzere derece mahkemeleri önünde tartışılmasını sağlardı. Hâlbuki mevcut hâliyle Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin Yargıtay içtihadına rağmen sadece ilk derece mahkemesinin yorumu üzerinden değerlendirme yapmak durumunda kalmıştır.

Bunun diğer bir sakıncası ise Anayasa Mahkemesince verilen karardan sonra söz konusu mevcut hukuk yollarının kullanılması durumunda yaşanacak sorunlardır. Yukarıda değinilen Yargıtay içtihadına göre başvuruçuların gerek dava devam ederken temyiz aşamasında gerekse de dava sonuçlandıktan sonra tapu iptali ve tescil davası veya kamulaştırmatsız el atma nedeniyle tazminat davası açabilme imkânları bulunmaktadır. Bu hukuk yolları kullanıldığında derece mahkemelerince verilecek kararların Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararları ile çelişebilmesi muhtemeldir. Bu bakımından, müdahale sürecinin tamamlanmadığı bir aşamada ihlal oluşturup oluşturmadığını belirlemenin sakıncalı sonuçlara yol açabileceği görüşünü paylaşmaktayız. Nitekim olayda Anayasa Mahkemesinin müdahalenin kanuniliğini inceleme yöntemi de dikkate alındığında kamulaştırma bedelinin kanunda öngörülen yöntemlere aykırı olarak belirlenmesi durumunda yine kanunilik incelemesi yönünden inceleme yapılması gibi bir sonuca yol açılır. Başvuru ve karar tarihi itibarıyla kamulaştırma sürecinin tamamlanmadığı belirlendiğine göre müdahalenin bir bütün olarak değerlendirilebilmesi mümkün değildir.

142 AYM., F.N.G., B. No: 2014/11928, 21.06.2017, p.38.

Diğer taraftan, 2577 sayılı Kanun m. 28/3'de "Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hallerde idare aleyhine Danıştay ve ilgili idari mahkemede maddi ve manevi tazminat davası açılabilir." kuralı yer almaktadır. Bu kural idareye yargı kararını uygulamama olanağı tanımamakta aksine, maddî ve hukukî bir imkânsızlıkla ilam hükümlerine uygun işlem ve eyleme yapılamaması halinde dahi ilgilinin hukukunun korunması sağlamaktadır.¹⁴³ Dolayısıyla malikin kamulaştırma bedeliyle zaten tatmin edilmiş olması gerektiğinden iptal kararının uygulanmaması nedeniyle manevi tazminat davası açılabileceği de görüşünü paylaşmaktayız.¹⁴⁴

Sonuç olarak, tescilin yolsuz hale gelip gelmediği kesin olarak belirlendikten sonra mülkiyet hakkı sahiplerinin bireysel başvuruda bulunmadan önce, baraj projesi kapsamında taşınmazın su altında kalması gibi maddi bir imkânsızlık bulunmadığı müddetçe yolsuz tescil davası açarak taşınmaz mülkiyetini tekrar elde etmeleri mümkün olabilir. Dolayısıyla yolsuz tescil davası bu halde bireysel başvuruda bulunmadan önce tüketilmesi gereken ve hak ihlalinin giderimi bakımından etkili bir yol olarak gözükmektedir.

B. Esas Yönünden

1. Mülkün Varlığı Yönünden

AİHM ve Anayasa Mahkemesi mülkiyet hakkına ilişkin başvurularda mülkün ve müdahalenin varlığını inceledikten sonra müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığını değerlendirmektedir¹⁴⁵. Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesinin her iki kararında da mülkün varlığı ile herhangi bir değerlendirmeye yer verilmemiştir.

Taşınmazların mülk teşkil ettiğinde şüphe bulunmamaktadır¹⁴⁶. Ancak bunun yanında başvurucunun mülkün kendisine ait olduğunu ispatlaması beklenmektedir¹⁴⁷. Mülkün varlığının tespiti ise müdahale sürecinin bütünü gözetilerek ve müdahale öncesi

143 Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 14.4.1978, E:1975/383, K:1978/286'dan nakleden ÇAĞLAYAN, agm., s:465

144 ÇAĞLAYAN, agm., s:465

145 AİHM'in mülkiyet hakkının ihlaline ilişkin başvurularda incelediği yöntem ile ilgili olarak geniş bilgi için bkz. HARRIS/O'BOYLE/BATES/BUCKLEY, age., s:675 vd.; DOĞRU/NALBANT, age., s:651 vd.; GEMALMAZ, age., ŞİMŞEK, Mülkiyet.

146 GEMALMAZ, age., s:231.

147 Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (AYM., Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 05.11.2015, p.54).

aşama itibarıyla belirlenmektedir. Çünkü meselâ kamulaştırma yoluyla yapılan müdahaleler bakımından zaten müdahaleyle mülkün kaybettirildiğinden şikâyet edilmektedir. Bu bağlamda, yargılamanın sonucundan hareketle veya müdahale sürecinin yalnızca bir aşaması dikkate alınarak mülkün varlığının değerlendirilmesi mümkün değildir. Müdahaleyi analiz edebilmeyi imkânsız kılan böyle bir değerlendirmenin hatalı sonuçlara yol açacağı ortadadır. Olayda ise müdahale öncesi aşama itibarıyla, yani ihtilaf konusu taşınmazların kamulaştırma öncesi başvuru adına tapuda kayıtlı oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla somut olay bağlamında başvuru Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülklerinin varlığı konusunda herhangi bir tereddüt bulunmadığı kanaatindeyiz.

2. Müdahalenin Varlığı ve Türü Yönünden

Müdahalenin varlığı ve türünün belirlenmesi doğru sonuçlara varılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple, analiz edilen kararlarda müdahale yönünden yapılan değerlendirmelere göz atmak gerekir. AİHM P1-1'in lafzından hareketle "üç kural analizi" olarak bilinen bir yöntemle mülkiyet hakkına yapılan müdahaleleri incelemektedir¹⁴⁸. Müdahale türlerine ilişkin bu analiz özellikle ölçülülük bağlamında adil denge kriterinin değerlendirilmesinde önem taşımaktadır¹⁴⁹. Buna göre, "mülkiyetin dokunulmazlığına" veya "mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına saygı" ilkesi genel bir müdahale türü olarak kabul edilmektedir¹⁵⁰. İkinci müdahale türü "mülkten yoksun bırakma" olup¹⁵¹, üçüncü müdahale türü ise "mülkiyetin kamu yararına uygun kullanılmasının kontrolü veya düzenlenmesi"¹⁵²dir. Üçüncü tür müdahalelerde devletin takdir yetkisi daha geniş iken ikinci müdahale türü olan mülkten yoksun bırakma hâlinde bu takdir yetkisinin sınırları daha belirgin ve dar olarak nitelendirilebilir¹⁵³. Anayasa Mahkemesi de söz konusu kararlarında *Recep Tarhan ve Afife Tarhan*¹⁵⁴ kararına atıfla benzer şekilde müdahale türlerini analiz etmiştir¹⁵⁵.

148 Konu hakkında geniş bilgi için bkz. DOĞRU/NALBANT, age., s:659; ŞİMŞEK, Suat, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Mülkiyet Hakkıyla İlgili Davaları İnceleme Yöntemi: Üç Kural Analizi", *Sayıştay Dergisi*, S.88, s. (27-47), 2013 (ŞİMŞEK, Üç Kural Analizi). Gemalmaz ise bu incelemenin yöntemin "dört kural" içerdiğini savunmaktadır (GEMALMAZ, age., s:18 vd.).

149 HARRIS/O'BOYLE/BATES/BUCKLEY, age., s:688, 696; ŞİMŞEK, Üç Kural Analizi, s:30.

150 AİHM., *Sporrong ve Lönnroth/İsveç* [GK], B. No: 7151/75-7152/75, 23.09.1982, p.61.

151 *Sporrong ve Lönnroth/İsveç*, p.61.

152 *Sporrong ve Lönnroth/İsveç*, p.61.

153 HARRIS/O'BOYLE/BATES/BUCKLEY, age., s:688; ŞİMŞEK, Üç Kural Analizi, s:30.

154 AYM., *Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, B. No: 2014/1546, 02.02.2017, p.55-58.

155 AYM., *Ali Ekber Akyol ve diğ.leri*, p.47-48; AYM., *Ali Hıdır Akyol ve diğ.leri*, p.50.

Müdahalenin türünün belirlenmesi için öncelikle müdahalenin mevcut olup olmadığı ve içeriğinin belirlenmesi gerekir. Müdahalenin ne şekilde formüle edildiği incelemenin sonraki aşamaları bakımından da önem taşır¹⁵⁶.

Öncelikle belirtmek gerekir ki kamulaştırma kararı doğrudan taşınmazların Hazinesinin mülkiyetine geçmesi sonucunu doğurmamaktadır. Bunun yanında, gerek kamulaştırma kararı gerekse de asliye hukuk mahkemesinin tescil kararı müdahalenin sürecinin sadece birer aşamasını teşkil etmektedir. Hâlbuki müdahaleye ilişkin süreç bir bütün olarak değerlendirilerek müdahale formüle edilmelidir. Bu bağlamda, kamulaştırma kararı verilmesi veya tescil kararı verilmesi değil bir bütün olarak kamulaştırma, mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir.

Özellikle *Ali Hıdır Akyol ve diğerleri* kararındaki formülasyon olayın özü olan kamulaştırma sürecini sadece yargı kararına indirgemektedir. Hâlbuki başvuruçuların şikâyetlerinin mülkten yoksun bırakmaya yol açan kamulaştırma sürecine ilişkin olduğu açıktır. Mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ve türünü belirlerken "kamulaştırma" kavramından hiç söz edilmemesi karar yazım tekniği açısından sorunlu olduğu gibi başvurunun esasını incelerken de sorunlara yol açmaktadır. Nitekim ilk kararın sonucunda kamulaştırmada mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden, yani mülkiyetin devrini sağlayan olgunun tescil kararı değil kamulaştırma kararı olduğuna dayanılmıştır. İkinci kararda ise tescil kararının kanuna uygunluğundan söz edilerek sonuca varılmıştır. Hâlbuki müdahale sürecinin aşamalarını teşkil eden kamulaştırma kararı veya tescil kararından ziyade kamulaştırmanın mülkiyet hakkına teşkil ettiği belirtilmesi ve bunun ise mülkten yoksun bırakma sonucuna yol açığının belirtilmesi yeterli olurdu.

3. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı Yönünden

a. Usul Yönünden

Anayasa Mahkemesinin analiz edilen her iki kararında sadece kanunilik denetimi yapılmıştır. Bunun dışında müdahalenin ihlal

156 *Ali Ekber Akyol ve diğerleri* kararında müdahale şu şekilde tarif edilmiştir: "Kamulaştırma kararı başvuruçuların taşınmazlarının Hazinesinin mülkiyetine geçmesi sonucunu doğurduğundan bu müdahalenin ikinci kural olan 'mülkiyetten yoksun bırakma' kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.". *Ali Hıdır Akyol ve diğerleri* kararında ise müdahale şu şekilde tarif edilmiştir: "Başvuruçuların taşınmazının Hazine adına tesciline karar verilmesi mülkiyetin kaybedilmesi sonucunu doğurduğundan müdahalenin ikinci kural olan 'mülkiyetten yoksun bırakma' kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır."

oluşturup oluşturmadığına ilişkin diğer testler olan meşru amaç ve ölçülülük incelemeleri ise yapılmamıştır. İlk kararda kanunilik ölçütü yönünden ihlal bulunduğu için meşru amaç ve ölçülülük testlerinin yapılmaması Anayasa Mahkemesinin diğer içtihatları ile örtüşmemektedir. Müdahalenin bir defa kanunî bir dayanağının mevcut olmadığına belirlenmesi durumundaki meşru amaç ve ölçülülüğe ilişkin sonraki testleri uygulamanın bir anlamı bulunmamaktadır¹⁵⁷. Ancak ikinci kararda müdahalenin kanunilik ölçütünü karşıladığı ifade edilmiştir. Bu yüzden müdahalenin meşru bir amacının bulunup bulunmadığı ve ölçülü olup olmadığına da incelenmesi gerekir. Çünkü Anayasa Mahkemesinin ve AİHM'in uyguladığı üç aşamalı test bir bütünlük oluşturmaktadır.

Müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığına ilişkin inceleme yönteminin belirlenmesi Anayasa Mahkemesinin yorum alanı ile ilgili bir husustur. Mahkeme her zaman bu yöntemi değiştirebilir ve farklı bir yorumla başka bir yöntem uygulayabilir. Bunun yanında aşağıda kanunilik ölçütü bağlamında detaylı olarak izah edileceği üzere başvuru müdahalenin kanuna uygun olmadığına ötesinde esas itibarıyla, kamu yararı kararının ve kamulaştırma işleminin iptal edildiğini belirterek müdahaleyi tartışmışlardır. Kaldı ki kamu yararı kararına ilişkin sürecin kanunda yer alması müdahalenin diğer unsurları yönünden incelenmesini engellemeyeceği gibi tam da bu yönüyle meşru amaç ve ölçülülük bağlamında değerlendirme yapılmasını gerektirir.

Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkına ilişkin diğer başvurularda başvuru ileri sürmesine gerek olmaksızın söz konusu üç aşamalı testi uyguladığı dikkate alındığında söz konusu başvurularda bu testleri uygulamamasının gerekçesi anlaşılabilir değildir. Nitekim kararda niçin meşru amaç testinin uygulanmadığı belirtilmediği gibi bu uygulamanın gerekçesi de gösterilmemiştir. Ölçülülük yönünden ise kamulaştırma bedeline ilişkin davanın devam ettiğine vurgu yapılmıştır. Bu durumda ise yukarıda değinilen kabul edilebilirlik bakımından bir sorun ortaya çıkmaktadır.

157 AYM., *Torsan Orman San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2014/13677, 20.09.2017, p.77; AİHM., *Iatridis/ Yunanistan* [BD], B. No: 31107/96, 25.03.1999, p.58

b. Kanunilik Ölçütü

aa. Müdahalenin Kanunî Dayanağının Olup Olmadığı – Kanuna Uygunluk Denetimi Meselesi

Mülkiyet hakkına ilişkin bireysel başvurularda öncelikle müdahalenin kanuna dayalı olup olmadığı değerlendirilmektedir¹⁵⁸. AİHM kararlarında kanun yanında, idari düzenlemeler ve hatta yerleşik olmak kaydıyla yargı kararları dahi bu ölçüt yönünden yeterli görülmektedir¹⁵⁹. Buna karşın Anayasa Mahkemesine göre müdahalenin kanuna dayalı olduğundan söz edilebilmesi için şekli anlamda bir kanunun varlığı aranmaktadır¹⁶⁰. AİHM ve Anayasa Mahkemesi bu ölçüt yönünden yaptığı incelemelerde müdahalenin dayandığı kanunî düzenlemenin açık, belirli, öngörülebilir ve ulaşılabilir olması gerektiğini vurgulamışlardır¹⁶¹. Ancak söz konusu inceleme kanuna uygunluk denetimi yapılması anlamına gelmemektedir. Kanunun uygulanması ve bunun denetimi kural olarak derece mahkemelerinin görevine girmektedir. Bunun tek istisnası ise kanunun keyfi bir biçimde veya bariz bir takdir hatası içerecek şekilde uygulanmış olmasıdır. Dolayısıyla bireysel başvuruda önem taşıyan husus müdahaleye konu olayda derece mahkemelerinin kanuna uygun davranıp davranmadıkları değil müdahalenin belirli, öngörülebilir ve ulaşılabilir şekli anlamda bir kanunî düzenlemeye dayanıp dayanmadığıdır. AİHM ayrıca uygulanan iç hukuktaki düzenlemelerin hukukun üstünlüğü ilkesiyle de uyumlu olması gerektiğini de ifade etmektedir¹⁶².

Kamulaştırmanın usul ve esasları Anayasa'nın 46. maddesi doğrultusunda 2942 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Resmi Gazete'de yayımlanmakla ulaşılabilir hâle gelen bu Kanun hükümlerinin belirli ve öngörülebilir olduğunda da şüphe bulunmamaktadır. Ancak bu kanun hükümlerinin teorik olarak mevcut olması yeterli olmayıp ayrıca bu güvencelerin uygulamada da yöntemince sağlanması gerekir.

Olayda, asliye hukuk mahkemesinde görülen yargılamada, kamulaştırma kararına karşı açılan davada idari yargı mercilerince

158 AYM., *Türkiye İş Bankası A.Ş.*, B. No: 2014/6192, 12.11.2014, p.44.

159 AİHM., *Beyeler/İtalya* [BD], B. No: 33202/96, 05.01.2000, p.109; AİHM., *Spaček, s.r.o./Çek Cumhuriyeti*, B. No: 26449/95, 09.11.1999, p.56-61.

160 AYM., *Türkiye İş Bankası A.Ş.*, p.47; AYM., *Mehmet Eray Celepgil ve diğerleri*, B. No: 2014/612, 01.02.2017, p.48; AYM., *Torsan Orman San. ve Tic. Ltd. Şti.*, p.74.

161 AİHM., *Beyeler/İtalya* [BD], B. No: 33202/96, 05.01.2000, p.109; AİHM., *Hentrich/Fransa*, B. No: 13616/88, 22.09.1994, p.42; AİHM., *Spaček, s.r.o./Çek Cumhuriyeti*, B. No: 26449/95, 09.11.1999, p.56-61.

162 AİHM., *James ve diğerleri/Birleşik Krallık* [GK], B. No: 8793/79, 21.02.1986, p.67.

yürütmenin durdurulması kararı verilmesi durumunda 2942 sayılı Kanun m. 10'a göre bu davanın bekletici mesele yapılacağı yönündeki hükme uyulmadığı ileri sürülmüştür. İlk derece mahkemesinin bu konudaki gerekçesi ise yürütmenin durdurulması kararının sadece kamulaştırmanın acele yapılıp yapılmadığıyla ilgili olduğuna dayanmaktadır. Kanun koyucu kamulaştırmanın iki ayrı yargı kolunda denetimini öngörmüştür. Buna göre, kamulaştırma işlemini denetleme görevi idari yargı merciine, kamulaştırma bedelini belirleme görevi ise adli yargı mercilerine verilmiştir. Her iki yargı kolunda görevli mahkemeler kamulaştırmanın farklı bir alanını ve konusunu değerlendirmektedirler. Dolayısıyla kanaatimizce bu iki yargı kolu arasında içtihat farklılığı gibi bir sonucun ortaya çıkması mümkün bulunmamaktadır.

Kamulaştırma usulü bakımından yargı kolları arasında bir iş bölümüne gidildiği görülmektedir. Ancak bu iş bölümüne uyulmaması somut olayda olduğu gibi çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Anayasa Mahkemesi ise hem ihlal bulduğu *Ali Ekber Akyol ve diğerleri* hem de ihlal bulmadığı *Ali Hıdır Akyol ve diğerleri* kararlarında müdahalenin kanunî dayanağının bulunup bulunmadığından ziyade kanunun uygulanmasında bir sorun olup olmadığını irdeleyerek sonuca varmayı tercih etmiştir.

Anayasa Mahkemesinin analiz edilen kararlarında iki yargı kolu arasında görüş ayrılığı bulunduğundan söz edilmiştir. *Ali Ekber Akyol ve diğerleri* kararında kamulaştırmada mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden olgu (mülkiyetin devrini sağlayan) tescil kararı değil kamulaştırma kararı olduğuna vurgu yapılmıştır. Bundan sonra ise müdahale teşkil eden olgunun hukuka aykırı olduğu kesinleşmiş yargı kararıyla sabit olduğu belirtilerek ihlal sonucuna gidilmiştir. *Ali Hıdır Akyol ve diğerleri* kararında da Danıştay'ın hukuka aykırılık tespitinin sadece el koyma sürecini kusurlandırdığı ve bunun tescil kararını da hukuka aykırı hâle getireceğini söylemenin ise hukuk kurallarının yorumuyla ilgili bir mesele olup Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmadığı belirtilmiştir. Görüldüğü üzere, her iki kararda da Anayasa Mahkemesinin müdahalenin kanunî bir dayanağı olup olmadığını değil kanuna aykırı olup olmadığını denetlemiştir.

İlk kararda kanaatimizce gerekli olmadığı hâlde mülkiyetin devrine odaklanılmıştır. İkinci kararda ise, mülkten yoksun bırakmaya yol açan kamulaştırma kararının iptal edilmesine rağmen kamulaştırmanın hukukî temelini bulunup bulunmadığı hususundaki tartışmanın

Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı belirtilmiştir. Hâlbuki kamulaştırmanın hukukî bir temelini bulunup bulunmaması mülkiyet hakkına yapılan müdahale bakımından değerlendirilmesi gereken kritik bir önem taşımaktadır. Çünkü kamulaştırmanın temelini oluşturan idari işlem olarak kamulaştırma işleminin bulunmadığının tespiti halinde "kamulaştırmaz el atma" olgusunu gündeme getirmektedir. Kamulaştırmaz el atma ise gerek Anayasa Mahkemesi gerekse de AİHM kararlarında mülkiyet hakkına yapılan kanunî dayanağı olmayan bir müdahale olarak kabul edilmiştir¹⁶³.

Müdahalenin bu aşamalarını incelemenin Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığını ifade etmek bu inceleme yönteminden makul bir gerekçe de gösterilmeden uzaklaşıldığı anlamına gelir. Kararlarda yargı kolları arasındaki bir "tartışma" olarak bahsedilen meseleler ise bu bakımdan tam da Anayasa Mahkemesinin görevine giren bir husustur. Nitekim ikinci kararda bu tartışmaya girilmeyeceği ifade edilmiş ise de aynı kararda asliye hukuk mahkemesince verilen tescil hükmünün hukukî temeline ilişkin tartışmanın kamulaştırma kararının hukuka aykırılığını etkilemediği de belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi acele kamulaştırma kararının iptal edilmesinin sadece el koyma sürecini "kusurlandırdığını" belirterek, aslında açık bir şekilde söz konusu "tartışma"ya girmiş ve adli yargı merciinin hukukî yorumuna üstünlük tanımıştır. Buna göre, ikinci kararda varılan sonuç bakımından açık bir çelişkinin söz konusudur.

bb. Kanunun Belirli ve Öngörülebilir Olarak Uygulanması Meselesi

Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında kanuna uygunluk denetiminden ziyade müdahalenin kanunî dayanağının olup olmadığı ve kanunun derece mahkemelerince uygulanmasının sonuçları ile ilgilenmektedir. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere kanunun uygulanmasında açıkça keyfi davranılması veya bariz bir takdir hatasının bulunması bu bakımdan önemli bir istisna teşkil etmektedir. Bunun yanında, müdahalenin dayandığı kanunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının gerekliliklerine uygun olarak öngörülebilir ve belirli olması, ayrıca uygulamanın da bu gerekliliklere uygun olması gerekmektedir. Bu bağlamda meselâ

163 AYM., *Celalettin Aşçıoğlu*, B. No: 2013/1436, 06.03.2014; AİHM., *Papamichalopoulos ve diğerleri/ Yunanistan*, B. No: 14556/89, 24.06.1993. Nitekim AİHM *Tkachenko/Rusya* (B. No: 28046/05, 20.03.2018) kararında, iç hukuktaki kamulaştırma usulüne uyulmamasının maliki önemli güvencelerden yoksun bırakıldığını belirterek müdahaleyi "kamulaştırmaz el atma" olarak nitelendirmiş ve mülkiyet hakkının kanunilik ölçütü yönünden ihlaline karar vermiştir.

bir kanun hükmünün belirsizliğe yol açacak şekilde veya öngörülemez biçimde yargı makamlarınca farklı uygulanmasının mülkiyet hakkının kanuniliği yönünden ihlale yol açtığı kabul edilmiştir.¹⁶⁴

Başvuru konusu olayda şikâyet, taşınmazların kamulaştırılmasında aceleliği gerektiren bir hal bulunduğunu tespit eden Bakanlar Kurulu Kararına karşı açılan davada 19.3.2014 tarihinde verilen yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararın, tescile ilişkin davada, asliye hukuk mahkemesince, 2942 sayılı Kanun m. 10 uyarınca bekletici mesele yapılmamasına yöneliktir. Bir başka ifadeyle başvuru yurütmenin durdurulması kararı bekletici mesele yapılırsa idi mülkiyetten yoksun bırakmanın önlenebileceğini düşündürmektedir.

2942 sayılı Kanun m. 10/XIV'de, kamulaştırma işlemine karşı hak sahipleri tarafından idari yargıda iptal davası açılması ve idari mahkemelerde de yürütmenin durdurulması kararı verilmesi hâlinde asliye hukuk mahkemesince, idari yargıda açılan davanın bekletici mesele kabul edilerek bunun sonucuna göre işlem yapılacağı hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasının "f" bendi, idari dava açılıp yürütmenin durdurulması kararı alındığı takdirde bunun belgelenmesi yükümlülüğünü kamulaştırma kararının iptalini isteyen hak sahiplerine yüklemektedir. Bir başka ifadeyle kural, bedel tespiti ve tescil davasında asliye hukuk mahkemesini araştırma yapma yükümlülüğünden kurtarmaktadır. Kural bu haliyle 12.01.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "*Taraflarca getirilme ilkesi*" başlıklı 25. maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki "*Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz.*" kuralı doğrusunda bir düzenlemedir.

Somut olayda, başvuru yurütmenin durdurulmasından, 08.06.2012 tarihli aceleliğe ilişkin Bakanlar Kuruluna karşı Danıştay'da açılan davada verilen yürütmenin durdurulmasına ilişkin karara dayanarak bu davanın bekletici mesele yapılması talebinde bulunmuştur. Asliye hukuk mahkemesi ise bu idari davanın konusunun aceleliğe ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı olduğu, başvuru yurütmenin durdurulmasına el konulmak suretiyle acele kamulaştırmanın tamamlanması nedeniyle Danıştay kararının uygulanma kabiliyetinin bulunmadığı gerekçesiyle idari davanın bekletici mesele yapılması talebinin reddine karar vermiştir. Bir başka ifadeyle, asliye hukuk mahkemesi üstü kapalı biçimde idari davanın konusunun kamulaştırma

164 AYM., *Ford Motor Company*, B. No: 2014/17738, 08.11.2017; AYM., *Murat Çevik*, B. No: 2013/3245, 11.12.2014.

işlemi olmadığı ve dolayısıyla verilen yürütmenin durdurulması kararının kamulaştırma işlemine ilişkin bulunmadığı gerekçesine dayanmıştır.

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun 08.10.2015 tarihli ve E:2015/3551, K: 2015/3374 sayılı kararında acele kamulaştırma yöntemiyle taşınmaza el konulmasından sonra olağan kamulaştırma işlemlerinin başlatılması gerektiği ve taşınmaz mülkiyetinin ancak bedel tespiti ve tescil davasının sonucuna göre el değiştirebileceği belirtildiği daha önce ifade edilmişti. Kurula göre, acele kamulaştırmada, taşınmaza el konulması aşamasından sonra mülkiyetin devri noktasında yapılacak kamulaştırma sürecine ilişkin işlemlerin, acele kamulaştırma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla acele kamulaştırma kararının yürütmesinin durdurulması mülkiyetin idare adına tesciline ilişkin kamulaştırma işlemlerini de etkileyen bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Mülkiyetin devrine ilişkin işlemler, hukuka aykırı bulunan Bakanlar Kurulu'nun acelelik kararları uyarınca yürütülen acele kamulaştırma usulünü neticelendirmeye yönelik olarak tesis edildiğinden ve bu karardan bağımsız olarak düşünülemez.

Buraya kadar anlatılanlardan, asliye hukuk mahkemesince tescil kararı verilmeden önce "acelelik" kararının ve "acele kamulaştırma kararının" yürütmesinin durdurulduğu anlaşılmakta; bu durumun mülkiyetin idare adına tesciline yönelik diğer kamulaştırma işlemleri üzerindeki etkisi değerlendirmeye muhtaç gözükmektedir. Bu noktada asliye hukuk mahkemesi önündeki davada "acelelik" kararının yürütmesinin durdurulduğunun öne sürülmüş bulunması ancak "acele kamulaştırma" kararının yürütmesinin durdurulduğunun öne sürülmemiş ve haliyle belgelenmemiş olmasını değerlendirmede kilit rol oynayacaktır. Acaba bu halde mülkiyet hakkının korunmasında sağlanması gereken usulî güvenceler ve müdahalenin ölçülülüğü bağlamında, taraflarca getirilme ilkesine rağmen asliye hukuk mahkemesinin "acele kamulaştırma kararı" hakkında yürütmenin durdurulmaması kararı verilip verilmediğini araştırması gerekir miydi?

İdari Dava Daireleri Kurulu'nun acele kamulaştırma işleminin mülkiyetin idareye devrini sağlayacak kamulaştırma işlemlerinden bağımsız düşünülemez olduğu yolundaki yaklaşımı temel alındığında; Bakanlar Kurulunun "aceleliğe" ilişkin kararının EPDK'nın "acele kamulaştırma işlemi"ne ilişkin kararının sebep unsurunu oluşturduğu, bir başka ifadeyle bu işleme dayanak teşkil ettiği ihtilafsızdır. Dolayısıyla mülkiyetin idare adına tesciline ilişkin işlemlerin yürütülebilmesi

bakımından “aceleliğe” ilişkin karar ile “acele kamulaştırma kararının” hukuka uygun olma zorunluluğunun bulunduğu açıktır. Asliye hukuk mahkemesi, bekletici mesele yapılması yönündeki itirazı reddederken yürütmenin durdurulması kararının “kamulaştırma işlemi”ne ilişkin bulunmadığı gerekçesine dayanmışsa da, bu değerlendirmeyi yaptığı tarihte “acele kamulaştırma kararı”nın dayanağı “aceleliğe” ilişkin kararın yürütmesinin durdurulmuş olduğu görülmektedir. Daha önce de ifade edildiği üzere doktrinde bazı yazarlar, kamulaştırma işleminin iptalinin yol açacağı sonuçlara dikkat çekerek, yürütmenin durdurulması kararı verilmediği durumlarda dahi iptal davasının beklenmesinin uygun olacağını belirtmektedir.¹⁶⁵ Acele kamulaştırma gibi olağan kamulaştırmanın sağladığı güvencelerden yoksun bırakan bir usûl uygulandığında ise idari ve yargısal makamların daha özenli davranmaları gerekmektedir. Kaldı ki ilgili Bakanlar Kurulu kararının yürütmesinin durdurulması, ileride işlemin iptali ile sonuçlanması halinde yaşanacak olumsuz sonuçlar dikkate alındığında asliye hukuk mahkemesinin bu davayı bekletici mesele yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Acele kamulaştırma usulünde somut olayda olduğu gibi Bakanlar Kurulu kararının iptali halinde idarenin bu kararı uygulamasının yolu olağan kamulaştırma usulüne girişmektir.¹⁶⁶ Ancak Anayasa Mahkemesinin özellikle *Ali Hıdır Akyol ve diğerleri* kararındaki değerlendirmeler, mülkiyet hakkının korunması ile kamu yararının gözetilmesi arasında hassas bir denge gözetilerek düzenlenmiş kamulaştırma usulünün bozulmasına yol açmaktadır.

cc. Meşru Amaç Ölçütü

Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ölçütünü karşılması yanında ayrıca kamu yararına dayalı meşru bir amacı da içermesi gerekir.¹⁶⁷ Kamulaştırmanın temel unsurlarından birinin de kamu yararı olduğu yukarıda izah edilmişti. Kural olarak hemen her idari işlemin aslında bir kamu yararı amacına yönelmektedir. Bu bakımdan çoğu idari işlemde ayrıca bir kamu yararı alınması gerekmez. Ancak kamulaştırmanın kamu yararı bakımından diğer idari işlemlerden farklı bir yönü bulunmaktadır. Kamulaştırmayla kişiler

¹⁶⁵ KARAMAN, age., s:150.

¹⁶⁶ Nitekim aslında somut olayda da ilk Bakanlar Kurulu kararının iptalinden sonra EPDK acele kamulaştırmadan vazgeçmiştir (*Ali Hıdır Akyol*, p.14).

¹⁶⁷ HARRIS/O'BOYLE/BATES/BUCKLEY, age., s:689-690; DOĞRU/NALBANT, age., s:656 vd.; GEMALMAZ, age., s:474 vd.; ŞİMŞEK, Kamu Yararı, s:178 vd.

mülklerinden kendi istekleri hilafına, zorla yoksun bırakılmaktadır. Bu sebeple, kişilerin özel menfaatlerine nazaran daha ağır basan bir kamu yararının bulunması önem taşımaktadır. Nitekim P1-1'in taslak metninde keyfi olarak kamulaştırma yapılmayacağına ayrıca belirtilmesi dahi tartışılmıştır¹⁶⁸. Türk hukuk sisteminde de bu gerekçelerle kamulaştırmada diğer idari işlemlerden farklı olarak kamu yararı kararı alınması ayrı bir idari süreç olarak görülmüş ve idari yargı mercilerince bu kararın denetlenebilmesi öngörülmüştür. Bu açıdan bireysel başvuru kapsamında müdahalenin kamu yararına dayalı meşru amacı içerip içermediği belirlenirken kamulaştırma usulüne ilişkin yargı kolları arasındaki iş bölümü gereği kamu yararı kararı ile ilgili olarak idari yargı mercilerinin değerlendirme ve hükümlerinin esas alınması gerekir.

Acele kamulaştırma usulünün doğurduğu tek sonucun kamulaştırma süreci tamamlanmadan idarenin taşınmaza el koyabilmesi olmadığı görülmektedir. Yukarıda izah edildiği üzere acele kamulaştırma usulünde kamu yararının belirlenmesi süreci bütünüyle farklılaşmaktadır. Acele kamulaştırma olağan usulden gerek kamu yararı kararını verecek merciler gerekse de kamu yararının niteliği bakımından önemli ölçüde ayrılmaktadır.

Gerek ilk derece mahkemesi gerekse de Anayasa Mahkemesi, iptal kararının sadece aceleliğe yönelik olduğu ve bunun ise acele el koymayı etkilediği gerekçesine dayanmışlardır. Bununla birlikte, aynı havzadaki diğer taşınmazlar ile ilgili olarak açılan davada Danıştay 6. Dairesi de bu gerekçeye dayalı olarak işlemi sadece kamu yararı boyutuyla denetlemiş, İdari Dava Daireleri Kurulu normal kamulaştırma sürecine ilişkin işlemlerin, acele kamulaştırma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirterek iptale karar vermiştir. Bu durumda, söz konusu gerekçenin kabul edilmesi her şeyden öte idarece verilen kamu yararı kararının yargı denetimine tabi tutulmamasına sebep olmuştur. Dolayısıyla somut olay bakımından kamu yararı kararına yönelik başvuruların şikâyetlerinin irdelenmemesine yol açılmıştır. Özellikle acele kamulaştırma ile olağan kamulaştırma usulleri arasındaki kamu yararının hukukî denetimi bakımından mevcut farklılıklar dikkate alındığında, kamulaştırmanın kamu yararı unsurunun olağan yönetime göre belirlenmesi ve denetlenmesi imkânından yoksun bırakılması söz konusu olmuştur. Dolayısıyla "aceleliğin" veya "acele kamulaştırma işleminin" iptal edilmesi geriye

168 E.A.: [https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-P1-1-CDH\(76\)36-EN1190643.pdf](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-P1-1-CDH(76)36-EN1190643.pdf), E.T., 18.03.2018.

dönük olarak bütün kamulaştırma sürecini etkilemektedir. Bunun ise kanaatimizce kamulaştırmanın taşıdığı kamu yararı amacının denetimi bakımından çeşitli olumsuzluklara yol açtığı kuşkusuzdur.

dd. Ölçülülük ve Adil Denge

Anayasa Mahkemesi somut başvuruları ölçülülük bağlamında mülkiyet hakkının korunmasına dair usule ilişkin güvenceler yönünden değerlendirme yaparak da sonuca varabilir. Müdahaleye neden olan kamulaştırma işlemi ile müdahale sonucunda tescilin gerçekleşmesini sağlayan sürecin farklı yargı kollarında davaya konu edilmesi yanında, her iki yargılama sürecinde verilen kararın birbiriyle uyumlu olmasını sağlayacak tedbirlerin sadece *“kamulaştırma işlemine karşı açılan davada yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş olması”* haliyle sınırlanması yapısal bir probleme işaret etmektedir. Bu problem, mülkiyetin idare adına tesciline yol açacak işlemlerin dayanağı olan idari işlemlerin yürütmesi durdurulduğu halde bu durumun belgelenememiş olması nedeniyle mülkiyetin idare adına tesciline ve başvuruçular yönünden mülkiyetten yoksun kalmaya neden olacak kadar önem arz etmektedir. Diğer taraftan kamulaştırma işlemine karşı taşınmaz maliklerinin iddia ve itirazlarının yargı makamlarınca denetlenebilmesi de mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin usul güvencelerinden biri olarak değerlendirilmelidir¹⁶⁹.

Asliye hukuk mahkemesinin, şekilci bir yaklaşım yerine, bütünsel bir yaklaşımla acele kamulaştırma kararının dayanağı Bakanlar Kurulu'nun *“acelelik”* kararının yürütmesinin durdurulmuş olduğunu gözeterek bekletici mesele kararı verebilmesi mümkündür. Ayrıca asliye hukuk mahkemesi taraflarca getirilme ilkesi bakımından yine bütünsel bir yaklaşımla *“acelelik”* kararını dayanak alan *“acele kamulaştırma kararı”*nın yürütmesinin durdurulup durulmadığını araştırarak ve nihayetinde *“acelelik”* ve *“acele kamulaştırma”* kararları hakkında verilen yürütmenin durdurulması yönündeki kararları gözeterek idari davaları bekletici mesele yapabiliirdi. Olayda asliye hukuk mahkemesinin *“yürütmenin durdurulması kararının kamulaştırma işlemine yönelik olmadığı”* şeklindeki yaklaşımı kamulaştırma işleminin ve kamu yararı kararının hukuka uygunluğunun idari yargı mercileri önünde tartışılmasını anlamsız kılmakta ve nihayetinde idare adına tescilin dayanaksız kalmasına yol açmaktadır.

¹⁶⁹ Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri ile ilgili olarak bkz. AİHM., *Gereksar ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 34764/05, 34786/05, 34800/05 34811/05, 01.02.2011.

Tekrar etmek gerekirse, sonuç itibarıyla somut olayın geldiği noktada, taşınmazın Hazine adına tescili gerçekleşmekle birlikte, bu tescili dayanağı olan işlemlerin iptal edildiği, bir başka ifadeyle tescilin dayanaksız kaldığı görülmektedir. Yani başvurucuların taşınmazına kamulaştırma kararına dayanmadan, kamulaştırma için izlenmesi gereken usul izlenmeden el atılmıştır. Asliye hukuk mahkemesinin yaptığı bu yorum sonucunda başvurucuların mülkiyet hakkına kanunda öngörülen usul gözetilmeden müdahale edilmiştir. Oysa mülkiyet hakkına müdahalenin yalnızca kanuna dayanması, meşru bir amaç gözetmesi olması yetmez aynı zamanda, müdahalenin usule ilişkin güvenceleri içerir olması da gerekir.

Anayasa Mahkemesi, *Recep Tarhan ve Afife Tarhan* kararında¹⁷⁰, Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin kural olarak özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı anayasal koruma sağladığını, bununla birlikte, kamu otoritelerince gerçekleştirilen müdahalelerde de devletin özellikle usule ilişkin bazı pozitif yükümlülüklerinin söz konusu olabileceğini ifade etmiştir. Mahkemeye göre, bunlar, kamu tarafından gerçekleştirilen müdahalenin etkilerini giderici, diğer bir ifadeyle telafi edici yasal, idari ve fiilî tedbirleri kapsamaktadır. AİHM kararlarında da müdahalenin ölçülülüğü değerlendirilirken yeterli hukuksal güvencenin sağlanmış olması ölçütüne başvurulmaktadır. Bu bağlamda *Dangeville/Fransa* kararında başvurucu şirketin malvarlığından barışçıl yararlanma hakkını korunmasını temin etmede yeterli yasal çözüm sağlayan bir usulün yokluğunun adil dengeyi bozduğuna işaret edilmiştir.¹⁷¹

Müdahaleye neden olan işlemin hukuka aykırılığının idari yargı mercileri önünde tartışılabilir kılmaktadır. Ayrıca açıkça hukuka aykırılık ve telafisi güç veya imkânsız zarar koşulların birlikte oluştuğu gerekçesiyle yürütmenin durdurulmasına karar verildiği durumlarda, asliye hukuk mahkemesinin bu idari işlemi dayanak alarak tescili

170 AYM., *Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, B. No: 2014/1546, 02.02.2017, p.67

171 AİHM., *Dangeville/Fransa*, B. No:36677/97, 16.04.2002, p.61. Ayrıca *Allard/İsveç* kararında ise paydaşlığın giderilmesi süreciyle evin terk edilmesi ve daha sonra yıkılması süreci arasındaki bağlantı irdelenmiştir. AİHM, Yüksek Mahkeme'nin başvurucunun konutun boşaltılma sürecinin durdurulması talebini ve bu süreçte itirazda bulunma iznini reddettiğinde, paydaşlığın giderilmesiyle ilgili derdest bir süreç bulunduğunu gözlemlemektedir. AİHM, Yüksek Mahkemenin, özellikle evin yıkımının telafisi imkânsız sonuçları ve böyle bir önlemin ekonomik etkileri ışığında, paydaşlığın giderilmesi işlemlerinin sonucunu beklemesinin makul olabileceğine işaret etmiştir. AİHM, evini terk etmesi ve daha sonra evin yıkılmasıyla başvurunun bireysel ve aşırı bir yüke katlandığı ve bu nedenle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (AİHM., *Allard/İsveç*, B. No: 35179/97, 24.09.2003, p.59, 61).

gerçekleştirmemesi ve bu durumu bekletici mesele yapması mülkiyet hakkına müdahale edilen başvuruca tanınmış usule ilişkin bir güvencedir. Bu bağlamda idare adına tescilin kesin bir karar olması nedeniyle telafisi güç ya da imkânsız zararlara yol açılmaması için, mülkiyet hakkına müdahalenin ölçülü bir biçimde gerçekleştirilmesi ve bu bağlamda mülkiyet hakkı sahiplerine tanınan yeterli usulî güvencelerin şekilci bir yaklaşımla ele alınmaması gerekir. Aksi halde bu usul güvencesinin tanınmasının bir anlamı kalmamaktadır. Bu yorum asliye hukuk mahkemesine bir dayatma değil, telafisi güç ve imkânsız zararları önleme bağlamında öngörülen usul güvencelerinin hayata geçirilerek mülkiyet hakkının etkin korunabilmesi bakımından bir gerekliliktir.

Mülkiyetin geçişini sağlayacak kamulaştırma işlemlerinin dayanağı olan *“acelelik”* ve *“acele kamulaştırma”* kararlarının hukuka uygunluk değerlendirmesini boşa çıkaracak uygulamaların, mülkiyet hakkına müdahaleye karşı yeterli hukuksal güvencelerin sağlanmadığı anlamına geleceği şüphesizdir. Somut olayda, kamulaştırma işleminin dayanağı *“acelelik”* ve *“acele kamulaştırma”* kararlarının yürütmesi durdurulduğu halde gerekli araştırma ve bekletici mesele yapılmadan tescile karar verilmesi, söz konusu usule ilişkin güvenceye aykırılık oluşturmakta ve müdahaleyi ölçüsüz kılmaktadır. Son olarak, taşınmazların sular altında kalması nedeniyle idare mahkemesinin kararının fiilen uygulamaması gibi muhtemel bir durum ise başvuruca mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi haklı kılmadığı gibi, yürütmenin durdurulması ve iptal davası sürecinin ağır işlemesine bağlı olarak kamu makamlarının kusuru sebebiyle kamunun yararı ile başvuruca mülkiyet haklarının korunması arasında olması gereken adil dengeyi başvuruca aleyhine bozan bir duruma yol açmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Anayasa Mahkemesinin analiz edilen kararları kamulaştırmaya ilişkin olarak öngörülen usulün yeniden gözden geçirilmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. Kamulaştırma mülkten yoksun bırakmaya yol açan mülkiyet hakkına yapılan ağır bir müdahaledir. Bu yüzden Anayasa koyucu kamulaştırmaya ilişkin olarak Anayasa'nın 46. maddesinde ayrı bir düzenleme yaparak müdahalenin sınırlarını ayrıca belirtmeye ihtiyaç duymuştur. Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine göre mülkiyet hakkına kamulaştırma yoluyla yapılan müdahaleler bakımından temel gerekliliklerinden belki de en önemlisi *“kamu yararı”*nın bulunmasıdır. Kişilerin taşınmazlarının

zorla ellerinden alınabilmesi anlamına gelen kamulaştırmanın meşru olabilmesi bakımından kamu yararının varlığı zorunludur. Aksi halde kamulaştırma işlemi keyfi bir biçimde uygulanmış olur ki bunun ise mülkiyet hakkının ihlaline yol açacağı kuşkusuzdur.

Türk hukuk sisteminde kamulaştırma usulünün tarihî gelişimi incelendiğinde idari ve adli yargı kolları arasında bir iş bölümü yapıldığı görülmektedir. Buna göre, kamu yararı kararı ve kamulaştırma işlemi idari yargı mercilerince, kamulaştırma bedelinin belirlenmesi ise adli yargı mercilerince denetlenmektedir. Kamulaştırma sürecindeki işlemlerin bu şekilde farklı yargı kollarınca denetlenmesinin öteden beri uygulamada çeşitli meselelere yol açtığı gözlemlenmiştir. 2001 yılında 4650 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce kamulaştırma bedelinin idare gözetiminde belirlenmesi ve yapılacak tebligattan sonra taşınmaz malikince kamulaştırma işlemi ile bedelin arttırılması yönünden ayrı ayrı dava açabilmesi kabul edilmişti. Uygulamada da kamulaştırma işlemine ilişkin dava sonuçlanmadan bedelin arttırılması davasının açılmayacağı benimsenmişti. Ayrıca mülkiyet de kamulaştırma işlemi kesinleşmekle idareye geçmekteydi.

Yapılan söz konusu kanunî düzenleme ile bu usulde köklü bir değişikliğe gidilmiştir. Taşınmaz maliki tarafından kamulaştırma bedeli yönünden dava açılması usulü terk edilerek, bu bedelin idarece önce satın alma usulünün uygulanmak suretiyle veya sonra da yine idare tarafından açılacak davada asliye hukuk mahkemesince belirlenmesi tercih edilmiştir. Söz konusu değişiklik taşınmaz malikini dava açma külfetinden kurtardığı için yerinde görülebilir. Ancak kamulaştırma işlemine karşı bu defa asliye hukuk mahkemesi önünde bedele ilişkin olarak açılan dava devam ederken idari yargı yerinde dava açılabilmektedir. İdare tarafından açılacak kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davaları için basit yargılama usulü ve kanunda dört aylık bir süre öngörülmüştür. Her ne kadar çoğunlukla öngörülen süreden uzun sürse de bu davaların kamulaştırma işlemine karşı açılan davalardan çoğu zaman daha kısa sürede sonuçlanacağı görülmektedir. Bu durum ise mülkiyetin artık tescil ile idareye geçeceği yönündeki değişiklik de dikkate alındığında kamulaştırma işlemi kesinleşmeden bedelin belirlenmesi ve mülkiyetin devrine yol açmaktadır.

Kanun koyucu kamulaştırma işlemine karşı açılan davada yürütmenin durdurulması kararı verildiği takdirde söz konusu davanın bekletici mesele yapılması gerektiğini düzenlemiş ise de bu düzenleme, meydana gelen olumsuz sonuçları engellemede yetersiz kalmaktadır.

Bu bağlamda ilk olarak, yürütmenin durdurulması kararı verilmediği halde sonradan iptal kararı verilebilecek durumlar olabileceğine dikkati çekmek gerekir. İkinci olarak, Anayasa Mahkemesinin analiz edilen kararlarına konu olayda olduğu gibi acele kamulaştırma hallerinde de çeşitli meseleler ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, bu kararlara konu olayda kamulaştırmanın temelini oluşturan Bakanlar Kurulu kararının yürütmesinin durdurulmasına karar verilmesine rağmen acele kamulaştırma sürecinin akıbeti beklenilmeden tescil kararı verilmiştir. Her ne kadar Bakanlar Kurulu kararının sadece acele el koymaya ilişkin olduğu değerlendirilmiştir yapılmış ise de bu kararın iptalinin Danıştay'ın da vurguladığı üzere bütün kamulaştırma sürecine etkili olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik aksine bir yorum kamulaştırma işleminin kamu yararı ile ilgili boyutunun yargı denetimine tabi olamaması ve başvurusunun bu yöndeki şikâyetlerinin incelenmemesi sonucuna yol açmıştır.

Acele kamulaştırma usulü uygulanırken mülkiyet hakkının ihlaline yol açılmaması için kamu makamlarının daha özenli bir tutum sergilemeleri beklenir. Bu bağlamda, söz konusu kararlara konu olaydaki gibi meselelere yol açılmaması bakımından kanun koyucunun, idarenin ve yargı makamlarının bazı tedbirler alması gerekir. Buna göre, özellikle acele kamulaştırma işlemine ilişkin açılan davaların süratle sonuçlandırılması ve yürütmenin durdurulması taleplerinin sonradan bir olumsuzluğa yol açılmayacak biçimde değerlendirilmesi idari yargı mercilerinin, bu davalarda verilen kararların titizlikle uygulanması da adli yargı mercilerinin ve ilgili idarenin sorumluluk alanına girmektedir. Bunun yanında, 2942 sayılı Kanun'da kamulaştırma işlemine karşı açılan davalar yönünden de azami bir sürenin öngörülmesi yerinde olur. Ayrıca özellikle acele kamulaştırma işlemine karşı açılan davaların mahiyeti gereği ivediliği gerektirmesi ve yol açtığı sonuçlar sebebiyle bu davaların her durumda bekletici mesele yapılması yönünde düzenleme yapılması da uygun bir çözüm olur. Son olarak kanaatimizce kamulaştırma bedelinin kesinleşmesiyle birlikte mülkiyetin idareye geçeceği yönünde kanunda değişikliğe gidilmesi daha doğru olur. Ancak her durumda "*kamulaştırma işleminin*" ve bu bağlamda "*kamu yararı*" kararının yargı makamlarınca denetimi ve bu denetimin sonuçlarının uygulanmasının mülkiyet hakkının korunmasının en önemli gerekliliklerinden biri olduğu göz önünde tutulmalıdır.

KAYNAKLAR

Kitap ve Makaleler

AKAR, Zeki, **Kamulaştırma ve Kamulaştırmasız El Atma Davaları**, Cilt 1, Turhan Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2007

AKILLIOĞLU, Tekin, "Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler", **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1-3 (1988), Prof. Dr. Lütfi Duran'a Armağan Özel Sayısı (11-22), s:12, (<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuihid/article/view/1023002573/1023002166>)

AKİPEK, Jale G., **Türk Eşya Hukuku (Aynî Haklar): Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2. Bası, Ankara 1972

ARCAK, Ali/KİTİŞ, Y. Servet, **Açıklamalı İçtihatlı Kamulaştırma Davaları ve Devletleştirme**, Seçkin Yayınevi, Ankara 1992, C. II.

ARSLANOĞLU, Mehmet, "Acele Kamulaştırma", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C.19, S:3 (203-224), s:207, (<http://dergipark.gov.tr/download/issue-file/544>)

BAŞPINAR, Veysel, **Mülkiyet Hakkını İhlal Eden Müdahaleler**, Yetkin Yayınları, Ankara 2009

BERKİ, Ali Himmet, **Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye), Hikmet Yayınları**, İstanbul 1982

CANSEL, Erol, **Tapu Kütüğüne İtimat Prensibi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1964

ÇAĞLAYAN, Ramazan, "Kamulaştırma İşleminin İptali ve Mülkiyetin Akıbeti", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, LXIX, S. 1 -2, s. (453-466), 2011, s:457 (<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/view/1023010561>)

DOĞRU, Osman/NALBANT, Atilla, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar**, Cilt II, Avrupa Konseyi Yayınları, Ankara 2013

DÖNMEZER, Sulhi, "İstimlâk", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 7, S. 1, s. (40-94), 1941

GEMALMAZ, H. Burak, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı**, Beta Yayınları, İstanbul 2009

GÖVEN, Yusuf, "Kamulaştırma İşlemlerinde "Kamu Yararı"", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:1, Ocak 1999 (247-262), s:248 (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55094>)

GÖZLER, Kemal, **İdare Hukuku**, Cilt II, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa 2003

GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasaları**, Ekin Yayınları, Bursa 1999

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref/KİLİ, Suna, **Türk Anayasa Metinleri 1839-1980**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1982

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, “Yeni İstimlak Kanunu”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, S. 4, s. (158-169), 1956

GÜNDAY, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ankara, 2013

HARRIS, D.J./O’BOYLE, M./BATES, E.P./BUCKLEY, C.M., **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku**, Oxford University Press-Avrupa Konseyi Yayınları, Türkçe Birinci Baskı, Ankara 2013

HUME, David, A Treatise Of Human Nature: Being an Attempt to Introduce the Experimental Method of Reasoning Into Moral Subjects, Dover Philosophical Classics, New York 2003

İLAL, Ersan, “Magna Carta”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 34, S. 1-4, s.(210-242), 1968

KARAMAN, Buket, **“Acele Kamulaştırma”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015

KILIÇ, Halil, **Son Değişikliklerle Gayrimenkul Davaları Teori, Açıklamalar, Kararlar**, Cilt II, Adalet Yayınevi, 5. Baskı, Ankara 2013

KIZIL (Erkelli), Neşe, “Kamulaştırma Fenomeni”, **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1-3 (1988), Prof. Dr. Lütfi Duran’a Armağan Özel Sayısı (209-216), s:210, (<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuihid/article/view/1023002599/1023002190>)

KURT, Ekrem, **Tapu Sicilinin Düzeltilmesi**, Kazancı Yayınları, İstanbul 2004

LOCKE, John, **Uygar Yönetim Üzerine İkinci İnceleme Sivil Toplumda Devlet**, Çev: Serdar Taşçı- Hale Akman, Metropol Yayınları, İstanbul 2002

OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, **Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, 19. Baskı

ÖZÇELİK, Barış Ş., **Tapu Siciline Güvenin Korunması**, Yetkin Yayınları, Ankara 2016

SEÇER, Yaren, "**Tapu Sicilinin Düzeltmesi**", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010

SİRMEN, Lale, **Eşya Hukuku**, Yetkin Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara 2017

ŞİMŞEK, Suat, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Kamu Yararı Kavramı ve Devletlerin Takdir Hakkı", **Adalet Dergisi**, S. 242, s. (177-201), 2012

ŞİMŞEK, Suat, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Mülkiyet Hakkıyla İlgili Davaları İnceleme Yöntemi: Üç Kural Analizi", **Sayıştay Dergisi**, S.88, s. (27-47), 2013

ŞİMŞEK, Suat, **Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı**, Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara 2011

ÜSTÜNDAĞ, Saim, **Tapu Kütüğünün Tashihi Davası**, Baha Matbaası, İstanbul 1959

YAZICIOĞLU, Sami Saygın, "Kamulaştırma Hukuku'nda Acele Kamulaştırma Uygulaması", **Ankara Barosu Dergisi**, 2014/3 (387-393), s:392-393 (<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2014-3/14.pdf>)

YILDIRIM, Bekir/BAŞSORGUN, Naci, **Açıklamalı-İçtihatlı Eski ve Yeni Kamulaştırma, Kamulaştırmaz El Atma ve İmar Mevzuatından Doğan Bedel Davaları**, Yetkin Yayınları, Ankara 2007

YILMAZ, Zekeriya, **Tapu İptali ve Tescil ile Tashih (Düzeltme) Davaları**, Seçkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2013

YOĞURTCU, Mehmet, "Kamu Yararı Çerçevesinde Acele Kamulaştırma", **İstanbul Aydın Üniversitesi Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi**, Sayı 42, (2016), (35 - 55), (http://abmyod.aydin.edu.tr/makaleler/sayi_42/kamu-yarari-cercevesinde-acele-kamulastirma.pdf)

Anayasa Mahkemesi Kararları

a. Norm Denetimi Kararları

AYM., 30.01.1969, E.1967/47, K. 1969/9 (R.G.: 24.12.1969, S. 13382)

AYM., 16.05.1963, E.1963/10, K.1963/61 (R.G.: 16.05.1963, S: 11404)

AYM., 09.04.2003, E.2002/79, K.2003/29 (R.G.: 25.12.2003, S. 25327)

AYM., 17.06.1992, E.1992/22, K.1992/40 (R.G.: 09.01.1995, S. 22518)

b. Bireysel Başvuru Kararları

Ali Ekber Akyol ve Diğerleri, B. No: 2015/17451, 16.02.2017

Ali Hıdır Akyol ve Diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18.10.2017

Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21.04.2016

Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 02.02.2017

Torsan Orman San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13677, 20.09.2017

Türkiye İş Bankası A.Ş., B. No: 2014/6192, 12.11.2014

Mehmet Eray Celepgil ve diğerleri, B. No: 2014/612, 01.02.2017

Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26.03.2013

Celalettin Aşçıoğlu, B. No: 2013/1436, 06.03.2014

Ford Motor Company, B. No: 2014/17738, 08.11.2017

Murat Çevik, B. No: 2013/3245, 11.12.2014

Danıştay Kararları

Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 14.4.1978, E:1975/383, K:1978/286

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 08.10.2015, E:2015/3551, K: 2015/3374

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 06.07.2017, E:2017/782, K:2017/2772

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 08.10.2015, E:2015/3518, K:2015/3365

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 06.04.2012, E:2010/2415, K:2012/281

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 08.10.2015, E:2015/3518, K:2015/3365

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 08.10.2015, E:2015/3612, K:2015/3467

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 15.05.2017, E:2017/912, K:2017/2108

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 19.04.2012, E:2009/1936, K:2012/200

Danıştay 6. Daire, 20.01.2015, E:2014/1615(yürütmenin durdurulması kararı)

Danıştay 6. Daire, 01.11.2017, E:2017/2226(yürütmenin durdurulması kararı)

Danıştay 6. Daire, 12.09.2017, E:2017/2595(yürütmenin durdurulması kararı)

Danıştay 6. Daire, 01.11.2017, E:2017/2226(yürütmenin durdurulması kararı)

Danıştay 6. Daire, 19.03.2014, E:2012/4817(yürütmenin durdurulması kararı)

Danıştay 6. Daire, 22.09.2017, E:2016/9951, K:2017/6554

Danıştay 6. Daire, 26.10.2017, E:2016/4456, K:2017/8359

Danıştay 6. Daire, 11.10.2017, E:2016/12553, K:2017/7389
Danıştay 6. Daire, 30.06.2015, E: 2014/1615, K: 2015/4669
Danıştay 6. Daire, 30.01.2007, E:2004/718, K:2007/454
Danıştay 6. Dairesi, 31.01.2018, E:2017/977, K:2018/780
Danıştay 6. Dairesi, 05.02.2015, E:2013/7211, K:2015/550
Danıştay 6. Dairesi, 15.03.2016, E:2014/1745, K:2016/1106

Yargıtay Kararları

Yargıtay HGK., 30.04.2008, E:2008/18-336, K:2008/345
Yargıtay 1. HD., 21.01.2015, E:2014/2006, K:2015/836
Yargıtay 1. HD., 16.10.2008, E:2008/8164, K:2008/10352
Yargıtay 1. HD., 09.02.2015, E:2014/3100, K:2015/1709
Yargıtay 5. HD., 16.10.2017, E:2016/14144, K: 2017/22181
Yargıtay 5. HD.,16.10.2017, E:2016/14301, K:2017/22180
Yargıtay 5. HD., 21.04.2015, E:2014/26553, K:2015/8676
Yargıtay 5. HD., 27.01.2015, E:2014/24169, K:2015/893
Yargıtay 5. HD., 20.12.2011, E:2011/14354, K:2011/21783
Yargıtay 5. HD., 14.02.2017, E:2016/3972, K:2017/4829
Yargıtay 5. HD., 19.12.2017, E:2017/5143, K:2017/29118
Yargıtay 5. HD., 14.02.2017, E:2016/4485, K:2017/4828
Yargıtay 15. HD., 10.02.2014, E:2013/17656, K:2014/2619
Yargıtay 18. HD., 10.11.2016, E:2016/651, K:2016/12099
Yargıtay 18. HD., 06.02.2012, E:2012/403, K:2012/981
Yargıtay 18. HD., 23.01.2007, E:2006/6003, K:2007/140
Yargıtay 18. HD., 07.04.2016, E:2015/20979, K:2016/5874

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

James ve diğerleri/Birleşik Krallık [GK], B. No: 8793/79, 21.02.1986
Beneficio Cappella Paolini/Malta, B. No: 40786/98, 13.07.2004
Karaman/Türkiye, B. No: 6489/03, 15.01.2008
Motais de Norbonne/Fransa, B. No: 48161/99, 02.07.2002
Vistins ve Perepjolkins/Letonya, B. No: 71243/01, 25.10.2012
OAD Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya, B. No: 14902/04, 20.09.2011
Shchokin/Ukrayna, B. No: 23759/03, 37943/06, 14.10.2010
Sporrong ve Lönnroth/İsveç [GK], B. No: 7151/75-7152/75, 23.9.1982

Iatridis/Yunanistan [BD], B. No: 31107/96, 25.03.1999

Beyeler/İtalya [BD], B. No: 33202/96, 05.01.2000

Spaček, s.r.o./Çek Cumhuriyeti, B. No: 26449/95, 09.11.1999

Hentrich/Fransa, B. No: 13616/88, 22.09.1994

Gereksar ve diğerleri/Türkiye, B. No: 34764/05, 34786/05, 34800/05 34811/05,
01.02.2011

Dangeville/Fransa, B. No:36677/97, 16.04.2002

Allard/İsveç, B. No: 35179/97, 24.09.2003

Papamichalopoulos ve diğerleri/Yunanistan, B. No: 14556/89, 24.06.1993

Tkachenko/Rusya, B. No: 28046/05, 20.03.2018

İnternet Adresleri

<https://en.potsdam.de/content/historic-mill>

<https://www.youtube.com/watch?v=SuyCTgZag5Y>, E.T.: 10.12.2017

<https://hudoc.echr.coe.int>

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>

[http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/ root/bank_ mm/anglais/cst2.pdf](http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank_mm/anglais/cst2.pdf)

<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

[http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN- HRFILES-11\(1998\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-11(1998).pdf)

[http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-P1-1- CDH\(76\)36-EN1190643.pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-P1-1-CDH(76)36-EN1190643.pdf)

